

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Divi Thomae Aqvinatis Doctoris Angelici Opera Omnia

Summa diligentia ad exemplar Romanæ Impreßionis restituta

Complectens Quæstiones, Qvæ Dispvatæ Dicvntvr, & Quæstiones
Quodlibetales, siue Placitorum eiusdem S. Thomæ

Thomas <von Aquin, Heiliger>

Venetiis, 1593

Qvaestio I. De spiritualibus creaturis, & habet 11. articulos.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72780](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72780)

ptio sensus per virtutem aīe. vnde Aug. dicit in 12. de Trini. Non possumus quidem dicere, q̄ sensum gignat res visibiles. gignit tñ formam velut similitudinem suam, quae fit in sensu, cum aliquid vidēdo sentimus, & sic ēt intelligenda sunt omnia alia verba Augustini his similia. quāuis etiam fm̄ quendam alium modū possit intelligi, q̄ spiritus faciat formas imaginarias in seipso, in quā tñ. & diuersimode componēdo nouas formas imaginarias gignit, sicut phantasma aurēi montis, ut supra dictum est.

AD TERTIVM dicendū, q̄ vis imaginatiua magis conuenit cū intellectu humano subiecto: sed quātū ad rōnem speciei plus cōuenit cū eo intellectus Angeli boni vel mali. vnde aliquo mō pōt intellectus Angeli vel dāmonis mouere intellectū hominis, quo nō pōt ipsum mouere vis imaginatiua. & tñ vis imaginatiua quodammodo mouet intellectum possibilem. non quidē uirtute sua, sed uirtute intellectus agētis. Dicit n. Philo. in 3. de anima, q̄ sicut se habet colores ad visum, ita se habet phantasmata ad intellectum possibilem. vnde sicut lumen dat coloribus quādam uirtutem instrumentalem faciendi in mutationem spiritualem in sensu, ita & phantasmata in quantum instrumentaliter agunt in intellectus agentis, faciunt intellectum possibilem in actu intelligibilem specierum.

AD QVARTVM dicendū, q̄ aliter est de intellectu Angeli, & intellectu humano. Intellectus enim Angeli est sicut aliquid ens actu in genere intelligibilem, & ideo intelligit essentiam suam fm̄ seipsam, & per eam intelligit quaecunque alia intelligit. Nō enim est inconueniens, q̄ per unam formam recipiatur alia, sicut per superficiem recipitur color, unde corpus quod semper habet superficiem, potest ab aliquo extrinseco immutari ad hoc uel illud: sed intellectus possibilis animae humanae est sicut ens omnino in potentia in genere intelligibilem. & ideo nō pōt intelligere seipsam, nisi secundū quod fit actu per speciem intelligibilem.

AD QVINTVM dicendū, q̄ solus Deus docet interius operado, qui est actor et ipse lumen naturalis: pōt tamen nel Angelus uel dāmon uel homo docere, repraesentando intellectui suum obiectū, ut supra dictum est.

AD SEXTVM dicendū, q̄ intellectus potest moueri non solum ex parte intelligibilis, sed etiam ex parte obiecti, ut dictum est.

AD SEPTIMVM dicendū, q̄ bonus Angelus pōt mouere intellectum hoīs ex parte luminis, nō quidē causando lumen naturale in ipso, sed cōfortando, ut dictū est: sed tñ Angelus q̄ dāmon pōt mouere intellectum hoīs ex parte speciei intelligibilis, non quidē aequales spēs humano intellectui ingerēdo suis speciebus, sed eo modo quo supra dictū est, componendo formas imaginatas, uel ēt aliqua exteriora signa adhibendo, sicut ēt homo profundas conceptiones intelligibiles quas hēt, pōt alijs notificare, explanando eas secundum quod congruit intellectui auditorum.

AD OCTAVVM dicendū, q̄ p̄ ipsa uera q̄ dāmon manifestat, interdēt hoīem ad mēdaciū perducere.

Circa ea uero quae in contrariū obijciunt, considerandum est q̄ dāmon dī ingredi posse mentem hominis, non secundum substantiam, sed secundū effectum, in quantum. Cōstigit hominem ad aliqd cogitandum. Dicitur etiam quod potest uti anima sapientis ut uult, in quantum aliquando Deo per-

mittente impedit usum rationis in homine, sicut patet in arreptitijs, & haec quidem circa quaestiones de malo dicta sufficiant.

Sexdecim Quaestio de Malo Finis.

S. THOMAE AQUINATIS

VNICA QVAESTIO,

De Spiritualibus creaturis.

In undecim articulos diuisa.

¶ Primo enim quaeritur, Vtrum substantia spiritualis sit composita ex materia & forma.

B ¶ Secundo, Vtrum substantia spiritualis possit uniri corpori.

¶ Tertio, Vtrum substantia spiritualis, quae est anima humana, uniat corpori per medium.

¶ Quarto, Vtrum tota anima sit in qualibet parte corporis.

¶ Quinto, Vtrum aliqua substantia spiritualis creata sit non unita corpori.

¶ Sexto, Vtrum substantia spiritualis celesti corpori uniat.

¶ Septimo, Vtrum substantia spiritualis corpori aereo uniat.

¶ Octauo, Vtrum omnes Angeli differant specie ab inuicem.

¶ Nono, Vtrum intellectus possibilis sit vnus in omnibus hominibus.

¶ Decimo, Vtrum intellectus agens sit vnus omnium hominum.

¶ Undecimo, Vtrum potentiae animae sint idē quod animae essentia.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum substantia spiritualis sit composita ex materia & forma.

QVAESTIO est de spiritualibus creaturis. Et primo quaeritur, vtrum substantia spiritualis creata, sit composita ex materia & forma. Et videtur quod sic. Dicit enim Boet. in lib. de Trin. Forma simplex subiectum esse nō potest: sed substantia spiritualis creata est subiectum scientiae & virtutis & gratiae, ergo non est forma simplex: sed nec est materia simplex, quia sic esset in potentia tantum, non habens aliquam operationem, ergo est composita ex materia & forma.

In li. de Trin. ante medium lib.

¶ 2 Præ. Quaelibet forma creata est limitata & finita: sed forma limitatur per materiam. ergo quaelibet forma creata est forma in materia. Nulla ergo substantia creata est forma sine materia.

¶ 3 Præ. Principium mutabilitatis est materia. vnde secundum Philo. necesse est ut materia imaginetur in remota: sed substantia spiritualis creata est mutabilis: solus enim Deus naturaliter immutabilis est. ergo substantia spiritualis creata habet materiam.

¶ 4 Præ. Aug. dicit 12. confessionum, quod Deus fecit materiam communem uisibilem & inuisibilem. Inuisibilia autem sunt substantiae spirituales. ergo substantia spiritualis habet materiam.

In lib. de mirabilibus scriptis circa princip. lib. rom. 3.

¶ 5 Præ. Phil. dicit in 8. Metaph. quod si qua substantia est sine materia, statim est ens & unum, & nō est ei alia causa ut sit ens & unū: sed omne creatum habet causam sui esse & unitatis. ergo nullum creatū est substantia sine materia. ergo omnis substantia spiritualis creata est composita ex materia & forma.

Lib. 8. corp. 16. tom. 3.

¶ 6 Præ.

¶ 6 Præt. Aug. dicit in lib. de quæstionibus veteris & noui testamenti, qd prius fuit formatu corpus Adæ quam anima ei infunderetur, quia prius est necesse fieri habitaculum quam habitatorẽ introduci. cõparatur enim anima ad corpus, sicut habitator ad habitaculũ: sed habitator est per se subsistens. Ita ergo est per se subsistens, & multo fortius Angelus: sed substantia per se subsistens non vñ esse forma tantum. ergo substantia spiritalis creata nõ est forma tantu. Est ergo composita ex materia & forma.

¶ 7 Præt. Manifestum est quod anima est susceptiua cõtrariõrum. hoc autem videtur esse proprium substantiæ compositæ. ergo anima est substantia composita, & eadem ratione Angelus.

¶ 8 Præt. Forma est quo aliquid est, quicquid ergo compositum est ex quo est & quod est, est compositum ex materia & forma. Omnis autem substantia spiritalis creata cõposita est ex quo est & quod est, vt patet per Boet. in lib. de Hebdomadibus. ergo omnis substantia spiritalis creata, est composita ex materia & forma.

¶ 9 Præt. Duplex est communitas. vna in diuinis secundum quod essentia est communis tribus personis: alia in rebus creatis, secundum quod vniuersale est commune suis inferioribus. Singulare autem videtur primæ communitatis, vt id, quo distinguuntur ea, quæ communicant in illo communi, non sit aliud realiter ab ipso cõmuni. paternitas enim quo pater distinguitur a filio, est ipsa essentia, quæ est patri & filio communis. In communitate autẽ vniuersalis oportet quod id, quo distinguuntur ea quæ cõtinentur sub communi sit aliud ab ipso communi. In omni ergo creato, quod continetur sub aliquo genere communi, necesse est esse compositionem eius quod commune est, & eius per quod commune ipsum restringitur. Substantia autem spiritalis creata est in aliquo genere. oportet ergo qd in substantia spiritali creata sit compositio nature communis, & eius per quod natura communis coartatur. hæc autẽ videtur esse cõpositio forme & materie.

¶ 10 Præt. Forma generis non potest esse, nisi in intellectu vel materia: sed substantia spiritalis creata, vt Angelus, est in aliquo genere. Forma ergo generis illius, vel est in intellectu tantum, vel in materia: sed si Angelus non haberet materiam, non esset in materia. ergo esset in intellectu tantum. & sic supposito quod nullus intelligeret Angelum, sequeretur quod Angelus non esset, quod est inconueniens. Oportet ergo dicere, vt videtur, quod substantia spiritalis creata sit composita ex materia & forma.

¶ 11 Præt. Si substantia spiritalis creata esset forma tantum, sequeretur quod vna substantia spiritalis esset præsens alteri. Si enim vnus Angelus intelligit alium, aut hoc est per essentiam Angeli intellecti, & sic oportebit quod substantia Angeli intellecti sit præsens in intellectu Angeli intelligentis ipsi: aut per speciem, & tunc idem sequitur si species per quam Angelus ab alio intelligitur, non differt ab ipsa substantia Angeli intellecti. Nec uideretur posse dari in quo differat, si substantia Angeli est sine materia, sicut & eius species intelligibilis. hoc autẽ est inconueniens quod vnus Angelus per ipsi substantiam sit præsens in alio: quia sola trinitas menti rationali illabitur, ergo & primũ, ex quo sequitur, est inconueniens, scilicet qd substantia spiritalis creata sit immaterialis.

¶ 12 Præt. Comment. dicit in 11. Metaph. qd si esset ar

ca sine materia, idem esset cũ aera sine materia est in intellectu, & sic videtur idem quod præterit.

¶ 13 Præt. Aug. dicit 7. super Genes. ad litteram. cut caro habuit materiã. i. terram de qua fuerit fortasse potuit & antequam ea ipsa natura fieret anima dicitur habere aliquam materiam proprie genere spiritalẽ, quæ nondum esset anima: anima videtur esse cõposita ex materia & forma & eadem ratione Angelus.

¶ 14 Præt. Damasc. dicit qd solus Deus esset immaterialis est & incorporeus. non ergo substantia spiritalis creata.

¶ 15 Præt. Omnis substantia nature sue limitata cum scripta. hæc esse limitatum & coartatum. nis substantia creata est nature sue limitata scripta. ergo omnis substantia creata habet limitatum & coartatum: sed oẽ quod coartatum quo coartatur, ergo in qualibet substantia creata est aliquid coartans & aliquid coartatum. & hoc videtur esse forma & materia. ergo omnis substantia spiritalis est composita ex materia & forma.

¶ 16 Præt. Nihil fm idem agit & patitur, sed vnum quod qd per formam, patitur autem per materiam: sed substantia spũalis creata vt Angelus dum illuminatur inferiorẽ angelum, & potest illuminatur a superiori: similiter in anima est in deus agens & possibilis. ergo tam angelus qd composita est ex materia & forma.

¶ 17 Præt. Omne quod est, aut est actus purus potentia pura, aut compositum ex actus purus & potentia: sed substantia spiritalis nõ est actus purus enim solius Dei est: nec etiam potentia pura est compositum ex potentia & actu, quod idem ei, quod est compositum ex materia & forma.

¶ 18 Præt. Plato in Timæ inducit Deum in loquentem dijs creatis & dicerem. Vobis maior est nexu vestro. & inducit hæc uerba in lib. de ciui. Dei, Dij autem creati uidentur geli. ergo in angelis est nexu siue compositio.

¶ 19 Præt. In his quæ numerantur & essentia ferunt, est materia, quia materia est prima cõditio nis fm numerũ: sed substantia spiritalis creata & essentialiter differit. ergo habent materiam.

¶ 20 Præt. Nihil patitur a corpore nisi habet materia: sed substantia spiritalis creata patitur igne corporeo, ut patet per Aug. de ciui. Dei. substantie spiritalis creata habent materiam.

¶ 21 Præt. Boet. in li. de Vnitato & uno dicit, qd angelus est compositus ex materia & forma.

¶ 22 Præt. Boet. dicit in li. de Hebdomadibus qd est, aliquid aliud pot habere admittunt esse nihil omnino aliud habet admittunt sumus dicere de omnib. abstractis & cõcreta in hoie pot aliquid aliud esse, quia in materia te, albedo vel aliquid huiusmodi. Sed in ipsa substantia non pot aliquid esse, nisi quod ad rationem pertinet. Si ergo substantia spiritalis creata materia abstracta, nõ poterit in eis esse aliquid eorum speciem non pertineat: sed substantia tinet ad spem rei corruptur res. Cõcreta substantia spũalis sit in corruptibilib. materia substantia spiritali creata poterit amittere erit omnino immobilis. quod est inconueniens pia generis. Substantia autẽ spiritalis creata prædicamẽto substantiæ. principia autem cõcreta sunt materia & forma, quod patet per

In lib. An omne quod est, ponam sit.

In lib. 11. com. 26. & lib. 7. 699. 23.

tū in commento predicamentorū, qui dicit, quod Aristoteles relictis extremis. s. materia & forma agit de medio. s. de cōposito, dans intelligere q̄ substantia quæ est prædicamentū de qua ibi agit, sit cōposita ex materia & forma, ergo substantia spiritua lis creata est cōposita ex materia & forma.

¶ 24. Præt. Omne quod est in genere componitur ex genere & differentia. Differentia autem sumitur a forma, genus autem a materia, ut patet in 8. Metaphysi. Cum ergo substantia spiritualis sit in genere, videtur quod sit cōposita ex materia & forma.

¶ 25. Præt. Id quod est primum in quolibet genere, est cā corum quæ sunt post: sicut primus actus est cā omnis entis in actu. ergo eadē rōne omne illud quod est in potētia quocūq; mō, habet hoc a potētia prima, quæ est potētia pura. s. a prima materia. Sed aliqua potētia est in substantijs spiritualib. creatis, quia solus Deus est actus purus. ergo substātia spiritualis creata habet hoc a materia, quod non posset esse nisi materia esset pars eius. Est ergo cōposita ex materia & forma.

SED CONTRA est, q̄ Diony. dicit 4. c. in prin. de diui. nomi. de angelis q̄ sunt incorporei, & immateriales. Sed dices quod dicuntur immateriales, quia non habent materiam subiectam quantitati & transmutationi.

¶ 2. Sed contra est, quod ipse præmittit, quod ab vniuersā materia sunt mundi.

¶ 3. Præt. Secundum Phil. in 4. Phys. locus nō quærit, nisi propter motum, & similiter nec materia q̄rereur, nisi pp motum. Secundum ergo q̄ aliqua habent motum, secundum hoc querenda est in eis materia. vnde illa quæ sunt generabilia & corruptibilia habent materiam ad esse: quæ aut sunt transmutabilia fm locum, habent materiam ad ubi: sed substātia spirituales non sunt transmutabiles secundum esse. ergo non est in eis materia ad esse, & sic non sunt cōpositæ ex materia & forma.

¶ 4. Præt. Hugo de sancto Victore dicit super angelicam Hierar. Diony. q̄ in substantijs spiritualib. idē est quod viuificat & quod viuificatur: sed id quod viuificat est forma, qd aut viuificatur, est materia. Forma n. dat esse materiæ, viuere autem viuētib. est esse. ergo in angelis nō differt materia a forma.

¶ 5. Præt. Auicē. & Algazel dicunt, q̄ substantiæ se parate, quæ spirituales substātiæ dicuntur, sunt omnino a materia denudate.

¶ 6. Præt. Philo. dicit in 3. de Atā, q̄ lapis non est in aia: sed spēs lapidis, quod videtur esse pp simplicitatē animæ, ut. s. in ea materialia esse non possint. ergo aia non est cōposita ex materia & forma.

¶ 7. Præt. In lib. de Causis dī q̄ intelligentia est substantia, quæ nō diuiditur: sed omne qd cōponitur, diuidit. ergo intelligentia nō est substātia cōposita.

¶ 8. Præt. In his quæ sunt sine materia, idē est intellectus, & q̄ intelligitur: sed id quod intelligitur, est forma itelligibilis omnino immaterialis. ergo substātia intelligens est absque materia.

¶ 9. Præt. Aug. dicit in lib. de Trini. q̄ anima se tota intelligit. Non autem intelligit per materiā, ergo materia non est aliquid eius.

¶ 10. Præt. Dama. dicit quod anima est simplex. non ergo cōposita ex materia & forma.

¶ 11. Præt. Spiritus rōnalis magis appropinquit primō simplicissimo. s. Deo, q̄ spiritus brutalis: sed spiritus brutalis nō est cōpositus ex materia & forma. ergo multo minus spiritus rationalis.

A ¶ 12. Præt. Plus appropinquat primo simplici substātia angelica, quā forma materialis: sed forma materialis non est cōposita ex materia & forma. ergo nec substantia angelica.

¶ 13. Præt. Forma accidentalis est ordine dignitatis infra substantiam: sed Deus facit aliquam formam accidentalem subsistere sine materia, vt patet in sacramento altaris. ergo fortius facit aliquam formam in genere substātiæ subsistere sine materia. & hoc maxime videtur substantia spiritualis.

¶ 14. Præt. Aug. dicit 12. Confes. duo fecisti domine, vnum prope te id est substantiam angelicam, aliud prope nihil, scilicet materiam. Sic ergo materia nō est in angelo, cum contra ipsum diuidatur.

B RESPON. Dicendum, q̄ circa hanc quæstionem contrarie aliqui opinantur. Quidam enim asserunt substantiam spiritualem creatam, esse cōpositam ex materia & forma: quidam vero hoc negant. Vnde ad huius veritatis inquisitionem, ne in ambiguo procedamus, considerandum est quid nomine materiæ significetur. Manifestum est enim, q̄ cum potētia & actus diuidat ens, & cum quodlibet genus per actum & potētiā diuidatur, id communiter materia prima nominatur, quod est in genere substātiæ, vt potētia quædam intellecta præter omnē speciem & formā, & etiam præter priuationē. Quæ tamē est susceptiua & formarum & priuationum, vt patet per Aug. 12. Confes. & primo super Gen. ad literam, & per Phil. in 7. Metap. Sic autē accepta materia, quæ est propria eius acceptio & communis, impossibile est q̄ materia sit in substantijs spiritualibus: licet enim in vno & eodem, quod quandoq; est in actu, quandoque in potētia, prius tempore sit potētia q̄ actus: actus tamē naturaliter est prior potētia. Illud autem quod est prius, nō dependet a posteriori, sed econuerso. & ideo inuenitur aliquis purus actus absq; omni potētia: nunquā tamen inuenitur in rerum natura potētia quæ non sit perfecta per aliquem actum. & propter hoc semper in materia prima est aliqua forma. A primo autem actu perfecto simpliciter, qui habet in se omnem plenitudinē perfectionis, causatur esse actu in omnibus: sed tamen fm quendam ordinem. Nullus enim actus causatus habet omnē perfectionis plenitudinē: sed respectu primi actus, oīs actus causatus est imperfectus. quanto in actus est perfectior, rāro est Deo p̄p̄inquirior. Inter omnes autem creaturas Deo maxime appropinquant spirituales substātiæ, ut patet p̄ Dion. 4. c. celestis Hierar. vnde maxime accedunt ad perfectionem primi actus, cum cōparentur ad inferiores creaturas, sicut perfectum ad imperfectū, & sicut actus ad potētiā. Nullo ergo modo hæc ratio ordinis rerum habet, q̄ substantiæ spirituales ad esse suum requirant materiam primam, quæ est incompletissimū inter omnia entia: sed sunt longe supra totam materiā, & omnia materialia eleuare. Hoc etiā manifestum apparet, si quis propriā operationem substantiarum spiritualium consideret. omnes n. spirituales substātiæ intellectuales sunt. Talis autē est vniuersiuisq; rei potētia, qualis reperitur p̄fectio eius. Nam proprius actus propriam potētiā requirit: perfectio autē cuiuslibet intellectualis substātiæ, in quantum huiusmodi, est intelligibile put est in intellectu. Talem igitur potētiā oportet in substantijs spiritualibus requirere, quæ sit proportionata ad susceptiōnē formæ intelligibilis. huiusmodi autem non est potētia materiæ primæ nā materia

Lib. 12. c. 7. in fine to. 2.

1. super gen. ex c. 14. & 15. tom. 3.

Cap. 4. c. c. hierar.

materia prima recipit formā contrahēdo ipsam ad esse indiuiduale. Forma vero intelligibilis est in intellectu absque hōi contractione. Sic enim intelligit intellectus vnumquodque intelligibile, sicut forma eius est in eo. Intelligit autem intellectus intelligibile præcipue sicut naturam communē & vniuersalem. & sic forma intelligibilis in intellectu est sicut rationem suæ communitatis. Non est ergo substantia intellectualis receptiua formæ ex ratione materia: sed magis per oppositam quandā rōnem. vnde manifestum sit, quod in substantijs spiritualibus illa prima materia, quæ de se omni specie caret, eius pars esse non potest. Si tamen quæcumque duo se habent adinuicem, ut potentia & actus, nominentur materia & forma, nihil obstat dicere, ut non fiat vis in verbis quod in substantijs spiritualibus est materia & forma. Oportet enim in substantia spirituali creata esse duo, quorum vnum comparatur ad alterum, ut potentia ad actum, quod sic patet. Manifestum est enim, quod primum ens, quod Deus est, est actus infinitus, utpote habens in se totam essendi plenitudinem, non contractionem ad aliquam naturam generis vel speciei. vnde oportet, quod ipsum esse eius non sit esse quasi indiuiduum alicui naturæ, quæ non sit suum esse; quia sic finiretur ad illā naturā. vnde dicimus, quod Deus est ipsum suum esse. hoc autem non potest dici de aliquo alio. Sicut enim impossibile est intelligere, quod sint plures albedines separate, sed si esset albedo separata ab omni subiecto & recipiente esset vna tantum: ita impossibile est quod sit ipsum esse subsistens, nisi vnum tantum. Omne igitur quod est post primum ens, cum sit suum esse, habet esse in aliquo receptū, per quod ipsum esse contrahitur. & sic in quolibet creato aliud est natura rei, quæ participat esse, & aliud ipsum esse participatum. & cum quælibet res participet per assimilationem primum actum, in quantum habet esse, necesse est quod esse participatum in vnoquoque comparatur ad naturam participantem ipsum, sicut actus ad potentiam. In natura igitur rerū corporearum materia non per se participat ipsum esse: sed per formam. forma enim adueniens materiæ facit ipsam esse actum, sicut anima corpori. vnde in rebus compositis sic considerare duplicem actum, & duplicem potentiam. Nam primo quidem materia est, ut potentia respectu formæ, & forma est actus eius, & iterum natura constituta ex materia & forma est ut potentia respectu ipsius esse, in quantum est susceptiua eius. Remoto igitur fundamento materiæ, si remaneat aliqua forma determinatæ naturæ per se subsistens non in materia, adhuc comparabitur ad suum esse, ut potentia ad actum. Non dico autem, ut potentiam separabilem ab actu: sed quæ semper suus actus comitetur, & hoc modo natura spiritualis substantiæ, quæ non est composita ex materia & forma, est ut potentia respectu sui esse. & sic in substantia spirituali est compositio potentia & actus, & per consequens formæ & materiæ, si tamen omnis potentia nominetur materia & omnis actus nominetur forma: sed tamen hoc non est proprio dictum secundum communem usum nominum.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod ratio formæ opponitur rationi subiecti. Nam omnis forma in quantum hōi, est actus. Omne autem subiectum compositum ad id, cuius est subiectum, ut potentia ad actum. Si qua ergo forma est, quod sit actus tantum, ut diuina essentia, illa nullo modo potest esse subiectum. & de hac Boet. loquitur, Si autem aliqua forma sit, quæ secundum aliquid sit in actu, & secundum aliquid potentia, secundum hoc tantum erit subiectum. Ad id quod est in potentia, substantia autem spiritualis licet sint forme subsistentes, sunt tamen materia, in quantum habent esse finitum & limitatum: quia intellectus est cognoscitivus omnium per rationem, & voluntas est amata vniuersaliter, remanet semper in intellectu & voluntate: de si quis recte consideret, substantiæ spirituales inveniuntur esse subiectæ nisi accidentium, quæ continent ad intellectum & voluntatem.

AD SECUNDUM dicendum, quod duplex est ratio formæ. Vna quidem secundum quod forma est limitatio: & talis limitatio materia est per materiam. Alia vero secundum quod forma generis limitatur ad naturam speciei. & ratio formæ non fit per materiam, sed per formam magis determinatam a qua sumitur differentia: forma enim addita super genus contrahit ad speciem. & talis limitatio est in substantijs spiritualibus, secundum id, quod sunt forme determinatarum specierum.

AD TERTIUM dicendum, quod mutabilitas non venit in substantijs spiritualibus secundum esse, sed secundum intellectum & voluntatem. Illis mutabilitas non est ex materia, sed ex potentia intellectus & voluntatis.

AD QVARTUM dicendum, quod non est intentio dicere quod eadem numero sit materia utilis inuisibili, cum ipse dicat dupliciter informari: quod per cælum & terrā, quæ dicuntur primo per cælum intelligatur substantia spiritualis informis, per terrā autem materia rerū compositarum, quæ in se considerata informis est, quia caret esse: & dicitur inanis & vacua, vnde illis & in eo composita secundum aliam litteram, dicitur autem non deservitur, inane & vacuum. Per quod manifeste apparet quod materia, quæ caret esse, non est pars substantiæ angelicæ: sed informis substantiæ spiritualis est sicut quod nondum est ad verbum, a quo illuminatur, quod per potentiam intelligibilem. Sic ergo materia informis inuisibilium & inuisibilium nominatur prout est informe suo modo.

AD QUINTUM dicendum, quod Philo. loquitur de cā agente: sed de cā formali. Illa enim quæ composita ex materia & forma, statim sunt esse: quia materia est ens in potentia & sit ens aduentum formæ quæ est ei cā essendi: sed forma hęc esse per aliam formam. vnde si sit anima subsistens, statim est ens & vnum, necesse est formalē sui esse: hęc tamen mouentem quæ ei esse, non autem causam mouentem quæ ipsam de potentia præsentem in actu.

AD SEXTUM dicendum, quod licet anima sit per se flens: non tamen sequitur quod sit composita ex materia & forma: quia per se subsistere potest composita materia absque materia. Cum enim materia informis sit per formam, & non conuerso, nihil potest liquam formam sine materia subsistere: licet ita sine forma esse non possit.

AD SEPTIMUM dicendum, quod esse in superioribus est subiectum in potentia aliquo modo sit composita ex materia & forma, siue sit substantia autem spiritualis non est subiectum compositum nisi pertinentium ad voluntatem, & intellectum.

D. 44.
D. 45.

G
H
I
X

secundum quae est in potentia, vt ex dictis patet.

AD OCTAVVM dicendum, qd non idem est copo- ni ex qd est & quo est, & ex materia & forma, licet .n. forma possit dici quo aliquid est, in materia no proprie pot dici quod est, cum non sit nisi in pote- tia: sed quod est, est id, quod subsistit in esse (quod quidem in substantijs corporeis est ipsum compo- situm ex materia & forma, in substantijs autem in- corporis est ipsa forma simplex) quo est aut, est ip- sum esse participat: quia in tantum vnumquodq; est inquantu ipso esse participat. vnde & Boet. sic vtur istis vocabulis in lib. de Heb'd. dicens, qd in alijs prater primum, non idem est quod est & esse.

AD NONVM dicendū, qd sub aliquo coi est aliquid dupliciter, uno mo, sicut indiuiduum sub specie: alio mo, sicut spes sub genere. Quodcumq; igitur sub vna coi specie sunt multa indiuidua, distinctio multorum indiuiduorum est p materia indiuiduale qd est prater natura spei: & hoc in rebus creatis. Quā- do vero sunt multae spes sub vno genere, non oportet qd forma quibus distinguitur species adiuuicē, sint aliud secundum rem a forma communi generis. Per vnam enim & eandem formam hoc indiui- dum collocatur in genere substantiae, & in gene- re corporis, & sic usque ad specialissimam speciē. Si enim secundum aliquam aliam formam, hoc in- diuiduum habeat quod sit substantia, de necessitate oportet quod alia forma superuenientes, secun- dum quas collocatur in inferioribus generibus & speciebus, sint formae accidentales. quod ex hoc pa- tet. Forma enim accidentalis a substantiali differt, quia forma substantialis facit hoc aliquid, forma autem accidentalis aduenit rei, iam hoc aliquid exi- stenti. Si igitur prima forma per quam collocatur in genere, facit indiuiduum esse hoc aliquid, omnes aliae formae aduenient indiuiduo subsistenti in actu: & ita erunt formae accidentales. Sequitur et quod per aduentum posteriorum formarum, quibus collocatur aliquid in specie specialissima uel subalterna, non sit generatio, neq; per subtractionē corruptio simpliciter: sed fm quid. Cum enim ge- neratio sit transmutatio ad esse rei, illud simplici- ter generari dicitur, quod simpliciter fit ens de non en- te in actu, sed ente in potentia tm. Si igitur aliquid fiat de praesistenti in actu non generabit simplici- ter ens: sed hoc ens, & eadē ratio est de corruptio- ne. Est ergo dicendum, qd formae rerum specie diffe- rentium sunt ordinatae, & una addit super alterā p sectionē: & hoc patet etiam per Philo. in 8. Meta. qd dicit qd definitiones & species rerū sunt sicut nu- meri, in quibus multiplicantur per additionem uni- tatis, cum etiam hoc per inductionē appareat gra- datim species rerum multiplicari fm perfectum, & & imperfectū. Sic igitur per hoc excluditur positio Avicbron. in li. Frontis vitae, qd materia prima, quae oīno sine forma cōsiderat, primo recipit formam substantiae: quae quidem suscepta in aliqua sui parte, super formam substantiae, recipit aliam formam, p quam sit corpus, & sic deinceps usq; ad ultimā spe- ciem; & in illa parte in qua non recipit formā cor- poreā, est substantia in corporea, cuius materiā non subiectam quātitati aliqui nominant materiā spiri- tualem. Ipsam autē materiā iam perfectā per for- mā substantiae, quae est subiectū quantitatis, & alio- rum accidentium, dicit esse clauem ad intelligendū substantias incorporeas. Nō enim ex hoc cōtingit qd aliquid indiuiduum sit corpus inanimatum, &

A aliud corpus animatū, p hoc qd indiuiduū aīatū ha- bet formā aliquā, cui subalternat forma substantialis corporis: sed qd hoc indiuiduum aīatum habet for- mā perfectiorē, per quā habet a non solum subsiste- re & corpus esse: sed etiam viuere. Aliud autem ha- bet formam imperfectiorē, per quam non attingit ad vitam: sed solum ad subsistere corporaliter.

AD X. dicendū, qd forma generis, de cuius rōne est materia, nō pot esse extra intellectū, nisi in mate- ria, vt forma plāra aut metalli: sed hoc genus qd est substantia, nō est tale de cuius rōne sit materia, ali- quin non esset Metaphysicū, sed naturale. vnde for- ma huius generis, non depēdet a materia secundū suum esse: sed potest inueniri etiam extra materiā.

B AD XI. dicendū, qd species intelligibilis quae est in intellectu Angeli intelligentis, differt ab angelo intellectu non secundum abstractum a materia & materiae concretum: sed sicut ens intentionale ab ente, quod dicit esse ratū in natura, sicut differt spe- cies coloris in oculo a colore, qui est in pariete.

AD XII. dicendū, qd si arca esset sine materia p se subsistēs, esset intelligens seipsam: quia immunitas a materia est ratio intellectualitatis. & secundum hoc arca sine materia non differret ab arca intelligibili.

AD XIII. dicendū, qd Aug. inducit illud inquiren- do, qd patet ex hoc qd illam positionem improbat.

C AD XIII. dicendū, qd solus Deus dicitur imma- terialis & incorporeus: quia omnia eius simplicitati comparata possunt reputari quasi corpora mate- rialia, licet in se sint incorporea & immaterialia.

AD XV. dicendū, quod esse substantiae spiritualis creatae est coartatum, & limitatum non per mate- riam, sed per hoc quod est receptum & participatum in natura determinatae speciei, ut dictum est.

AD XVI. dicendū, qd agit & patitur substantia spiritualis creata, non secundum formam uel mate- riam: sed secundum quod est in actu uel potentia.

AD XVII. dicendū, quod substantia spiritualis, nec est actus purus, nec potentia pura: sed habens potentiam cum actu, non tamen composita ex ma- teria & forma, ut ex dictis patet.

D AD XVIII. dicendū, quod Plato appellat Deos secundos, non angelos: sed corpora caelestia.

AD XIX. dicendū, qd materia est principū distin- ctionis fm numerū in eadem specie: non autē distin- ctionis specierum. Angeli autem non sunt multi numero in eadem specie: sed multitudo eorum est, sicut multae naturae specierum per se subsistentes.

AD XX. dicendū, qd substantiae spirituales non pa- tiuntur ab igne corporeo per modum alterationis materialis: sed per modum alligationis, ut August. dicit. unde non oportet quod habeant materiam.

AD XXI. dicendū, quod liber de vnitato & vno, non est Boetij, ut ipse stylus indicat.

E AD XXI. dicendū, quod forma separata in- quantum est actus non potest aliquid extraneum habere admistum: sed solum in quantum est in po- tentia. & hoc modo substantiae spirituales inquan- tum sunt in potentia, secundum intellectum & uo- luntatem, recipiunt aliqua accidentia.

AD XXI. dicendū, qd in rōne Boetij nō est dicere qd de rōne substantiae qd est genus sit esse cōpositū ex materia & forma, cum substantia sit de cōsidera- tione Metaphysici non naturalis: sed intendit dice- re quod cum forma & materia non pertineant ad genus substantiae tamquam species, sola substantia quae est cōpositum collocatur in genere vt species.

D. 650.

In corp. art. & ad i. & a. argum.

In corp. 220

Li. 2. de ci- ui. dei c. 10. id inuit co- mo 5.

A D

Ad xxiiii. dicendum, quod in rebus compo-
tis ex materia & forma, genus sumitur a materia, &
differentia a forma: ita tamen quod per materiam
non intelligatur materia prima: sed secundum quod
per formam recipit quoddam esse imperfectum &
materiale respectu esse specifici, sicut esse animalis
est imperfectum & materiale respectu hominis. Ta-
men illud duplex esse non est secundum aliam, &
aliam formam: sed secundum vnā formam quæ
homini dat non solum hoc, quod est esse animal:
sed hoc quod est esse hominem. Anima autem al-
terius animalis dat ei solum esse animal. vnde animal
commune non est vnum numero: sed ratione tan-
tum, quia non ab vna & eadē forma homo est ani-
mal, & alius. Subtracta ergo materia a substantijs
spiritualibus, remanebit ibi genus & differentia nō
secundum materiam & formam: sed secundum quod
consideratur in substantia spiritali, tam id, quod
est commune sibi & imperfectioribus substantijs,
quā etiam id, quod est sibi proprium.

Ad xxv. dicendum, quod quanto aliquid est plus
in actu tanto perfectius est, quanto autem aliquid
est plus in potentia tanto est imperfectius. Imperfe-
cta autem a perfectis sumunt originem & non eō-
uerso, vnde non oportet quod omne quod quo-
cumque modo est in potentia, hoc habeat a pura
potētia, quæ est materia, & in hoc videtur fuisse de-
ceptus Auicebra in libro Fontis vitæ: dum credi-
dit quod omne illud quod est in potentia vel subie-
ctū, quodammodo hoc habeat ex prima materia.

ARTICVLVS II. *De virtute substantie spiritalis.*

Verum substantia spiritalis possit uniri corpori.

SECUNDO queritur, vtrum substantia spiritalis
possit uniri corpori. Et videtur quod non. Di-
cit enim Dionysius in ca. de diuis. nomi. quod incorpo-
ralia sunt incomprehensibilia a corporalibus: sed
omnis forma comprehenditur a materia cum sit
actus eius. ergo substantia spiritalis incorporea nō
potest esse forma corporis.

¶ 2. Præ. Secundum Philoso. in lib. de Somno &
vigilia, cuius est potentia eius est actio: sed opera-
tio propria substantie spiritalis est intelligere, quæ
non potest esse corporis, quia non contingit intel-
ligere per organum corporeum, ut probatur in 3.
de Anima. ergo potentia intellectiua non potest
esse forma corporis. ergo neque substantia spirita-
lis, in qua fundatur talis potentia potest esse forma
corporis.

¶ 3. Præ. Quod adueniat alicui post esse completum
aduenit ei accidentaliter: sed substantia spiritalis ha-
bet in se esse subsistens. Si igitur adueniat ei corpus
adueniet ei accidentaliter. non ergo potest ei uniri
vr forma substantialis. Sed dicendum, quod anima
in quantum est spiritus, est per se subsistens, in quan-
tum autem est anima, vnitur vr forma.

¶ 4. Sed contra, anima secundum essentiam suam
est spiritus, aut igitur secundum suam essentiam est
forma corporis, aut secundum aliquid additum est
sentia: si autem secundum aliquid additum essentia,
cum omne illud quod aduenit alicui supra essentia
suam sit accidentale, sequitur quod anima per ali-
quod accidens vnatur corpori, & sic homo est ens
per accidens, quod est inconueniens. ergo vnitur ei
per suam essentiam, in quantum est spiritus.

¶ 5. Præ. Forma non est pp materiam: sed materia
propter formā. vnde anima non vnitur corpori vt
perfectiatur corpus: sed magis corpus, si aia est for-

ma vnitur ei propter anime perfectionem. ma
ad sui perfectionem non indiget corpore
ne corpore possit esse & intelligere. ergo anima
vnitur corpori vt forma.

¶ 6. Præ. Vnio forme & materie est vnio
aia ad corpus non est naturalis. sed miraculosa
enim in libro de Spiritu & anima. plenum fun-
culo, vt tam diuersa & tam diuisa adiuuonem
rint coniungi. ergo aia nō vnitur corpori vt forma.

¶ 7. Præ. Secundum Philo. in lib. de celo, cō-
littatio est præter naturam. quicquid ergo dicitur
vnionem corporis, & quantum ad esse. equa-
pregrauat animam (vt dicitur in li. de Spiritu &
ma) & quantum ad operationem, quia nō potest
se cognoscere, nisi retrahendo se ab omnibus
rebus nexibus, ut in eodem lib. dicit. ergo vnio
ad corpus nō est naturalis, & sic idem quod præ-

¶ 8. Præ. Commen. dicit in 8. Meta. quod id
est in potentia fit actu. hoc non fit per aliquid
sed cum aia vnitur corpori additur corpus
extrinsecū, quia aia creatur a Deo & corpori
dicitur. ergo anima non est actus seu forma cor-
poris.

¶ 9. Præ. Forma educitur de potentia materia
substantia spiritalis non potest educi de po-
tētia materiae corporalis. ergo substantia spiritalis
potest uniri corpori vt forma.

¶ 10. Præ. Maior est conuenientia spiritus ad
tū quā spiritus ad corpus: sed spiritus non
esse forma alterius spiritus. ergo neque
spiritalis potest esse forma corporis.

¶ 11. Præ. Aug. dicit quod anima & angelus
ra pares, officio dispares: sed angelus nō est
forma corporis. ergo neque anima.

¶ 12. Præ. Boet. dicit in li. de duab. naturis
vnum quodq; informans specifica differe-
tia est specifica differentia aia, & angelus. Ergo
eadem est natura, & sic idē quod præ-

¶ 13. Præ. Aia eodem modo se habet ad
tes, quia est tota in toto & tota in qualibet
substantia spūalis. quæ est intellectus, anima
corporis est actus, ut dicit in 3. de anima
substantia spiritalis non est forma totius cor-
poris.

¶ 14. Præ. Forma naturalis existens in corpore
rat extra corpus: sed aia existens in corpore
tur extra corpus. Dicitur in concilio Aquile-
mulieribus. quæ putant se ad Dianā de nocte
aduenit i spiritu quod putat se in corpore par-
spiritus eorū extra corpus operat. Non ergo
tia spūalis vnitur corpori, vt forma natura-

¶ 15. Præ. In li. de articulis fidei. dicitur. Neque
ne materia, neque materia sine forma subsistit
rest: sed corpus est subiectū aliquorum
ergo corpus nō est materia sine forma. &
stantia spūalis aduenit ei vt forma, sequitur
forme erunt in uno & eodē, quod est impos-

¶ 16. Præ. Corruptibile & incorruptibile
genere nec aliquid de eis dicitur vnio. ergo
lo. & Comen. eius in 10. Meta. plus ergo dicitur
ruptibile & incorruptibile quod duo contraria
species vnus generis: sed vnū contrarium
nec esse potest forma alterius Boetius dicit
contrarium non iuuat aliud ad esse. ergo
tia spiritalis, cum sit incorruptibilis, non
plus corruptibile ad esse. & ita non est forma
forma dei esse materia.

¶ 17. Præ. Quicquid vnitur alteri per accidens
dicitur

Cap. 1. non
multū pro-
cul a princ.

Cap. 1. ante
medium ca-
pulo 2.

Lib. 3. c. 6. 6.
tom. 3.

de essentia eius, non vnitur ei ut forma: sed intellectus vnitur corpori per phantasma quod non est substantia intellectus, ut Commen. dicit in 3. de anima. ergo substantia spiritualis que est intellectus non vnitur corpori ut forma.

¶ 18 Præter. Omnis substantia spiritualis est intellectualis. Omnis autem substantia intellectualis est abstracta a materia, cum per immunitatem a materia sit aliquid intellectuale. Nulla ergo substantia spiritualis est forma in materia, & ita non potest vniri corpori ut forma.

¶ 19 Præter. Ex materia & forma fit vnum. Si igitur substantia spiritualis vnitur corpori ut forma, oportet quod ex spirituali substantia & corpore fiat vnum. Formæ ergo intelligibiles quæ recipiuntur in intellectu recipiuntur in materia corporali, quod est impossibile, quia formæ receptæ in materia corporali, sunt intelligibiles tantum in potentia. Non ergo substantia spiritualis vnitur corpori ut forma.

SED CONTRA est quod Dion. dicit 4. c. de diu. nomi. quod anima est substantia intellectualis habens vitam indeficientem: sed anima est forma corporis, ut patet per eius definitionem, quæ ponitur in 2. de anima. ergo aliqua substantia spiritualis siue intellectualis vnitur corpori ut forma.

RESPON. Dicendum, quod difficultas huius questionis ex hoc accidit, quia substantia spiritualis est quædam res per se subsistens. Formæ autem debent esse in alio, id est, in materia, cuius est actus & perfectio. unde contra rationem substantiæ spiritualis esse videtur, quod sit corporis forma. & propter hoc Grego. Nicenus in suo li. quem de anima fecit, imposuit Aristoteli. quod posuit animam non per se subsistentem esse & corrumpi corrupto corpore, quia posuit eam entelechiam, quasi actum vel perfectionem Physici corporis: sed tamē si aliquis diligenter consideret, euidenter apparet quod necesse est aliquam spirituales substantiam formam humani corporis esse. Manifestum est enim quod huic homini singulari, ut Soti vel Platoni cōuenit intelligere. Nulla autem operatio conuenit alicui nisi per aliquam formam in ipso existentē, vel substantialem, vel accidentalem, quia nihil agit aut operatur nisi secundum quod est actus. Est autem unumquodque actus per formam aliquam vel substantialem vel accidentalem, cum forma sit actus, sicut ignis est actus ignis per ignitatem, actus calidus per calorem. Oportet igitur principium huius operationis, quod est intelligere, formaliter inesse huic homini, principium autem huius operationis non est forma aliqua, cuius esse sit dependens a corpore, & materia obligatum siue immersum. Quia hæc operatio non fit per corpus, ut probatur in 3. de anima. unde principium huius operationis habet operationem sine communicatione materie corporalis.

Sic autem unumquodque operatur secundum quod est. unde oportet quod esse illius principij sit esse eleuatum supra materiam corporalem & non dependens ab ipsa. hoc autem proprium est spiritualis substantiæ. oportet autem dicere si prædicta cōiungantur, quod quædam spiritualis substantia sit forma humani corporis. Quidam uero concedentes quod intelligere sit actus spiritualis substantiæ, negauerunt illam spirituales substantiam vniri corpori ut forma. Quorum Auerrois posuit intellectum possibilem secundum esse separatam a corpore. ui-

dir tamen quod nisi esset aliqua vnio eius ad hunc hominem, actio eius ad hunc hominem pertinere non posset. Si enim sint duæ substantiæ omnino distinctæ, una agente uel operante, alia non dicitur operari. unde posuit intellectum illum, quem dicebat separatam omnino secundum esse a corpore, continuari cum hoc homine per phantasmata, hac ratione. Quia species intelligibilis, quæ est perfectio intellectus possibilis, fundatur in phantasmatis, a quibus abstrahitur. Sic ergo habet duplex esse. vnum in intellectu possibili, cuius est forma, & aliud in phantasmatis, a quibus abstrahitur. Phantasmata autem sunt in hoc homine, quia virtus imaginatiua est virtus in corpore, id est, habens organum corporale. Ipsa ergo species intelligibilis est medium coniungens intellectum possibilem homini singulari. sed hæc continuatio nullo modo sufficit ad hoc quod hic homo singularis intelligat. Ut enim Aristoteli. dicit

in libro tertio, de anima, phantasmata comparantur ad intellectum possibilem, sicut color ad visum. Sic igitur species intelligibilis a phantasmatis abstracta est in intellectu possibili, sicut species coloris in sensu visus: sic autem est in phantasmatis intelligibilis species, sicut species visibilis est in colore parietis. Per hoc autem quod species visibilis, quæ est forma visus, fundatur in colore parietis, non coniungitur visus parieti ut videnti, sed ut viso, non enim per hoc paries videt, sed uidetur. Non enim hoc facit cognoscentem ut sit in eo forma, cuius similitudo est in potentia cognoscente: sed ut sit in ipsa cognoscitiua potentia. neque igitur hic homo per hoc erit intelligens quod sunt in eo phantasmata, quorum similitudo, quæ est species intelligibilis, est in intellectu possibili. sed sequitur per hoc, quod sua phantasmata sint aliorum intellecta: sed oportet ipsum intellectum possibilem, qui est potentia intelligens, formaliter inesse huic homini ad hoc, quod hic homo intelligat. Videtur etiam in ipsa ratione continuationis defecisse, cum species intelligibilis non sit vnum cum intellectu possibili, nisi in quantum est abstracta a phantasmatis. sic enim solum est intellecta in actu, secundum autem quod est in phantasmatis est intellecta solum in potentia. Per hoc igitur magis demonstratur distinctio intellectus possibilis a phantasmatis, quam continuatio.

Oportet enim illa esse omnino distincta, quorum uni, aliquid vniri non potest, nisi fuerit ab altero separatam. Hæc igitur opinio reiecta tamquam impossibili, considerandum est quod Plato efficacius posuit hunc hominem intelligere, nec tamen substantiam spirituales vniri corpori, ut forma. ut n. Grego. Nicenus narrat, Plato posuit substantiam intellectualem, quæ dicitur anima, vniri corpori per quendam spirituales contactum. Quod quidem intelligitur secundum quod mouens, vel agens tangit motum aut passum, etiam si sit incorporeum. Ex qua ratione dicit Aristoteli. in 1. de generatio. quod quædam tangunt, & non tanguntur, quia agunt & non patiuntur. unde dicebat Plato, ut dictus Grego. refert, quod homo non est aliquid compositum ex anima & corpore: sed est anima utens corpore, ut intelligatur esse in corpore quodmodo sicut naua in naua. Quod uidetur tangere Aristoteli. in 2. de Anima. Sic igitur & hic homo intelligit in quantum hic homo est ipsa substantia spiritualis, quæ est anima.

Quæst. di. S. Tho. BB ma

Li. 3. c. 3. & 19.

In li. 12. quæ est de scientia a medio adiuncto. & li. 35. quæ est de natura. & in li. 5. de natura hois aliquantulum ante finem. li. 1. c. 45. & 47. & 53. 10. 2.

In li. suo de anima c. 10. medio.

ma, cuius actus proprius est intelligere, hac tamen substantia forma corporis non existente. Sed ad huius rationis improbationem vnum sufficiat, quod Aristo. in 2. de anima inducit directe contra hanc positionem. Si enim anima non videretur corpori vt forma, sequeretur quod corpus & partes eius non haberent esse specificum per animam. quod manifeste falsum apparet, quia recedente anima non dicitur oculus aut caro & os nisi æquiuoce, sicut oculus pictus vel lapideus: vnde manifestum est, quod anima est forma, & quod quid erat esse huius corporis. id est, a qua hoc corpus habet rationem suæ speciei. Qualiter autem est autem, quod quanto aliqua forma est perfectior, tanto magis supergreditur materiam corporalem, quod patet inducenti in diuersis formarum ordinibus. Forma enim elementi non habet aliquam operationem nisi quæ sit per qualitates actiuas & passiuas, quæ sunt dispositiones materie corporalis. Forma autem corporis mineralis habet aliquam operationem excedentem qualitates actiuas & passiuas, quæ consequitur speciem ex influentia corporis celestis, vt quod magnes attrahit ferrum, & quod saphyrius curat apostema. vterius autem anima vegetabilis habet operationem, cui quidem deseruiunt qualitates actiuæ & passiuæ organice: sed tamen supra possit huiusmodi qualitatibus ipsa effectum proprium sortitur in nutriendo & augendo, vsque ad determinatum terminum, & alia huiusmodi complendo. Anima autem sensitiva vterius habet operationem, ad quam nullo modo se extendunt qualitates actiuæ & passiuæ, nisi quatenus exiguntur ad compositionem organi, per quod talis operatio exercetur, vt videre, audire, appetere & huiusmodi. perfectissima autem formarum, id est, anima humana, quæ est finis omnium formarum naturalium, habet operationem omnino excedentem materiam, quæ non fit per organum corporale, scilicet intelligere. Et quia esse rei proportionatur eius operationi, ut dictum est, cum vnumquodque operetur, secundum quod est ens, oportet quod sit esse anime humane superexcedat materiam corporalem, & non sit totaliter comprehensum ab ipsa, sed tamē aliquo modo attingatur ab ea. In quantum igitur supergreditur esse materie corporalis potens per se subsistere & operari, anima humana est substantia spiritalis. In quantum vero attingitur a materia & esse suum communicat illi, est corporis forma. Attingitur autem a materia corporali ea ratione, quod semper supremum infimi ordinis attingit infimum supremi, ut patet per Dionysium 7. cap. de Diuin. nomi. & ideo anima humana quæ est infima in ordine substantiarum spiritalium, esse suum communicare potest corpori humano, quod est dignissimum, vt fiat ex anima & corpore vnum, sicut ex forma & materia. Si vero substantia spiritalis esset composita ex materia & forma, impossibile esset quod esset formalis. Quia de ratione materie est quod non sit in alio, sed quod ipsa sit primum subiectum.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod substantia spiritalis, licet non comprehendatur a corpore, attingitur tamen aliquo modo ab eo, vt dictum est.

AD SECVNDVM dicendum, quod intelligere est operatio anime humane secundum quod superexcedit propor-

tionem materie corporalis, & ideo non fit per quod organum corporale. Potest tamen dici quod ipsum coniunctum, id est homo, intelligitur per operationem propriam, sicut operatio cuiuslibet partis attribuitur toti. homo enim videtur conuulsus pedem, & similiter intelligit per animam.

AD TERTIVM dicendum, quod habet esse subsistens, in quantum esse suum non dependet a corpore, vt patet supra materie corporalem esse. Et tñ ad huius esse comunione recipi corpus sic sit unum esse anime & corporis quod est esse in se. Si autem secundum aliud esse videretur corpus, sequeretur quod esset vnio accidentalis.

AD QVARTVM dicendum, quod anima habet suam essentiam esse forma corporalis, & non est aliquid additum. Tamen in quantum attingitur a corpore est forma: in quantum vero supergreditur corpore proportionem, dicitur substantia spiritalis substantia.

AD QVINTVM dicendum, quod nulla pars perfectionem naturæ separata a toto. vnde cum sit pars humanæ naturæ, non habet perfectionem suæ naturæ nisi in vnione ad corpus quod est ex hoc quod in virtute ipsius anime est quod ab ea quædam potentia, quæ non sunt actus organorum corporalium secundum quod est in se potis proportionem, & iterum quod habet potentia quæ sunt actus organorum, in se potest contingere a materia corporali. Non est aliquid perfectum in sua natura, nisi actus, nisi possit quod in eo virtute continetur. vnde nec potest esse & intelligere a corpore separata a corpore, vt Aug. dicit 12. super Genesim literam.

AD SEXTVM dicendum, quod miracula dicuntur ibi secundum quod diuiditur cõtra operationem, sed secundum quod etiam ipsa opera miracula dicuntur, prout ab incomprehensibili diuina virtute procedunt. Et hoc patet Aug. super Ioan. quod mirabilius est quod Deus gratis rãtam segerum multitudinem producat sufficiat ad totius humani generis latetudinem quod ex quinque panibus, quinque milibus saturauit.

AD SEPTIMVM dicendum, quod illud per quod litatur aliquid preintellecta sua natura potest rationale. Contingit tamē plerumque, quod aliqua res sit ad naturam alicuius, ex quo sequitur aliqua debilitatio aut defectus, sicut cõtrariis est naturale animalis. Ex quo tamen in eo mors & corruptio. Et similiter est anima quod indigeat phantasmatibus ad intelligendum. Ex quo tamen sequitur quod diminuitur quando a substantijs superioribus quod attingitur quod anima a corpore prægrauatur, hoc est ex eius natura, sed ex eius corruptione dicitur illud Sapient. 9. Corpus quod corrumptum auat animam. Quod vero dicitur quod abstractum ab organis corporalibus ut se intelligat, intelligitur esse quod abstractum se ab eis, quasi ab obiectis, quod ma intelligitur per remotionem omnis organicitatis. Non tamen ab eis abstractatur secundum quod quoniam quibusdam corporeis organo potest anima directe, nec se, nec aliud intelligere quando læditur cerebrum.

Li. 1. com. 27. & 28. præc. 10. 2.

In illomet ar.

D. 1. 8.

Cap. 7. inter medium & finem.

In corp. ar.

Ad octavum dicendum, quod quanto aliqua forma est altior, tanto plus indiget a potentiori agente produci. vnde cum anima humana sit altissima omnium formarum, producitur a potentissimo agente, scilicet Deo, alio tamē modo quam alia formae a quibuscumque agentibus. Nam alia formae non sunt subsistentes. vnde esse non est earum, sed eis aliqua sunt. vnde fieri earum est secundum quod materia vel subiectum reducitur de potentia in actum. Et hoc est formam educi de potentia materiae absque additione alicuius extrinseci. Sed ipsa anima habet esse subsistens. unde sibi proprie debetur fieri, & corpus trahitur ad esse eius. Et propter hoc dicitur quod est ab extrinseci, & quod non educitur de potentia materiae. Vnde patet solutio ad 9.

Ad x. dicendum, quod spiritus magis convenit cum spiritu quam cum corpore convenientia naturae: sed convenientia proportionis, quae requiritur inter formam & materiam, magis convenit spiritus cum corpore, quam spiritus cum spiritu, cum duo spiritus sint duo actus: corpus autē comparatur ad animam, sicut potentia ad actum.

Ad xi. dicendum, quod Angelus & anima sunt pares natura generis, in quantum utrumque est intellectualis substantia: sed Angelus natura speciei est superior, ut patet per Dionysium. 4. capite caelest. Hierarchiae.

Ad xii. dicendum, quod rationale proprie acceptū est differentia animae non Angeli, sed magis intellectualis, ut Dionysius utitur, quia Angelus non cognoscit veritatem per discursum rationis, sed simpliciter intuitu, quod est proprie intelligere. Si tamen rationale large accipiatur, tunc dicendum est quod non est ultima differentia specifica, sed dividitur per alias específicas differentias propter dueros gradus intelligendi.

Ad xiii. dicendum, quod intellectus non dicitur esse actus partis alicuius corporis, in quantum est potentia non utens organo: ipsa tamen substantia animae unitur corpori ut forma, sicut dictum est.

Ad xiiii. dicendum, quod illis mulieribus discursus dicitur accidere in spiritu, non quod spiritus, id est substantia animae extra corpus operetur: sed quia in spiritu hoc est in phantastico animae huiusmodi visus formantur.

Ad xv. dicendum, quod materia sine forma proprie loquendo non potest esse subiectum secundum quod subiectum proprie dicitur aliquid ens actu: sed quod corpus animatum sit ens actu ut possit esse subiectum, non habet ab alia forma quam ab anima, ut infra patebit.

Ad xvi. dicendum, quod corruptibile & incorruptibile non conveniunt in genere secundum considerationem naturalem, propter diversum modum essendi & diversam rationem potentiae in utroque, licet possint convenire in genere logico, quod accipitur secundum intentionem intelligibilem solum. Anima autem licet sit incorruptibilis: non tamen est in alio genere quam corpus: quia cum sit pars humanae naturae, non competit sibi esse in genere vel specie, vel esse personam aut hypostasim, sed compositum. unde etiam nec hoc aliquid dici potest, si per hoc aliquid intelligatur hypostasis vel persona vel individuum in genere aut specie collocatum. Sed si hoc aliquid dicitur omne quod

A potest per se subsistere, sic anima est hoc aliquid.

Ad xvii. dicendum, quod illa positio Commē. est impossibilis, ut ostensum est.

Ad xviii. dicendum, quod de ratione substantiae intellectualis est quod sit immunis a materia a qua dependeat eius esse, sicut totaliter comprehensum a materia. vnde nihil prohibet animam esse substantiam intellectualem & formam corporis, ut supra dictum est.

Ad xix. dicendum, quod ex anima humana & corpore ita fit unum, quod cum anima super excedat corporis proportionem, & ex ea parte qua corpus excedit, attribuitur ei potentia intellectualis. unde non oportet quod species intelligibiles quae sunt in intellectu recipiantur in materia corporali.

ARTICVLVS III.

Utrum substantia spiritualis quae est anima humana, uniuertur corpori per medium.

TERTIO quaeritur, Utrum substantia spiritualis, quae est anima humana, uniuertur corpori per medium. Et videtur quod sic. Dionys. enim dicit 8. cap. caelest. Hierar. quod suprema coniunguntur infimis per media. Sed inter substantiam spirituales & corpus sunt media, anima vegetabilis, & sensibilis. ergo substantia spiritualis quae est anima rationalis uniuertur corpori mediāte vegetabili, & sensibili.

¶ 2. Præter. Philosoph. dicit in secundo de Anima, quod anima est actus corporis organici Physici potentia vitam habentis. Corpus ergo Physicum organicum potentia vitam habens comparatur ad animam, ut materia ad formam. Sed hoc scilicet corpus Physicum organicum, non est nisi per aliquam formam substantialem, ergo illa forma substantialis quaecumque sit, praecedit in materia substantiam spirituales quae est anima rationalis, & eadem ratione alia formae consequentes, quae sunt anima sensibilis, & vegetabilis.

¶ 3. Præter. Quamuis materia non sit genus nec differentia forma, quia eorum neutrum praedicatur de composito, genus autem & differentia de specie praedicantur: tamen secundum Philosophum in 8. Metaphysico. genus sumitur a materia, & differentia a forma. Sed genus hominis est animal, quod sumitur a natura sensitua, differentia vero rationale, quod sumitur ab anima rationali. Natura ergo sensitua se habet ad animam rationalem, ut materia ad formam. Sed natura sensitua perficit per animam sensitivam, ergo anima sensitua praexistit animae rationali in materia, & eadem ratione omnes aliae formae praecedentes.

¶ 4. Præter. Ut probatur in 8. Physic. omne mouens seipsum dividitur in duas partes, quarum una est mouens & alia mota. Sed homo & quodlibet animal est mouens seipsum: pars autem eius mouens est anima, pars autem mota non potest esse materia nuda, sed oportet esse corpus, quia omne quod mouetur est corpus. ut probatur 6. Physic. Corpus autem est per aliquam formam. praexistit ergo aliqua forma in materia ante animam, & sic idē quod prius.

¶ 5. Præter. Damascē. dicit quod tanta est simplicitas diuinæ essentiae, ut non congruat veritas. Quæst. dist. S. Tho. BB 2 burn

Cap. 8. cael. Hierar. a meo dio illius.

Lib. 8. com. 6. to. 2.

Lib. 8. com. 6. to. 2.

Lib. 8. com. 3. 86. & seq.

Lib. 1. cap. 6. circa modum illius.

bum uniri carni, nisi mediante anima. Distinctio ergo secundum simplex & compositum impedit quod aliqua non possunt coniungi sine medio. Sed anima rationalis & corpus maxime distant secundum simplex & compositum. ergo oportet quod uniantur per medium.

cap. 14. circa
mediu. to. 3.

¶ 6. Præt. Aug. dicit in libro de spiritu & anima, quod anima que vere spiritus est, & caro que vere corpus est, in suis extremitatibus facile & conuenienter distinguuntur, & in phantastico animæ, quod corpus non est, sed simile corpori, & sensualitate corporis, quæ vere spiritus est, quia sine anima fieri non potest, coniunguntur. ergo anima coniungitur corpori per duo media, scilicet per phantasticum & sensualitatem.

in lib. de spi-
ritu & anima
c. 15. in prin.
to. 5.

¶ 7. Præt. In eodem libro dicitur, cum anima sit incorporea per subtiliorem naturam corporis sui, id est per ignem & aerem corpus administrat. Eadem autem ratione corpus administrat qua ei vnitur. deficientibus enim his quibus administrat corpus, anima discedit a corpore, ut Augustin. dicit septimo super Gene. ad literam. ergo anima vnitur corpori per medium.

Lib. 7. c. 19. 2
medio to. 3.

¶ 8. Præt. Ea quæ maxime differunt, non coniunguntur nisi per medium. Sed corruptibile & incorruptibile maxime differunt, ut dicitur in 10. Metaphysicorum. Anima ergo humana quæ est incorruptibilis, non vnitur corpori corruptibili nisi per medium.

Lib. 10. com.
26. to. 3.

¶ 9. Præt. Philosophus quidam dicit in libro de differentia spiritus & animæ, quod anima vnitur corpori mediante spiritu. vnitur ergo ei per medium.

lib. 8. c. 6. 15.
& 16. to. 3.

¶ 10. Præt. Quæ sunt diuersa per essentiam, non vnuntur sine medio. Oportet enim aliquid esse quod faciat ea vnum, ut patet 8. Metaphysicorum. Sed anima & corpus differunt per essentiam. ergo non possunt uniri nisi per medium.

¶ 11. Præt. Anima vnitur corpori, ut perficiatur per huiusmodi unionem, quia forma non est propter materiam, sed materia propter formam. perficitur autem anima ex unione corporis, præcipue quantum ad intelligere phantasticum, in quantum scilicet intelligit abstrahendo a phantasmatis. ergo vnitur corpori per phantasmata quæ non sunt neque de essentia corporis neque de essentia animæ. ergo anima vnitur corpori per medium.

¶ 12. Præt. Corpus ante aduentum animæ rationalis in materno utero habet aliquam formam. Adueniente autem anima rationali non est dicere quod illa forma deficiat, quia neque cedit in nihilum, neque esset dare in quid rediret. ergo forma aliqua præexistit in materia ante animam rationalem.

Lib. 2. de gen-
animaliū c. 4.

¶ 13. Præt. In embrione ante aduentum animæ rationalis apparent opera uitæ, ut patet in decimo sexto de Animalibus. Sed opera uitæ non sunt nisi ab anima. ergo alia anima præexistit in corpore ante aduentum animæ rationalis. Et sic videtur quod anima rationalis uniatu corpori mediante alia anima.

lib. 2. c. 6. 12.
to. 2.

¶ 14. Præt. Dum abstrahentium non sit mendacium, ut dicitur in 2. Physicorum. Oportet corpus de quo Mathematici loquuntur aliquid esse. Cum ergo non sit separatim a sensibilibus, sequitur quod sit in sensibilibus. Sed ad hoc quod sit corpus requiritur forma corporeitatis. ergo for-

ma corporeitatis ad minus præintelligitur in corpore humano, quod est corpus sensibile anime humanam.

¶ 15. Præt. In septimo Metaphysicorum dicitur quod omnis definitio habet partes, & quod partes definitionis sunt formæ. In quolibet ergo definito oportet esse plures formas. Cum ergo homo sit definitum, necesse est in eo ponere plures formas. Et ita aliqua forma præexistit ante animam rationalem.

¶ 16. Præt. Nihil dat quod non habet. Sed anima rationalis non habet corporeitatem. Ergo sit incorporea. ergo non dat homini corporeitatem, & ita oportet quod homo habeat hoc a forma.

¶ 17. Præt. Commenta. dicit, quod materia prius recipit formas vniuersales quam particulares, ut pote prius formam corporis quam formam animati corporis, & sic deinceps. Cum ergo anima humana sit vltima forma, & maxime specificatur quod præsupponat alias formas vniuersales materia.

¶ 18. Præt. Comment. dicit in libro de subtilitatibus, quod dimensiones præexistunt in materia te formas elementares. Sed dimensiones sunt potentia & præsupponunt aliquam formam substantialem in materia, alioquin esse accidentale non deret esse substantiale. ergo ante formam elementis præexistit in materia aliqua alia substantialis. Multo igitur fortius ante animam rationalem.

¶ 19. Præt. Secundum Philosophum in libro generatione, facilius aer conuertitur in ignem aqua propter hoc quod conuenit eorum qualitate, scilicet calore. Cui ergo ex parte oportet quod maneat idem calor speciem, ferret speciem calor ignis & calor aeris, & non quatuor tantum, quia in duobus elementis inuenitur. Si ergo maneat quod remaneat idem speciem, sed differenter, non erit facilius conuersio aeris in ignem, quam aquæ in ignem, quia forma ignis habet rumpere duas qualitates in aerem sicut in aquam. Inquitur ergo quod sit idem calor numerus hoc non potest esse nisi præexistente aliqua substantiali, quæ utroque remanet ut seruat subiectum caloris unum. Non enim esse accidens unum numero, nisi subiectum vnum. Oportet ergo dicere quod ante formam simplicis, præintelligatur in materia forma substantialis. Multo igitur magis ante animam rationalem.

¶ 20. Præt. Materia prima quantum est de se ferenter se habet ad omnes formas. Si ergo præexistant quædam formæ & dispositiones alias per quas approprietur ad hanc formam illam, non magis recipitur in ea hæc forma illa.

¶ 21. Præt. Materia vnitur formæ per potentiam ei potest subesse. Sed potentia illa non est essentia materię, sic enim esset æqualitas materię cum Deo, quod est sua potentia. Cedit ergo per medium inter materiam & animam, & quædam aliam formam.

SED CONTRA est in libro de Eccelesiasticis dogmatibus: Neque duas in homine anime

mus, unam animalem, quae corpus unificet, aliam spiritualem, quae rationem ministret. Ex hoc sic arguitur, sicut homo est in genere animalis, ita est in genere animati corporis & substantiae: sed per unam & eandem formam, quae est anima, est homo & animal, ut praedicta auctoritate patet. ergo eadem ratione per unam, & eandem formam collocatur in omnibus generibus superioribus: & sic non praerxi sit ante animam aliqua forma in materia.

¶ 2 Præt. Plus distat Deus & anima, quam anima & corpus: sed in mysterio incarnationis uerbum est unum animae immediate. ergo multo fortius anima potest uniri corpori immediate.

¶ 3 Præt. Medium oportet participare cum utroque extremorum: sed non potest esse aliquid quod partim sit corporale, & partim spirituale. ergo non potest aliquid cadere mediū inter animam & corpus.

¶ 4 Præt. Magister dicit in prima distinctio. secundi libri sententiarum, quod unio animae ad corpus, est exemplum illius beatae unionis, qua anima beata coniungitur Deo. sed illa coniunctio fit sine medio, ergo & ita unio.

¶ 5 Præt. Philosophus dicit in primo de Anima, quod corpus non continet animam, sed magis anima corpus. Et dicit ibidem Comment. quod anima est causa continuitatis corporis. Sed continuitas corporis dependet a forma substantialiter per quam corpus est corpus. ergo ipsa anima rationalis est forma in homine, qua corpus est corpus.

¶ 6 Præt. Efficacior est & uirtuosior anima rationalis, quam forma simplicis elementis: sed a forma simplicis elementis habet corpus simplex quicquid substantialiter est. ergo multo fortius ab anima corpus humanum: & sic non praerxi sit aliqua forma, uel aliquid medium.

RESPON. Dicendum, quod huius questionis ueritas aequaliter dependet ex praemissa. Si enim anima rationalis unitur corpori solum per coactum uirtualem, ut motor, ut aliqui posuerunt, nihil prohibebit dicere quod sint multa media inter animam & corpus, & magis inter animam & materiam primam: si uero ponatur anima uniri corpori ut forma, necesse est dicere quod uniatu ei immediate. Omnis enim forma siue substantialis, siue accidentalis unitur materiae, uel subiecto. unumquodque enim secundum hoc est unum secundum quod est ens: est autem unumquodque ens actu per formam, siue secundum esse substantiale, siue secundum esse accidentale. unde omnis forma est actus, & per consequens est ratio unitatis, qua aliquid est unum. Sicut igitur non est dicere quod sit aliquid aliud medium, quo materia habeat esse per suam formam: ita non potest dici quod sit aliquid aliud medium uniens formam materiae, uel subiecto. Secundum igitur quod anima est forma corporis, non potest esse aliquid medium inter animam & corpus: secundum uero quod est motor, sic nihil prohibet imponere multa media. manifeste enim anima per corpus mouet alia membra, & etiam per spiritum mouet corpus. Sed tunc dubium restat, quod sit proprium subiectum animae, quod comparetur ad ipsam sicut materia ad formam. Circa hoc est duplex opinio. Quidam enim dicunt, quod sunt multae formae substantiales in eodem individuo, quarum una subternitur alteri, & sic materia prima non est immediatum subiectum ultimae formae substantialis, sed subijcitur ei mediantibus formis medijs, ita quod

A ipsa materia secundum quod est sub forma prima, est subiectum proximum formae secundae, & sic deinceps usque ad ultimam formam. Sic igitur subiectum animae rationalis proximum est corpus perfectum anima sensitua, & huic unitur anima rationalis immediate ut forma. Alia opinio est, quod in uno individuo non est, nisi una forma substantialis. Et secundum hoc oportet dicere, quod per formam substantialem, quae est forma humana, habet hoc individuum non solum quod sit homo, sed quod sit animal, & quod sit uiuum, & quod sit corpus, & substantia, & ens, & sic nulla alia forma substantialis praecedat in hoc homine animam humanam, & per consequens nec accidentalis: quia tunc oportet dicere quod materia prius perficiatur per formam accidentalem quam substantialem, quod est impossibile: oportet enim omne accidens fundari in substantia. Harum autem duarum opinionum diuersitas ex hoc procedit, quod quidam ad inquirendam ueritatem de natura rerum, processerunt ex rationibus intelligibilibus. & hoc fuit proprium Platoniorum: quidam uero ex rebus sensibilibus, & hoc fuit proprium Philosophiae Aristot. ut dicit Simplicius in commento super Praedicamenta.

B Considerauerunt Platonici ordinem quandam generum & specierum, & quod superius potest intelligi sine inferiori, sicut homo sine hoc homine, & animal sine homine, & sic deinceps. Existimauerunt etiam quod quicquid est abstractum in intellectu, sit abstractum in re: alias uidebatur eis quod intellectus abstrahens esset falsus aut uanus, si nulla res abstracta ei responderet, propter quod etiam crederetur Mathematica esse abstracta a sensibilibus, quia sine eis intelliguntur. unde posuerunt hominem abstractum ab his hominibus, & sic deinceps usque ad ens & unum & bonum, quod posuerunt summam rerum uirtutem. uiderunt enim quod semper inferiorius particularius est suo superiori, & quod natura superioris participatur in inferiori. participans autem se habet, ut materiale ad participatum. unde posuerunt quod inter abstracta, quanto aliquid est uniuersalius, tanto est formalius. Quidam uero se

C cundum eandem uiam ingredientes, ex opposito posuerunt quod quanto aliqua forma est uniuersalior, tanto est magis materialis. Et haec est positio Auicebron in libro Fontis uiae. posuit enim materiam primam abique omni forma, quam uocauit materiam uniuersalem, & dixit eam communem substantijs spiritualibus, & corporalibus, cui dixit aduenire formam uniuersalem, quae est forma substantiae. Materiam autem sic sub forma substantiae existentem in aliquo sui dixit recipere formam corporeitatis, alia parte eius, quae pertinet ad spirituales substantias, sine huiusmodi forma remanente.

D E sic deinceps posuit in materia formam sub forma secundum ordinem generum, & specierum usque ad ultimam speciem specialissimam. Et haec positio, quam uis uideatur discordare a prima, tamen secundum rei ueritatem cum ea concordat, & est sequela eius. Posuerunt enim Platonici, quod quanto aliqua causa est uniuersalior, & formalior, tanto eius perfectio in aliquo individuo magis est subtracta. unde effectum primi abstracti, quod est bonum, posuerunt materiam primam, ut supremo agenti respondeat primum subiectum, & sic deinceps secundum ordinem causarum abstractarum & formarum participatarum in materia, sicut Quæst. dist. S. Tho. BB 3 uni-

vniversalius abstractum est formalius, ita vniversa-
 lior forma participata est materialior. Sed hæc po-
 sitio secundum vera Philosophiæ principia, quæ
 consideravit Aristoteles, est impossibilis. primo
 quidem, quia nullum indiuiduum substantiæ esset
 simpliciter vnum. Non enim fit simpliciter vnum
 ex duobus actibus, sed ex potentia & actu, inquan-
 tum id quod est potentia, fit actu. Et propter hoc
 homo albus non est simpliciter vnum, sed animal
 bipes est simpliciter vnum, quia hoc ipsum, quod
 est animal, est bipes. Si autem esset seorsum animal
 & seorsum bipes, homo non esset vnum, sed plura,
 vt Philosophus argumentatur in 3. & 8. Metaphy.
 Manifestum est ergo, quod si multiplicarentur mul-
 tæ formæ substantiales in vno indiuiduo substan-
 tiæ, quod indiuiduum substantiæ non esset vnum
 simpliciter, sed secundum quid, sicut homo albus.
 Secundo vero, quia in hoc consistit ratio accidentis
 quod sit in subiecto, ita tamen quod per subie-
 ctum intelligatur aliquod ens actu, & non in potē-
 tia tantum, secundum quem modum forma substantialis
 non est in subiecto, sed in materia. Cuicumque er-
 go formæ substernitur aliquod ens actu quocun-
 que modo, illa forma est accidens. Manifestum est
 autem quod qualibet forma substantialis, quæcunque
 sit, facit ens actu, & constituit. vnde sequitur quod sola
 prima forma, quæ aduenit materiæ, fit substantialis,
 oēs uero subsequenter aduenientes sint accidenta-
 les. Nec hoc excluditur per hoc quod quidam dicunt,
 quod prima forma est in potentia ad secundam, quia
 omne subiectum comparatur ad suum accidens, vt
 potentia ad actum. Completior est esset forma cor-
 poralis, quæ præstaret susceptibilitatem vitæ, quam
 illa, quæ non præstaret. vnde, si forma corporis ina-
 nimari facit ipsum esse subiectum, multo magis for-
 ma corporis potentia vitam habentis facit ipsum ef-
 se subiectum, & sic anima esset forma in subiecto,
 quod est ratio accidentis. Tertio, quia sequeretur
 quod in ademptione postremæ formæ, non esset gene-
 ratio simpliciter, sed secundum quid tantum. Cum
 enim generatio sit transmutatio de non esse in esse,
 id simpliciter generat quod fit ens simpliciter, loquen-
 do de non ente simpliciter. Quod autem præexistit
 ens actu, non potest fieri ens simpliciter, sed potest fie-
 ri ens hoc, ut albi, uel magnum, quod est fieri secun-
 dum quid. Cum igitur forma præcedens in materia
 faciat esse actu, subsequens forma non faciet esse sim-
 pliciter, sed esse hoc, ut esse hominem, uel asinum, uel
 plantam. Et sic non erit generatio simpliciter. Et pro-
 hoc omnes antiqui, qui posuerunt materiam pri-
 mam esse aliquid actu, ut ignem, aerem, aut aquam,
 aut aliquid medium, dixerunt quod fieri nihil erat nisi
 alterari, & Aristoteles eorum dubitationem soluit
 ponendo materiam esse in potentia tantum, quæ di-
 cit esse subiectum generationis, & corruptionis sim-
 pliciter. Et quia materia nunquam denudatur ab
 omni forma, pro hoc quandoocunque recipit vnâ
 formam, perdit aliam, & econtrario. Sic ergo dicimus
 quod in hoc homine non est alia forma substantialis
 quæ anima rationalis, & quod per eam homo non solum
 est homo, sed animal, & viuum, & corpus, & substā-
 tia, & ens. Quod quidem sic considerari potest. For-
 ma enim est similitudo agentis in materia. In virtutibus
 autem actiuis, & operatiuis hoc inuenitur, quod
 quanto aliqua virtus est altior, tanto in se plura
 comprehendit, non composita, sed vnite, sicut
 secundum vnâ virtutem, sensus communis se-

F extendit ad omnia sensibilia, quæ secundum
 sensus proprios apprehenduntur. per
 ris autem agentis est inducere perfectiorem
 unde perfectior forma facit per vnum omnia
 inferiores faciunt per diuersa, & adhuc ampli-
 ta si forma corporis inanimati dat materiam
 esse corpus, & forma plantæ dabit ei & hoc
 per viuere. Anima uero sensitua & hoc in
 sensibile esse. Anima uero rationalis & hoc in
 per rationale esse. Sic enim inueniuntur differe-
 mæ rerum naturalium secundum perfectum
 gis perfectum, ut patet inueniuntur differe-
 cies comparatur numeris. ut dicitur in 8. Meta-
 phisico. quorum species per additionem & subtra-
 nem vnitate variatur. vnde etiam Aristoteles
 de Anima dicit, quod vegetatiuum est in tri-
 & intellectiuium in vegetatiuo, sicut trigonum in
 tragono, & tetragonum in pentagono. pentagonum
 enim virtute continet tetragonum, habet enim
 & adhuc amplius. Non autem quod seorsum
 tragono sit id, quod est tetragonum, & id quod
 ragoni proprium tamquam duæ figurae. Sic
 anima intellectiua virtute continet sensitua
 habet hoc, & adhuc amplius, non tamen
 sint duæ animæ. Si autem diceretur quod anima
 intellectiua differret per essentiam a sensitua
 mine, non posset assignari ratio vnionis
 intellectiua ad corpus, cum nulla operatio
 animæ intellectiua sit per organum corporis
H AD PRIMUM ergo dicendum, quod
 Dionysius intelligenda est de causis agentibus
 de causis formalibus.
A D SECUNDUM dicendum, quod cum
 fecissima det omnia, quæ dant formam
 res & adhuc amplius, materia prout
 tur eo modo perfectionis, quo perfectior
 imperfectioribus, consideratur ut materia
 etiam illiusmodi perfectionis quæ addit
 forma super alias: ita tamen quod non
 hæc distinctio in formis secundum esse
 solum secundum intelligibilem rationem
 ipsa materia secundum quod intelligitur
 ita in esse corporeo susceptiuo vitæ, est
 subiectum animæ.
A D TERTIUM dicendum, quod cum anima
 vere est homo, distinctio naturæ animalis
 ne non est secundum diuersitatem realiter
 rum, quasi alia forma sit per quam sit
 per additur altera per quam sit homo, sed
 rationes intelligibiles. Secundum enim
 tur corpus perfectum in esse sensibile ab
 comparatur ad perfectionem vltimam, quæ
 anima rationali in quantum huiusmodi, ut
 le ad formale. Cum enim genus & species
 cent quasdam intentiones intelligibiles, per
 ritur ad distinctionem speciei & generis
 realis formarum, sed intelligibilis tantum.
A D QUARTUM dicendum, quod anima mouetur
 per cognitionem & appetitum. vis autem
 titiua in animali habent determinatum
 sic ab illo organo incipit motus animalis
 cor secundum Aristotelem. Sic igitur una pars
 mouens & altera est mota, ut pars mouens
 primum organum animæ appetitur, & corpus
 corpus sit motu. Sed quia in homine mouetur
 & intellectus, quod non sunt alicuius organi
 uens erit ipsa anima secundum partem

Ex 9. Met.

lib. 8. co. 15.
 tom. 1.

lib. 1. Phys.
 co. 89. to. 1.

motum autem corpus secundum quod est perfectum ab ipsa anima, in esse corporeo.

AD QUINTVM dicendum, q in incarnatione verbi anima ponitur medium inter verbum, & carnem, non necessitatis sed congruentia. Vnde & separata anima a carne in morte Christi, remansit verbum immediate carni unitum.

AD SEPTIMVM dicendum, q liber ille non est Augustini nec est multum authenticus, & in hoc verbo satis improprie loquitur. vtrumque. n. ad animam pertinet, & phantasticum, & sensibiltas in dñs sentia iustas ad carnem referri, in quantum est appetitus rerum ad corpus pertinentium phantasticum autem ad animam, in quantum in eo sunt similitudines corporum sine corporibus: hæc autem dicuntur esse media inter animam, & carnem, non prout anima est forma corporis, sed prout est motor.

AD SEPTIMVM dicendum, q administratio corporis pertinet ad animam in quantum est motor, non in quantum est forma. Et licet ea quibus anima administrat corpus, sint necessaria ad hoc, q anima sit in corpore, vt propria dispositiones talis materiaz: non tamen propter hoc sequitur quod eadem sit ratio administrationis, & formalis vnionis. Sicut enim eadem est secundum substantiam anima, quæ est motor, & forma, sed differt ratione: ita & eadem sunt quæ sunt necessaria ad vnionem formalem, & ad administrationem, licet non secundum eandem rationem.

AD OCTAVVM dicendum, q per hoc q anima differt a corpore, ut corruptibile ab incorruptibili, non tollitur quin sit forma eius, vt ex supradictis patet. vnde sequitur quod immediate vnitur.

AD NONVM dicendum, q anima dñi vniri corpori per spiritum in quantum est motor: quia principium qd mouetur ab anima in corpore est spiritus, vt Arist. dicit in libro de Causa motus animalium. tamen etiam ille liber non est magnæ auctoritatis:

AD X. dicendum, quod si aliqua duo sunt diuersa per essentiam, ita quod vtrumque habeat naturam suam speciei completam, non possunt vniri nisi per medium aliquod ligans & vnians. Anima autem & corpus non sunt huiusmodi, cum vtrumque naturaliter sit pars hominis: sed comparantur adinuicem vt materia ad formam, quarum vnio est immediata, ut ostensum est.

AD XI. dicendum, quod anima vnitur corpori, ut perficiatur non solum quantum ad intelligere phantasticum: sed etiam quantum ad naturam speciei, & quantum ad alias operationes quas exercet per corpus. Tamen dato quod solum propter intelligere, phantasticum ei vniretur, non sequeretur q vnio esset mediante phantasmate. Sic enim vnitur anima corpori propter intelligere, ut per eam homo intelligat, quod nõ esset si fieret vnio per phantasmata, ut ostensum est supra.

AD XII. dicendum, q corpus antequam animeatur habet aliquam formam: illa autem forma non manet aia adueniente. Aduentus enim anime est p quãdam generationem, generatio autem vnus est non sine corruptione alicuius: sicut cum recipitur forma ignis in materia ætis definit esse actu in ea forma ætis, & remanet in potentia tñ. Nec est dicendum, q forma fiat vel corrumparur, quia eius est fieri, & corrumpti, cuius est esse, quod non est forma ut existens, sed sicut eius quo aliquid est. vnde & fieri non dicitur nisi cõpositum, in quantum redu-

citur de potentia in actum.

AD XIII. Dicendum, q in embrione apparent quãdam opera vitæ: sed quidam dixerunt huiusmodi opera esse ab anima matris. Sed hoc est impossibile, quia de ratione operum vitæ est, q sint a principio intrinseco quod est anima. Quidam vero dixerunt, q a principio inest anima vegetabilis, & illa eadem cum fuerit magis perfecta sit anima sensitua, & tandem sit anima intellectiua, sed per actionem exterioris agentis quod est Deus. Sed hoc est impossibile. primo quia sequeretur q forma substantialis reciperet magis, & minus, & q generatio esset motus continuus. Secundo quia sequeretur animam rationalem esse corruptibilem, cum vegetabilis, & sensibilis corruptibiles sint, dum ponitur fundamentum anime rationalis esse substantia vegetabilis, & sensibilis. Non autem dici potest quod sint tres anime in vno corpore, ut ostensum est. relinquitur ergo dicendum, q in generatione hominis, vel animalis sunt multe generationes, & corruptiones sibi inuicem succedentes. Adueniẽte enim perfectiori forma, deficit imperfectior. Et sic cum in embrione primo sit anima vegetatiua tantum, cum pertentum fuerit ad maiorem perfectionem tollitur forma imperfecta, & succedit forma perfectior, quæ est anima vegetatiua, & sensitua simul, & vltimo cedente, succedit vltima forma completissima, quæ est anima rationalis.

AD XIII. Dicendum, q corpus mathematicum dicitur corpus abstractum. vnde dicere corpus mathematicum esse in sensibilibus, est dicere duo opposita simul, vt Arist. argumentatur in 3. Metaphisico. contra quosdam Platonicos hoc ponentes. Nec tamen sequitur, quod abstrahendum sit mendacium, si corpus mathematicum sit tantum in intellectu: quia non intelligit intellectus abstrahens, corpus aliquod esse non in sensibilibus: sed intelligit ipsum, non intelligendo sensibilia, sicut si quis intelligat hominem, non intelligendo eius risibilitatem, non mentitur: mentiretur autem si intelligeret hominem, non esse risibilem. Dico tamen quod si corpus mathematicum esset in corpore sensibili, cum corpus mathematicum sit dimensionale, tantum pertineret ad genus quantitatis. vnde non requireretur ad ipsum aliqua forma substantialis. Corpus autem quod est in genere substantiæ, habet formam substantialem, quæ dicitur corporeitas, quæ non est tres dimensiones: sed quæcunque forma substantialis, ex qua sequuntur in materia tres dimensiones. Et hæc forma in igne est igneitas, in animali anima sensitua, & in homine anima intellectiua.

AD XIV. dicendum, quod partes definitionis sunt partes formæ vel speciei, non propter realem differentiam formarum: sed secundum distinctionem intelligibilem, ut dictum est ad tertium.

AD XVI. dicendum, quod licet anima nõ habeat corporeitatem in actu: habet tamen uirtute, sicut Sol calorem.

AD XVII. dicendum, quod ordo ille quem Cõmentator tangit, est secundum rationem intelligibilem tantum, quia prius intelligitur materia perfici secundum rationem formæ uniuersalis quàm specialis: sicut prius intelligitur aliquid ens quàm viuum, & viuum, quàm animal, & animal, quàm homo.

AD XVIII. dicendum, q quilibet esse generis vel speciei cõsequuntur propria accidentia illius generis, vel speciei, Quæst. dist. S. Tho. BB 4 vnde

ia corp. ar.

Lib. 3. cõ. 6. ro. 3.

In solutio. ad 3. argu.

vnde quando iam materia intelligitur perfecta secundum rationem huius generis quod est corpus, possit in ea intelligi dimensiones, quæ sunt propria accidentia huius generis, & sic consequenter ordinem intelligibilem in materia, secundum diuersas eius partes diuersæ formæ elementares.

AD XIX. dicendum, quod idem specie calor est in igne & aere, quia quælibet qualitas specialiter attribuitur uni elemento in quo est perfecta, & per concomitantiam vel derivationem alteri, in imperfectius. Cum ergo ex hoc aere sit hic ignis, calor manet idem specie, sed augmentatus, non tamen idem numero, quia non manet idem subiectum: nec hoc facit ad difficultatem conuersionis cum corrumpatur per accidens ex corruptione subiecti, & non ex contrarietate agentis.

AD XX. dicendum, quod materia prout nuda consideratur, se habet indifferentem ad omnes formas, sed determinatur ad speciales formas per virtutem mouentis: ut tradit in secundo de Generatione. Et secundum ordinem intelligibilem formarum in materia, est ordo agentium naturalium. Inter ipsa enim corpora caelestia vnum est vniuersalius actiuum quam aliterum: nec vniuersalius agens agit seorsum ab inferioribus agentibus, sed vltimum agens proprium, agit in virtute omnium superiorum. vnde non imprimatur a diuersis agentibus diuersæ formæ in uno individuo, sed vna forma est quæ imprimatur a proximo agente, continens in se virtute omnes formas præcedentes. Et materia secundum quod consideratur perfecta sub ratione formæ vniuersalioris & accidentium consequentium, fit propria ad subsequenter perfectionem.

AD XXI. dicendum, quod cum vnumquodque genus diuidatur per potentiam & actum: ipsa potentia quæ est in genere substantiæ, materia est, sicut forma actus, vnde materia non subest formæ mediante aliqua potentia.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum tota anima sit in qualibet parte corporis.

QVARTO quaeritur, Vtrum tota anima sit in qualibet parte corporis. Et videtur quod non. Dicit enim Aristoteles in libro de Causa motus animalium, nihil opus est in vnoquoque corporis esse animam, sed in quodam corporis principio existere. In natura nihil est frustra, non est ergo anima in qualibet parte corporis.

¶ 2. Præter. Ex corpore & anima constituitur animal. Si igitur in qualibet parte corporis esset anima, quælibet pars animalis esset animal, quod est inconueniens.

¶ 3. Præter. In quocumque est subiectum, & proprietates subiecti: sed omnes potentiae animæ sunt in essentia animæ sicut & proprietates in subiecto, ergo si anima esset in qualibet parte corporis, sequeretur quod in qualibet parte corporis essent omnes potentiae animæ. Et sic auditus erit in oculo, & visus in aure, quod est inconueniens.

¶ 4. Præter. Nulla forma quæ requirit dissimilitudinem partium, inuenitur in qualibet parte, ut patet de forma domus, quæ non est in quacumque parte domus, sed in tota domo. Formæ vero quæ non requirunt dissimilitudinem partium, sunt in singulis partibus, ut forma aeris & ignis. Anima autem est forma requirens dissimilitudinem partium: ut patet in omnibus animatis, ergo anima non est in qualibet parte corporis.

¶ 5. Præter. Nulla forma quæ extenditur secundum extensionem materiæ, est tota in qualibet parte suæ ma-

terix; sed anima extenditur secundum extensionem materiæ. dicitur enim in libro de Quantitate materiae, tantam ætate esse animam, quantum est materia in qualibet parte corporis.

¶ 6. Præter. Quod anima sit in qualibet parte corporis, præcipue videtur ex hoc quod in qualibet parte corporis parte agit. Sed anima operatur vbi non est, ut Aug. dicit ad Voluntianum. anima sentit & videt in celo vbi non est. Non est ergo necessarium animam esse in qualibet parte corporis.

¶ 7. Præter. Secundum Philosophum, motus nobis inuenitur ea quæ in nobis sunt. Contingit autem vna pars corporis moueri alia quiescente. Si ergo anima sit in qualibet parte corporis, sequitur quod si moueatur & quiescat, quod videtur inconueniens.

¶ 8. Præter. Si anima est in qualibet parte corporis, quæque pars corporis immediatum ordinem tribuit ad animam, & sic non dependet alie partes a de, quod est contra Hieronymum super Mattheum.

¶ 9. Præter. Nulla forma quæ requirit determinatam figuram, potest esse vbi non est illa figura: sed anima est in corpore secundum determinatam figuram. Dicit enim Commen. in primo de Anima, quodlibet corpus animalis habet figuram partem.

Et hoc manifestatur in speciebus animalium: bra enim leonis non differunt a membris corporis propter diuersitatem animæ: ergo cum in parte inueniatur figura totius animæ non erit in parte hoc est quod idem Commen. dicit in eodem libro, quod si cor habet naturam recipiendam quia habet talem figuram, manifestum est quod eius non recipit illam animam, quia non habet talem figuram.

¶ 10. Præter. Quanto aliquid est magis abstractum minus determinatur ad aliquod corpus: Angelus est magis abstractus quam anima, determinatur autem Angelus ad aliquam partem corporis quod mouet, & non est in qualibet parte corporis per Philosophum in 8. Physicorum, quod motor cæli non est in centro, sed in aliqua parte circumferentiæ. Multo minus igitur anima est in qualibet parte sui corporis.

¶ 11. Præter. Si in quacumque parte corporis anima est, anima, pari ratione in quacumque parte corporis est operatio visiva potentia, ibi est visiva potentia. Sed operatio visiva potentia non potest esse, si ibi esset organum visiva potentia, desit operatio visiva, erit propter defectum organum. Erigitur ibi potentia visiva si ibi est organum.

¶ 12. Præter. Si anima est in qualibet parte corporis oportet, quod vbi quæque sit aliqua pars corporis anima: sed pueri crescentis partes incipiunt esse augmentum ubi prius non erat, ergo & anima incipit esse vbi prius non erat: sed hoc impossibile. Tribus enim modis, aliquid incipit esse vbi prius non erat. Aut per hoc quod deus mouet sicut cum anima creatur & infunditur corpori per propriam transmutationem, sicut cum corpus transfertur de loco ad locum. Aut per transmutationem alterius in ipsum, sicut cum corpus incipit esse in altari. Quorum nullum hic dicitur esse ergo anima non est in qualibet parte corporis.

¶ 13. Præter. Anima non est nisi in corpore cuius est actus aut actus corporis organici, ut dicitur in 1. de Anima.

lib. 2. c. 55. 10. 1.

2. 7. 10. 6.

de Anima. Cum igitur non quilibet pars corpori, sit corpus organicum, non erit in qualibet parte corporis.

¶ 14 Præ. Plus differunt caro, & os vnus hominis quam duæ carnes duorum hominũ: sed anima vna nõ potest esse in duobus corporibus diuersorũ, ergo nõ potest esse in omnibus partibus vnus hominis.

¶ 15 Præ. Si aia est in qualibet pte corporis, oportet q̄ ablata quacũque parte corporis, vel auferatur anima, quod patet esse falsum, cũ remaneat homo viuens vel transferatur de illa parte ad alias, qđ est impossibile, cũ anima sit simplex, & p̄ cõsequẽs immobilis. Nõ ergo est in qualibet parte corporis.

¶ 16 Præ. Nullũ indiuisibile potest esse nisi in indiuisibili, eum locum oporteat equari locato. In corpore autẽ cõtingit signare infinita indiuisibilia: si igitur anima sit in qualibet parte corporis, sequetur q̄ sit in infinitis: qđ esse nõ potest, cum sit finita virtus.

¶ 17 Præ. Cum anima sit simplex absque quantitate dimensiuã, nulla totalitas videtur posse ei attribui nisi virtutis: sed non est in qualibet parte corporis secundum suas potentias, in quibus consideratur totalitas virtutis eius. Non ergo in qualibet parte corporis est tota anima.

¶ 18 Præ. Quod aliquid possit esse totum in toto, & in omnibus partibus, vñ provenire ex eius simplicitate, tamen hoc in corporibus videmus non posse accidere: sed anima nõ est simplex, sed composita ex materia, & forma. ergo non est in qualibet parte corporis. Probatio mediæ. Philosophus in 2. Metaph. reprehendit ponentes materiam corporalem primum principium, quia ponebant solum elementa corporum, non corporum autem non. Igitur incorporeorum est etiam aliquod elementum: sed elementum est materiale principium, ergo etiam substantia incorporea, vt Angelus & anima habent materiale principium.

¶ 19 Præ. Quædam animalia decisa viuunt: non est autem dicere, q̄ altera pars viuat per totam animã, ergo nec ante decisionem tota anima erat in illa parte, sed pars animæ.

¶ 20 Præ. Totum & perfectum idem est vt dicitur in 3. Phys. perfectum autẽ est, quod attingit propriã virtutem, vt dicitur etiã in 3. Phys. propria autẽ virtus animæ sit in intellectu est, nõ est actus alicuius partis. Nõ ergo anima est tota in qualibet parte corporis.

SED CONTRA est, qđ dicit Aug. in 3. Tri. q̄ anima in toto, tota est, & in qualibet eius parte, tota.

¶ 2 Præ. Damasc. dicit q̄ Angelus ibi est, vbi operatur. pari ergo ratione & anima: sed anima operatur in qualibet parte corporis, quia qualibet pars corporis nutritur, augetur, & sentit. ergo anima est in qualibet parte corporis.

¶ 3 Præ. Anima est maioris virtutis quã formæ materiales: sed formæ materiales, vt ignis, aut acris, sunt in qualibet parte. multo igitur magis anima.

¶ 4 Præ. In libro de Spiritu, & anima dicitur, q̄ anima præsentia sua corpus viuificat: sed quilibet pars corporis viuificabitur ab anima. ergo anima est cui libet parti corporis præsens.

RESPON. Dicendum, qđ veritas huius quæstionis ex præcedentibus dependet. ostensum est enim prius, qđ anima vnitur corpori nõ solum, vt motor, sed vt forma. Posterius uero ostensum est, qđ anima non præsupponit alias formas substantiales in materia, qđ debent esse substantiale corpori, aut partibus eius: sed & totum corpus, & omnes eius partes,

A habent esse substantiale, & specificum per animam, qua recedente, sicut non manet homo, aut animal, aut viuum, ita non manet manus, aut oculus, aut caro, aut os, nisi æquiuoce, sicut depicã, aut lapideã. Sic igitur cum omnis actus sit in eo cuius est actus, oportet animam quæ est actus totius corporis & omnium partium esse in toto corpore, & in qualibet eius parte: sed tamen aliter se habet totum corpus ad animam, & aliter ad partes eius. Anima enim totius quidem corporis actus est primo, & per se, partium uero in ordine ad totum. Ad cuius euidentiã considerandum, qđ cũ materia sit propter formam, talem oportet esse materiam vt competit formæ. In istis rebus corruptibilibus formæ imperfectiores, quæ sunt debilioris virtutis, habent paucas operationes, ad quas non requirunt partium dissimilitudo, sicut patet in omnibus inanimatis corporibus. Anima uero, cum sit forma altioris & maioris virtutis, potest esse principium diuersarum operationum, ad quarum executionem requiruntur dissimiles partes corporis. Et ideo ois aia requirit diuersitatem organorum in partibus corporis, cuius est actus: & tanto maiorem diuersitatem, quanto aia fuerit perfectior. Sic igitur formæ infimæ vniformiter perficiunt suam materiã, sed aia difformiter, vt ex dissimilibus partibus constituatur integritas corporis, cuius primo & per se aia est actus: sed restat inquirendum qđ sit totam animã esse in toto, & totã in singulis partibus. Ad cuius euidentiã considerandum est, qđ triplex totalitas inuenitur. Prima quidem est manifestior secundum quantitatem, prout totum quantum dicitur, quod natum est diuidi in partes quantitatis, & hæc totalitas, non potest attribui formis nisi per accidens, in quantum scilicet per accidens diuiduntur diuisione quantitatis, sicut albedo diuisione superficiẽ: sed hoc est illarum tantũ formarum, quæ coextenduntur quãtitati, quod ex hoc competit aliquibus formis, quia habent materiam similem, & in toto & in parte: vnde formæ quæ requirunt magnã dissimilitudinem in partibus, nõ habent huiusmodi extensionem, & totalitatem, sicuti aia præcipue animalium perfectorum. Secunda autem totalitas attenditur secundum perfectionem essentialiã: cui totalitati etiam respondent partes essentialiã: Physice quidem in compositis, materia & forma, Logice uero genus, & differentia: quæ quidem perfectio in formis accidentalibus recipit magis & minus, non autem in substantialibus. Tertia autẽ totalitas est secundum virtutem. Si ergo loqueremur de aliqua forma habente extensionem in materia, puta de albedine, possemus dicere qđ est tota in qualibet parte totalitate essentiali & virtutis, nõ autẽ totalitate prima, quæ est ei per accidens, sicut tota ratio speciei albedinis inuenitur in qualibet parte superficiẽ, non autem tota quantitas quam habet per accidens, sed pars in parte. Anima autẽ & præcipue humana, non hæt extensionem in materia, vnde in ea prima totalitas locum nõ habet. Relinquitur ergo qđ secundũ totalitatem essentialiã, simpliciter enuntiaripotest esse tota in qualibet corporis parte, non autẽ secundum totalitatem virtutis, quia partes difformiter perficiuntur ab ipsa ad diuersas operationes, & aliqua operatio est eius, scilicet intelligere, qđ per nullã partem corporis exequitur. vnde sic accepta totalitate aia secundum virtutem, non solum nõ est tota in qualibet parte, sed nec est tota in toto, quia virtus animæ capacitatem corporis excedit, vt supra dictum est.

Ad

AD PRIMVM ergo dicendum, q̄ Philosophus sibi loquitur de anima quantum ad potentiam motuam, quæ primo fundatur in corde.

AD SECUNDVM dicendum, q̄ anima non est in qualibet parte corporis primo, & per se: sed in ordine ad totum vt dictum est, & ideo nō qualibet pars animalis est animal.

In corp. art.

Cap. 7. ante med. tom. 2.

AD TERTIVM dicendum, q̄ secundum Philosophum in libro de Somno & vigilia, cuius est potentia eius est actio. vnde potentia illa quarum operationes non sunt solus aīa, sed coniunctim, sunt in organo sicut in subiecto, in aīa autē sicut in radice. Solum autē illa potentia sunt in anima sicut in subiecto, quarum operationes aīa non per organum corporis exequitur, quæ tamen sunt anima secundum q̄ excedit corpus. vnde non sequitur, q̄ in qualibet parte corporis sint omnes potentia anima.

AD QVARTVM dicendum, q̄ forma domus cum sit accidentalis, non dat esse specificum singulis partibus domus, sicut dat anima singulis partibus corporis: & ideo non est simile.

AD QVINTVM dicendum, q̄ auctoritas illa non sic intelligitur, quod anima humana extendatur secundum extensionem corporis: sed quod virtualis anima quantitas non porrigitur in maiorem quantitatem, quam corporis.

AD SEXTVM dicendum, q̄ omnis operatio aliquo modo accipitur, vt media inter operantem, & obiectū operationis, vel realiter sicut in illis actionibus quæ procedunt ab agente in aliquod extrinsecum transmutandum, vel secundum modum intelligendi, sicut intelligere, & velle & huiusmodi, quæ licet sint actiones in agente manentes, vt dicitur in 9. Metaphy. tamen signantur per modum aliarum actionum, vt ab vno tendentes in aliud. Sic ergo cum dicitur aliquis operari hic vel ibi, dupliciter potest intelligi. Vno modo, q̄ per huiusmodi aduerbium determinetur verbum, ex quo operatio exit ab agente, & sic verum est q̄ anima vbicunque operatur ibi est. Alio modo ex ea parte, qua operatio intelligitur terminari ad alterum, & sic non vbicunque operatur, ibi est. sic enim sentit & videt in coelo, in quantum coelum sentitur & videtur ab ea.

Lib. 9. ca. 16. tom. 3.

AD SEPTIMVM dicendum, q̄ aīa moto corpore mouetur per accidens, & nō per se. Non est autem inconueniens q̄ aliquid simul moueatur, & quiescat per accidens secundum diuersa: esset autem inconueniens, si per se simul quiesceret, & moueretur.

AD OCTAVM dicendum, q̄ licet anima sit actus cuiuslibet partis corporis, non tamen vniiformiter omnes partes corporis perficiuntur ab ea, vt dictum est, sed vna altera principalius, & perfectius.

In corp. art.

AD NONVM dicendum, q̄ anima per determinatā figuram dicitur esse in corpore, nō q̄ figura sit causa quare sit in corpore: sed potius figura corporis est ex aīa. vnde vbi non est figura conueniens huic aīa, non potest esse hæc aīa, sed alia figurā requirit aīa in toto corpore cuius per prius est actus, & alia in parte cuius est actus in ordine ad totum, sicut dictum est. vnde in aīalibus in quibus figura partis fere est cōformis figuræ totius, pars recipit animā vt quoddam totum, quare decisa viuunt. In aīalibus tamen perfectis, in quibus figura partis multum differt a figura totius, pars non recipit animā sicut totum, & primum perfectibile, vt decisa viuat: recipit tamen animā in ordine ad totum, vt coniuncta viuat.

In corp. art.

AD X. dicendum, quod Angelus comparatur

ad corpus cœleste quod mouet, non sicut motor, sed sicut motor. vnde non est simile de ipso anima, quæ est forma totius, & cuiuslibet partem.

AD XI. dicendum, q̄ si esset oculus in pedibus, ibi potentia visiva, quia hæc potentia est ad organum animati. Remoto autem organo, remanet ibi anima: non tamen potentia visiva.

AD XII. Dicendum, q̄ augmentum non est motu locali, vt dicit Philo. 4. Physico. vnde augmentato puero, sicut aliqua pars corporis mensa se per se, vbi prius non erat: ita anima per accidens & per transmutationem suam, in quantum pars dens mouetur moto corpore.

AD XIII. Dicendum, q̄ corpus organice perfectibile ab anima primo, & per se: in quantum organa, & organorum partes in ordine ad totum sicut dictum est.

AD XIV. Dicendum, q̄ caro mea cum carna magis conuenit secundum rationem, sicut quam caro mea cum osse meo: sed secundum rationem ad totum est econuerso. Nam caro meos meum possunt ordinari ad vnum totum conueniendum, non autem caro mea, & caro tua.

AD XV. Dicendum, quod præcisa parte requirit quod auferatur anima, vel quod ad aliam partem transmutetur, nisi poneretur, quod in illa parte anima esset: sed sequitur, quod illa anima non perit ab anima totius.

AD XVI. Dicendum, quod anima non est indivisibilis, vt punctum habens situm in continua. Hæc cuius rationem esset, in loco diuisibilis anima est indivisibilis per abstractionem, in nere continua, vnde non est contra eiusmodi si sit in aliquo diuisibili toto.

AD XVII. Dicendum, quod animatio est indivisibilis sequitur, quod non in hac rationem quantitatis: nec propter hoc rationem sit in ea sola totalitas potentiarum. Est enim totalitas secundum essentiam rationem, vt dicitur.

AD XVIII. Dicendum, quod Philosophus in libro illo intendit inquirere de principis omnium, non solum materialibus, sed etiam immutabilibus, efficientibus, & finalibus. Et ideo reditur ab ipso antiqui naturales, qui poterant causam materialem, quæ non habet locum in incorporalibus, & sic nō poterant ponere principia omnium entium. Non ergo intendit q̄ sit aliquod elementum materiale rerum incorporalium: sed q̄ illi sunt reprehendendi, quia principia rerum incorporalium neglexerunt, quia causam materialem tantum.

AD XIX. Dicendum, quod in illis anima quæ decisa viuunt, est vna anima in actu, & potentia: per decisionem autem reducuntur ad actum multitudinis, sicut cōtingit in omnibus, quæ habent extensionem in materia.

AD XX. Dicendum, quod cum dicitur anima se tota in qualibet parte, accipitur totum, & illud secundum rationem essentia, & non secundum rationem potentia seu virtutis, vt ea anima patet.

ARTICVLVS V.

Verum aliqua substantia spiritalis creata sit non vnica corpori.

QVINTO Queritur, vtrū aliqua substantia spiritalis creata sit, nō vnica corpori. Et respondetur q̄ nō. Dicitur Origens in 1. Periarceon. Solus deus

patris, & filij & Spiritus sancti proprium est, vt abq; vlla corporeæ societatis adiectione intelligatur existeret. Nulla ergo substantia spiritalis creata potest esse corpori non vnita.

¶ 2 Præt. Palscius Papa dicit q; spiritalia sine corporalibus subsistere nõ possunt. Nõ est ergo possibile spiruales substancias, nõ vnitas corporib; esse.

¶ 3 Præt. Ber. super Can. inquit. Liqueat oem spiritũ creatũ corporeo indigere solatio. Manifestum est autem, q; cum natura non deficiat in necessariis, multo minus deficit Deus. Non ergo spiritus creatus sine corpore inuenitur.

¶ 4 Præt. Si aliqua substãtia spiritalis creata nõ est omnino corpori nõ vnita, necesse est, q; sit supratẽ pus, tẽpus. n. corporalia nõ excedit: sed substãtia spiritalis creata nõ omnino sunt supra rps. Cũ. n. ex nihilo creatũ sint, & per consequẽs a nõ esse incipiunt, necesse est eas veritabiles esse, vt possint deficere in non esse nisi ab alio continerẽ: qd aut pot in nõ esse deficere, nõ omnino est supra rps, pot. n. nunc esse, & in alio nõc non esse. non est ergo possibile aliquas creatas substãtias abq; corporib; eẽ.

¶ 5 Præt. Angeli qdã corpora assumunt. Corpus at assumptũ ab Angelo mouet ab eo. Cũ igit moueri fm locũ supponat sentire, & viuere, vt patet in 2. di. Aia, vt q; corpora assumpta ab Angelis sentiãt, & viuãt, & ita sint corporibus naturaliter vniti: de quibus tũ maxime vñ, q; sint a corporibus absoluti. Nulla ergo spũalis substãtia creata est corpori nõ vnita.

¶ 6 Præt. Angelus naturaliter est pfectior q; anima: pfectius aut est qd viuut, & dat vitã q; illud, qd viuut tũ. Cum igitur anima viuut, & det vitã corpori p hoc q; est forma eius, vt q; multo fortius Angelus non solum viuut, sed etiam vnitur alicui corpori cui det vitã, & sic idem quod prius.

¶ 7 Præt. Manifestũ est, q; Angeli singularia cognoscũt, alioquin frustra hominibus in custodia deputarẽtur: nõ possunt aut singularia cognoscere p formas vniuersales, q; sic æqualiter se haberet eorũ cognitio ad pteritũ & futurũ, cum tũ futura cogno scere solius Dei sit. Cognoscunt igit Angeli singularia p formas particulares, quæ requirunt organa corporalia sibi vnita in quibus recipiant. ergo Angeli hẽnt organa corporalia sibi vnita. Et sic, nullus spiritus creatus, vt esse oino a corpore absolutus.

¶ 8 Præt. Principiũ indiuiduationis est materia. Angeli aut sunt quãdã indiuidua, alioquin non haberent proprias actiones. Agere. n. per materiã est. Cũ igitur non habeant materiam ex qua sint, vt supra dictum est, videtur q; habeant materiam in qua, sci licet corpora quibus vniantur.

¶ 9 Præt. Cum spiritus creati sint substãtia finitã, necesse est q; sint in determinato genere, & specie. Est igit in eis inuenire naturã vniuersalẽ speciei. Ex ipsa aut natura vniuersali non habet, q; indiuiduentur. ergo oportet esse aliquid additũ per qd indiuiduetur. hoc aut non pot esse aliquid materiale, qd intret cõpositionẽ Angeli, cum Angeli sint immateriales substãtias, vt supra dictum est. Necesse est ergo, q; addatur eis aliqua materia corporalis per quam indiuiduantur, & sic idem quod prius.

¶ 10 Præt. Substãtia spiritalis creata nõ sunt materia tũ, quia sic essent in potentia solum, & nõ haberent aliquã actionẽ, nec iterum sunt compositæ ex materia, & forma, vt supra ostensum est. Relinquitur igitur q; sint formæ tũ: de rõne aut formæ est, q; sit actus materiæ cui vnitur. Videtur ergo q; spiri

tuales substãtia vniantur materiæ corporali.

¶ 11 Præt. De similibus simile est iudicium: sed aliquid spirituales substãtia creatæ sunt vnita corporibus. ergo omnes.

SEI CONTRA est, q; Diony. dicit 4 cap. de Diu. no. q; Angeli sunt incorporeales, & immateriales.

¶ 2 Præt. fm Philoso. in 7. Phy. si aliqua duo inueniuntur coniuncta, quorũ vnũ sine altero inueniri pot, oportet & alterũ sine alio inueniri. Inuenit. n. aliquid mouẽs motũ. vñ si aliquid est motũ nõ mouẽs, inuenitẽr aliquid mouẽs nõ motũ: sed inuenitur aliquid cõpositũ ex substãtia corporali & spiritali. Cũ igit inueniat aliquod corpus sine spiritu, vt q; aliquid spiritus inueniri possit corpori non vnitus.

¶ 3 Præt. Ricardus de S. Victore sic argumentatur. In diuinis plures inueniuntur personæ in vna natura. In rebus aut humanis vna persona in duabus naturis, scilicet anima & corpore. ergo & inuenitur medium, scilicet q; sit vna natura, quod non esset si natura spiritalis, corpori vniretur.

¶ 4 Præt. Angelus est in corpore assumpto. Si ergo corpus aliud sibi naturaliter vniretur, sequeretur q; duo corpora simul essent in eodem, quod est impossibile. Sũt ergo aliquid spirituales substãtia creatæ nõ habentes corpora naturaliter sibi vnita.

RESPON. Dicendum, q; quia nostra cognitio a sensũ incipit, sensus aut corporalium est, a principio homines de veritate inquirentes solum naturã corpoream capere potuerunt, in tantum q; primi materiales Philosophi nihil esse nisi corpora existimabãt. Vñ & ipsã animã corpus esse dicebant. Quos etiã secuti videntur Manichæi hæretici, qui Deũ lucẽ quãdam incorporeã per infinita distũctã spacia esse existimabant. Sic etiã & Antropomorphitæ, q; Deũ lineamentis humani corporis figuratũ esse altruebãt, nihil vltra corpora esse suspicabantur. Sed posteriores Philosophi rõnabiliter p intellectũ corporalia trãscendentes ad cognitionẽ incorporeæ substãtia pueniunt. Quorum Anaxago. primus q; ponebat a principio oia corporalia inuicẽ esse immista, coactũs fuit ponere supra corporalia aliquid incorporeũ nõ mistũ, qd corporalia distingueret & moueret. Et hoc vocabat intellectũ distinguentẽ, & mouentẽ omnia, quẽ nos dicimus Deũ. Plato vero est alia via vsus ad ponendum substãtias incorporeas. Existimauit. n. q; ante omne esse participãs, necesse est ponere aliquid abstractũ non participatũ. vnde, cum oia corpora sensibilia participant ea, quæ de ipsis prædicantur, scilicet naturas generum, & spẽrum, & aliorũ vniuersaliter de ipsis dictorũ, posuit hmõi naturas abstractas a sensibilibus per se subsistẽtes, quas substãtias separatas nominabat. Arist. vero processit ad ponendũ substãtias incorporeas separatas ex perpetuitate cœlestis motus. Oportet. n. cœlestis motus aliquem finem ponere: si autem finis alicuius motus non semp eodẽ modo se habeat, sed moueat per se, vel p accidens, necesse est illum motum non semp vniformiter se habere. vñ motus naturalis grauium & leuium magis intẽditur, cum appropinquat ad hoc, qd est esse in loco proprio. videmus aut in motibus cœlestium corporum semp vniformitatẽ seruari, ex quo existimauit huius vniformis motus ppetuitatẽ. Oportebat igitur, vt poneret finẽ huius motus non moueri nec per se, nec p accidẽs. Omne aut corpus, vel qd est in corpore, mobile est p se, vel p accidens. Sic ergo necessariũ fuit quod

Ca. 4. paulo a principio.

Lib. 3. de tr. cap. 9.

Anaxago. fi. 1. Phy. cõ. 21. & 8. Phy. cõ. 37. 1. de anim. rom. 4. ro. 1.

Plato. in li. 11. in dialogo. 10. de republic.

Arist. 13. Me. 1. ro. 44. & practo. 5.

¶ 11 Præt. De similibus simile est iudicium: sed aliquid spirituales substãtia creatæ sunt vnita corporibus. ergo omnes.

quoddam poneret aliquam substantiã oïno a corpore separata, quæ eēt finis motus celestis. In hoc autem videntur tres prædictæ positiones differre, q̄ Anaxagoræ non habuit necesse ponere s̄m principia ab eo sup̄posita, nisi vnã substantiã incorporeã. Plato autem necesse habuit ponere multas, & adinuicem ordinatas s̄m multitudinẽ & ordinẽ generũ & specierum & aliorũ, quæ abstracta ponebat. posuit n. primũ abstractũ, quod essentialiter eēt bonũ, & vnũ, & cõsequẽter diuersos ordines intelligibiliũ, & intellectuũ. Aristoteles autem posuit plures substantias separatas. Cũ enim in coelo appareant multi motus, quorum quẽlibet ponebat esse vniformẽ & perpetuũ: cuiuslibet autem motus oportet eẽ aliquẽ propriũ finẽ, ex quo finis talis motus debet esse substantia incorporea, consequens fuit, vt poneret multas substantias incorporeas adinuicem ordinatas secundum naturã & ordinẽ celestium motuum. nec vltra in eis ponendis processit, q̄a propriũ eius Philosophiæ fuit a manifestis nõ discedere. Sed ista via nõ sunt nobis multũ accomoda, q̄a neq; ponimus multitudine sensibiliũ cũ Anaxa. neq; abstractionẽ vniuersaliũ cum Platone, neq; perpetuitatẽ motus cum Arist. vnde oportet nos aliis viis procedere ad manifestationẽ propositi. Primo igitur apparet eẽ aliquas substantias oïno a corpore absolutas ex p̄fectione vniuersi. Talis n. v̄ eẽ vniuersi p̄fectio, vt nõ desit ei aliqua natura, quã possibile sit eẽ. pp̄ qđ Gen. i. singula dicuntur bona, oïa autẽ simul valde bona. Manifestũ est autem, qđ si aliqua duo sunt, quorũ vnũ ex altero nõ dependat s̄m suã rōnẽ, possibile est illud sine alio inueniri, sicut aĩal s̄m suã rōnẽ nõ depẽdet a rōnali. vnde possibile est inueniri aĩalia nõ rationalia. Est autẽ de rōne substantiã, qđ se subsistat, qđ nullo modo depẽdet a corporis rōne, cũ rō corporis qđã accidentia. s̄m dimensiones aliquo modo respiciat, a quibus non causatur subsistere. Relinquitur igitur qđ post Deum, qui non continetur in aliquo genere, inueniantur in genere substantiã aliquæ substantiã a corporibus absolutas. Secundo p̄t idẽ considerari ex ordine rerum, qui talis esse inuenitur, vt ab vno extremo ad alterũ nõ perueniatur nisi p̄ media. Sicut sub corpore celesti inuenitur immediate ignis, sub quo aer, sub quo aqua, sub quo terra, s̄m. s̄m conuenientia nobilitatis & subtilitatis horum corporũ. Est autem in summo rerum vertice id, quod est oĩbus modis simplex, & vnũ. s̄m. Deus. Nõ igitur possibile est qđ immediate sub Deo colloctur corporalis substantia, qđ est oïno cõposita, & diuisibilis: sed oportet ponere multa media per quẽ deneniatur a summa simplicitate diuina ad corporeã multiplicitatẽ, quorũ mediorum, aliqua sunt substantiã incorporeã corporibus nõ vnita, aliqua vero substantiã incorporeã corporibus vnita. Tertio apparet idẽ ex proprietate intellectus. manifestum est enim quod intelligere est operatio, quæ per corpus fieri non potest, vt probatur in 3. de Anima. vnde oportet quod substantia, cuius est hæc operatio, habeat esse non dependens a corpore, sed supra corpus eleuatum, sicut enim est vnumquodque ita operatur. Si ergo aliqua substantia intelligens corpori vnatur, hoc non erit in quantum est intelligens, sed secundum aliquid aliud, sicut supra dictum est, quod necessarium est animam humanam vniri corpori, in quantum indiget operationibus per corpus exercitis ad complementum intellectualis operationis, prout intelligit a phantasmatis abstrahendo: quod qđẽ

facilitate intellectu operationi, & p̄inet ad perfectionẽ ipsius, vt ex his, quæ sunt intelligibilia in potentia, scientiam capiat: sicut est de imperfectione visus vespertilionis, qđ necesse habet esse in obscuro. quod autem per accidens adueniat ei, nõ in omnibus eum eo inuenitur. oportet qđ ante esse imperfectũ in aliquo genere immutabile, qđ est perfectum in genere illo: quia perfectum est naturaliter prius imperfecto, sicut actus potentie. Relinquit igitur, qđ oportet ponere aliquas substantias incorporeas corpori nõ vnitas, vt per se gẽres aliquo corpore ad intellectuã operationẽ.

AD PRIMVM Ergo dicendũ, qđ in hoc nõ est aortis Origenis recipienda: quia multa in libro erronea loquitur, sequens opinionem veterum Philosophorum.

AD SECVNDVM dicendum, qđ Pascalius loquitur de sp̄ualibus qbus sunt annexa tẽporalia, cum a rum veditioe vel emptione ipsa sp̄ritualia emendi intelliguntur. Iura n. sp̄ritualia vel conditiones non per se seorsum subsistunt a corpore vel temporalibus, quæ eis annectuntur.

AD TERTIVM dicendum, qđ omnis sp̄ritus indiget solatio corporeo: quidã p̄ se vnũ rōnalis: quidã propter nos, vt Angelus quibus poribus assumptis nobis apparent.

AD QVARTVM dicendũ, qđ substantiã sp̄itua, quãtũ ad suũ esse ponuntur m̄surantur motu eorum motus tpe m̄sentur, s̄m illud Angelus per Gene. ad literã, qđ Deus mouet creaturam per tẽpus. Quod autẽ d̄r, qđ possit verũ in se non pertinere ad aliquam potentiam in eis esse, sed ad potentiam agentis. Sicut n. ante operari poterant esse per solam potentiam agentis, sunt non esse per solam potentiam Deum subtrahere manum conseruantem. In creatura est potentia ad non esse: vt sic tpe m̄sentur sicut quæ possunt moueri: licet autem mouentur, tamen tempore m̄sentur.

AD QVINTVM dicendũ, qđ moueri potest a mouente intrinseco, & coniuicto potest sentire & viuere. Sic autem non mouentur creatura ab Angelis assumpta, vnde ratio non mouetur a mouente intrinseco, sed a mouente extrinseco.

AD SEXTVM dicendũ, qđ viuere & dicere ciuie, nobilitas est quã viuere tĩt. sed formaliter, hoc est ignobilioris substantiã ea qđ viuunt per se subsistendo sine corpore. Illius intellectualis substantiã, quæ est formari, est magis infimum, & affine corporeo tantum, vt possit ei communicari.

AD SEPTIMVM dicendũ, qđ Angeli cognoscunt particularia p̄ formas vniuersales, quæ sunt diuina, & singularia cognoscunt. Nec tĩ oportet, qđ fecit singularia futura, quæ nondum participant materiam, & formam, quæ repræsentantur intellectus angelici. Secus est autem intellectus diuino, qui in nunc aternitatis cogitatum tempore uno intuitu circumspectat.

AD OCTAVM dicendum, quod materia indiuiduationis principium, in quantum nata in alio recipi. Forma vero, quæ nata recipi in aliquo subiecto, de se indiuiduata non possunt: quia quantum est de se indifferens est eis, quod recipiantur in pluribus. Sed si aliqua forma sit, quæ aliquo receptibilis, ex hoc ipso indiuiduatur.

In te is di-
do.

In loco ante
citato.

Lib. 3. com.
6. tom. 2.

Art. 2. & 3.

habet, quia non potest in pluribus esse, sed ipsa sola manet in seipsa. vnde Arist. in 7. Metaph. contra Platonem arguit, qd si formae rerum sint abstractae, oportet quod sint singulares.

Ad nonum dicendum, qd in compositis ex materia & forma, indiuiduum addit supra naturam speciei designationem materiae, & accidit in indiuidua lia: sed in formis abstractis non addit indiuiduum supra naturam speciei aliquid secundum rem, quia in talibus essentia eius est ipsa met indiuiduum sub silens, vt patet per Philosophum in 7. Metaph. Addit tamen aliquid secundum rationem, scilicet hoc quod est non posse existere in pluribus.

Ad x. dicendum, quod substantiae quae sunt a corporibus separatae, sunt formae tantum, non tamen sunt actus alienius materiae: licet enim materia non possit esse sine forma, tamen forma potest esse sine materia, quia materia habet esse performam, & non econuerso.

Ad xi. dicendum, quod anima quia est infima inter substantias spirituales, maiorem habet affinitatem cum natura corporea: vt possit esse eius forma, quam superiores substantiae.

ARTICVLVS VI.

Vtrum substantia spiritualis celestis corpori vnatur.

Sexto queritur, vtrum substantia spiritualis celestis corpori vnatur. Et videtur qd sic. Dicit enim Dionysius 7. capite de Diuinis nominibus, qd diuina sapientia coniungit fines primorum principis secundorum. Ex quo potest accipi, qd natura inferior in sui summo attingat superiorem in sui infimo. Superum autem in natura corporea est corpus celeste, infimum autem in natura spirituali est anima. ergo corpus celeste est animatum.

¶ 2 Præ. Nobilioris corporis nobilior est forma. Corpus autem celeste est nobilissimum corporum, & anima est nobilissima formarum. Si ergo aliqua inferiora corpora sunt animata, multo magis corpus celeste animatum erit. Sed dicendum, qd licet corpus celeste non sit animatum, tamen forma qua illud corpus est corpus, est nobilior quam forma qua corpus hominis est corpus.

¶ 3 Sed contra. Aut in corpore humano est alia forma substantialis præter animam rationalem quæ dat esse corpori, aut non. Si non, sed ipsa anima dat esse substantiale corpori, cum anima sit nobilissima formarum, sequetur qd forma per quam corpus humanum est corpus, sit nobilior quam forma per quam corpus celeste est corpus. Si autem sit alia forma substantialis in homine dans esse corpori præter animam rationalem, manifestum est quod per illam formam corpus humanum sit susceptiuum anime rationalis: quod autem est susceptiuum perfectæ bonitatis est melius eo, quod non est susceptiuum: vt dicitur 2. de Cælo, & mundo. Si ergo corpus celeste non est susceptiuum anime rationalis, adhuc sequetur, quod forma per quam corpus humanum est corpus, sit nobilior quam forma per quam corpus celeste est corpus, qd videt inconueniens.

¶ 4 Præ. Perfectio vniuersi requirit, vt nulli corpori denegetur id ad quod naturaliter inclinatur: omne autem corpus habet naturalem inclinationem ad id quo indiget ad suam operationem. Operatio autem propria corporis celestis est motus circularis, ad quod indiget substantia spirituali. Non. n. hic motus potest conueniri aliquam formam corporealem, sicut motus grauium & leuium, quia oportet qd motus

cessaret cum perueniret ad aliquod vbi determinatum, sicut accidit in grauiibus & leuiibus, quod patet esse falsum. Relinquitur ergo quod corpora celestia habent substantias spirituales sibi vnitas.

¶ 5 Præ. Omne quod in aliqua dispositione existens mouetur naturaliter, in eadem dispositione existens non potest quiescere nisi violenter, sicut corpus graue aut leue extra suum vbi existens. Sed si motus cæli sit a forma naturali, oportet qd in quolibet vbi existens naturaliter moueatur. ergo in quocumq; vbi ponatur quiescere, non quiescet nisi p violentiam. Nullum autem violentum potest esse perpetuum. Non ergo in perpetuum quiescet cælum post diem iudicii, vt secundum fidem ponimus. Cum ergo hoc sit inconueniens, necesse videtur dicere quod cælum mouetur motu voluntario. Et sic sequitur quod cælum sit animatum.

¶ 6 Præ. In quolibet genere, quod est per se, prius est eo quod est per aliud: sed cælum est primum in genere mobilium. ergo est per se motum tanquam mouens seipsum. omne autem mouens seipsum diuiditur in duas partes, quarum vna est mouens per appetitum, vt anima, & alia mota, vt corpus. Corpus igitur celeste est animatum.

¶ 7 Præ. Nihil quod mouetur a motore totaliter extrinseco, hæt motum naturalem. Cui ergo motus cæli sit a substantia spirituali, qd fm Aug. 3. de Tri. Deus administrat corporealem substantiam per spirituale, si illa substantia non vniretur ei, sed esset totaliter extrinseca, motus cæli non esset naturalis, quod est contra Philosophum in 1. de Cælo.

¶ 8 Præ. Substantia illa spiritualis mouens cælum si esset extrinseca tñ, non posset dici qd moueret cælum solum volendo. qd sic eius velle esset eius agere, qd est solius Dei. Oportet igitur qd aliquid immitteret ad mouendum. Et sic cum eius virtus sit finita, sequetur qd accideret ei fatigatio in mouendo p diuturnitatem tpsis, quod est inconueniens, & maxime secundum ponentes eternitatem motus. ergo substantia spiritualis quæ mouet cælum, est ei vnita.

¶ 9 Præ. Sicut habetur in 4. Physic. Motores inferiorum orbium mouentur per accidens, non autem motor superioris orbis: sed motor superioris orbis vnitur suo orbi vt motor. ergo motores inferiorum orbium vnuntur eis, non solum vt motores, sed vt forma. Et sic ad minus inferiores orbes sunt animati.

¶ 10 Præ. Vt in 11. Metaph. Cõment. dicit, substantiae separatae sunt in optima dispositione, in qua esse possunt. Et hoc est, vt vnaquæque earum moueat corpus celeste, & vt agens, & vt finis. Non autem hoc esset nisi aliquo modo eis vnirentur. ergo corporibus celestibus sunt vnite substantie in corporeæ, & sic corpora celestia videntur esse animata.

¶ 11 Præ. Cõment. in eodem libro expresse dicit, corpora celestia animata esse.

¶ 12 Præ. Nihil agit extra suam speciem. Effectus. n. non potest esse potior sua causa. Substantia autem viuens est melior non viuere: vt dicit Aug. de vera relig. Cum ergo corpora celestia causent vitam maxime in animalibus ex putrefactione generatis, videtur quod corpora celestia viuant, & sint animata.

¶ 13 Præ. Cõmen. dicit in lib. de Substantia orbis, qd motus circularis proprius est anime: maxime ergo videntur illa corpora esse animata, quibus est naturale circulariter moueri. Talia autem sunt corpora celestia. ergo corpora celestia sunt animata.

¶ 14 Præ. Laudare, narrare, & exultare, non conuenit nisi rei aiatæ & cognosceti: sed præmissa attribuitur

Lib. 1. c. 3. & 4. tom. 3.

Lib. 1. c. 6. 92. & seq. 10. 2.

Lib. 11. super metaph. c. 6. 48.

In lib. 11. metaph. qd est super lib. 11. Arist. com. 25. Aug. de vera religione c. 55.

In c. 3. quod incipit, Perfructadam.

tur celis i sacra scriptura, fm illud Psal. 148. Laudate eū celi cęlorum. Cęli enarrāt gloriā Dei. & Apost. 18. Exulta super eam cęelum. ergo cęli sunt aīati.

Lib. 2. c. 9. ad
fractem.

SEd CONTRA est, quod Damascenus dicit 2. lib. Nullus animatos cęlos vel luminaria existimet: inanimati enim & insensibiles sunt.

¶ 2 Præt. Aīa vnita corpori nō separatur ab eo nisi p mortē: sed corpora cęlestia nō pnt esse mortalia, cum sint incorruptibilia. ergo si aliqua substantia spirituales vniātur eis vt aīa, perpetuo erunt eis alligata. Et hoc videtur inconueniens, quōd aliqui angeli perpetuo aliquibus corporibus deputentur.

¶ 3 Præt. Cęlestis societas beatorum ex Angelis & aīabus cōstat: sed cęlorum aīa si sunt cęli aīati, sub neutra parte continentur. ergo aliqua creaturā rationales essent quæ non possent esse participes beatitudinis, quod videtur inconueniens.

¶ 4 Præt. Omnis creatura rōnalis fm suā naturam considerata potest peccare. Si igitur aliqua rationales creaturę sunt corporibus cęlestibus vnite, nihil prohibuit aliquam earum peccasse. Et sic sequeretur quōd aliquod cęlestium corporum moueretur a malo spiritu, quod videtur absurdum.

¶ 5 Præt. Bonorum spirituum suffragia implorare debemus. Si igitur spiritus aliqui corporibus cęlestibus sunt vniti: cum non sit conueniens ponere eos malos, sed oporteat eos bonos ponere, vt pote in administratione naturę corporeę Deo seruientes, sequeretur quōd eorum suffragia essent imploranda. videretur autem absurdum, si quis diceret, Sol & Luna ora pro me. Non est ergo ponendum spiritus aliquos corporibus cęlestibus esse vnitos.

Lib. 1. c. 6. 90.
rom. 2.

¶ 6 Præt. Aīa continet corpus cui vnitur fm Philo sophum in 1. de Aīa. Si igitur corpora cęlestia sunt aīata, sequeretur q aliqua substantia spiritualis creata contineat totum cęelum, quod est absurdum: cum hoc solius sapientię increatę sit, ex cuius persona dicitur Ecclesiast. 24. Gyrum cęli circuitu sola.

RESPON. Dicendum, quōd circa hanc quæstiōnē fuerunt diuersę opinioniones, tam inter antiquos Philosophos, quā inter doctores Ecclesiasticos. Anaxagoras autem existimauit corpora cęlestia esse inanimata. vnde ab Atheniensibus occisus est. dixit enim Solem esse lapidem accensum. Plato vero & Aristoteles & eorum sequaces posuerunt corpora cęlestia esse animata. Similiter inter doctores Ecclesię Origenes posuit corpora cęlestia aīata, quem secutus est Hieronymus, vt patet in quadā glossa super illud Ecclesiastes 1. Lustrās vniuersa in circuitu pergit spiritus. Damascenus vero asserit corpora cęlestia inanimata esse, vt patet in auctoritate inducta. Angustinus vero relinquit sub dubio in 2. super Genesim ad literam, & in Enchiri. vtrq; autē opinio rōnem probabilitatis habet. Cōsideratio enim nobilitatis substantiarum spiritualium inducit ad ponēdum ea esse animata, cum in rerum genere viuētia oībus non viuētibz præferantur: sed cōsideratio nobilitatis substantiarum spiritualium ad contrarium nos inducit. Non enim superiores spirituales substantiæ hēre possunt de operibus aīa, nisi quæ pertinet ad intellectum: quia alię operationes vitę sunt actus anime in quantum est forma corporis corruptibilis & transmutabilis. Cum quadam. n. intellectus superiorum substantiarum indigere vī, vt a sensibilibz cognitionē accipiat, sicut intellectus noster. Si ergo nulla est in eis de operationibus vi-

ad refert Augu. 18. de ciuit. Dei. c. 41. ante mediū tom. 3.

Origenes. 1. Hiero. super hunc locum Ecclesi. Damasc. li. 2. c. 6. circa finem. Li. 2. cap. 15. Enchir. c. 38. circa h. 10. 3.

ta, nisi intelligere & velle, quæ non indigent corpore, nisi ad corpus, non cedere vī. Harum autē duarum cōsiderationes secunda efficacior est quā prima. vno enim corpus & animæ non est pp corpus, vt corpus indiget, sed pp animam quæ indiget corpore ad perfectionē, sicut supra dictum est. Si quis autē intime consideret, forte inueniet in his duobz rationibus aut nullam, aut modicam diffinitionē, quod sic intelligendū est. Non enim potest motus corporis cęlestis consequatur aliqua formam ignis. Manifestū est. n. q vna forma materiam non inclinatur nisi ad vnum. Ratio autē motus cognat vnitati, quia de ratione motus est, quod quid aliter se habeat nūc & prius, vnde non motus forma naturalis ad motum pp ipsum motū, esse in aliquo vbi, quo adeptus quiescit motus, accideret in motu cęli, si cōsequeret aliquam formā naturā. Oportet igitur dicere, q motus sit ab aliqua substantia intelligere. Nā in his duobz rationibus nō potest esse, nisi quoddā bonum intelligatur, pp quod mouet substantia intellectus, mouet cęlum, vt. s. sequatur eius similitudinem operādo, & vt explicet in adu id, quod videtur in illo intelligibili bono, & præcipue ratio numeri electorum, pp quos oīa aīa electur. Sic igitur erit duplex ordo substantiarum spiritualium, quarū quedā erunt motores cęlestium corporum, & vniuentur eis sicut motores motus. Sicur & Augustinus dicit in 3. de Trinitate, quod corpora reguntur a Deo per spiritum vitę, eadem a Greg. habetur in 4. dialogorū. Quædam erunt fines horum motuum, quæ sunt substantiæ abstractę, & corporibus non vnite. Alię vnite corporibus cęlestibus per modū vnitionis vnitur mobili. Et hoc vī sufficere ad saluationē Platonis, & Arist. De Platone quædam stum est: Plato. n. sicut supra dictū est, etiam humanum non dixit aliter animatum, nisi tum anima vnitur corpori vt motor. Ex hoc Aristotelis manifestū est, q non possit in corporibus cęlestibus de virtutibus animæ nisi intellectus. Intellectus vero fm ipsum nullius corporis est. Dicere autē vterius, q corpora cęlestia non sint animata sicut inferiora corpora, quæ mam vegetantur & sensifiātur, repugnat ad aptitudinem cęlestium corporum. Sic igitur est corpora cęlestia esse animata, eo modo ista inferiora corpora animantur: nō est tamen corpora cęlestia esse animata, si per animam nihil aliud intelligatur quā vnio motoris ad motum. Et istos duos modos videtur Aug. tangere in Genesim ad literam. Dicit. n. Solet quædam vnio luminaria ista conspicua corpora sola tanquam beant rectores quosdā spiritus suos, & in quantum vtrum ab eis etiā vitaliter inspīrentur, sicut animalia carnes per animas animalium. Sed licet hoc vī dubio vtrūque relinquat, vt per sequentia patet, eundū præmissa dicendum est, q habent motum spiritus, a quibus tamen non sic animantur, sicut inferiora animalia a suis animabus. Ad PRIMVM ergo dicendum, q corpus attingit substantias spirituales, in quantum motus ordo substantiarum spiritualium corporibus vnitur per modum motoris. Ad SECVDVM dicēdū, q fm opinionem

rois celum est compositum ex materia & forma, si
cut animal in inferioribus. Sed tamē materia vtro
biq; a quo oec dicitur. Nam in superioribus nō est
potentia ad omne sicut in inferioribus, sed ad vbi
tantum. Vnde ipsum corpus actu existens est mate
ria, nec indiget forma quā det ei esse, cum sit ens
actu, sed quē det ei motum solum. Et sic corpus ce
leste habet nobiliorē formā quā corpus humanū,
sed alio modo: si autē dicatur sicut alij dicunt, quōd
ipsum corpus coeleste est compositū ex materia &
forma corporali, tunc adhuc dici poterit, quā illa for
ma corporalis erit nobilissima inquantū est forma
& actus, quā implet totā potentialitatem mate
ria; vt non remaneat in ea potentias ad aliā for
mam. Et per hoc etiam patet solutio ad tertium.

AD QVARTVM dicēdū, quod corpus celeste ex hoc
quod mouetur a spiritali substantia, sequitur quod habeat
inclinationē ad ipsam, sicut ad motore, & nō aliter.
¶ Et similiter dicendum ad quintum, & sextum.

AD SEPTIMUM dicēdū, quod substantia spiritalis, quā mo
uet celum hēt virtutē naturalē determinatā ad ta
lis corporis motū. Et similiter corpus celi hēt natu
ralē aptitudinē, vt tali motu moueatur. Et per hoc
motus celi est nālis, licet sit a substantia intelligēte.

AD OCTAVVM dicēdū, quod probabiliter dī imperio
voluntatis substantia spiritalis mouet corpus
celeste, quamuis n. materia corporalis sūm for
malē transmutationē non obediāt ad nutū spiritui
creato, sed soli Deo, vt Aug. dicit, de Trinitate, tū
quod ei obedire ad nutū possit sūm transmutationē lo
calem, etiā in nobis apparet, in quibus statim ad im
perium voluntatis sequitur motus corporaliū mē
brozum. Si tū supra imperium voluntatis addatur
etiam influxus virtutis, non propter hoc sequit
fatigatio ex finitate virtutis. Quālibet n. virtus supe
rioris virtutis ordinis, licet sit finita in se, & respec
tū sui superioris, est tū infinita respectū suorum infe
riorum, sicut etiā virtus Solis est infinita respectū
generabilium & corruptibilium, per quorum pro
ductionē etiam si in infinitum esset, non minorare
tur. Et similiter virtus intellectus est infinita respec
tū formarū sensibilium. Et sic etiā virtus substantiā
spiritalis, quā mouet celum, est infinita respectū mo
tus corporalis: vnde non sequitur in ea fatigatio.

AD NONVM dicēdū, quod anima quā mouet ani
malia corruptibilia, vnitur eis sūm esse. Sed substantia
spiritalis, quā mouet celestia corpora, vnitur eis sūm
moueri tū: vnde moueri per accidens attribuit ani
mā corruptibilis animalis rōne sui ipsius. Oportet
enim, quod moto corpore cum quo est vnum secun
dum esse, ipsamet per accidens moueatur. Sed mo
ueri per accidens attribuitur motori inferioris or
bis, nō rōne sui ipsius, sed ratione mobilis, inquan
tum scilicet inferior orbis mouetur per accidens,
vt delatus motu superioris: motor vero superioris
orbis neutro modo per accidens mouetur, quā or
bis eius non defertur, sed alios defert.

AD X. dicēdū, quod super hoc inuenitur Auer
rois varie locutus. In libro enim de substantia orbis
dixit, quod idem est quod mouet corpora celestia, vt
agens & finis, quod quidē est valde erroneum. prae
sertim secundū eius opinionē, quā ponit quod pri
ma causa est supra substantiā mouentes primū cœ
lum. Sic enim sequitur quod Deus sit anima primi
celi, secundum quod substantia quā mouet primū cœ
lum, vt agens dicitur anima eius. Et ratio quā hoc
dixit est valde insufficiens: quia enim in substantiis

A separatis a materia est idē intellectus & intellectu,
existimauit quod sit idē desiderans & desideratum, quod
nō est simile. Nam cognitio cuiuslibet rei sit sūm
quod cognitum est in cognoscente. Desiderium autē sit
secundum conuersionem desiderantis ad rem desi
deratam. Si autē bonum desideratum inesset deside
ranti ex seipso, non cōpeteret ei quod moueret ad con
sequendum bonum desideratum. vnde oportet di
cere quod bonū desideratum quod mouet vt finis, est
aliud a desiderante quod mouet vt agens. Et hoc ē
idem dicit in Commēt. r. i. Metaphy. ponit enim ibi
duos motores. vnum coniunctum quem vocat ani
mam, & aliud separatū, qui mouet vt finis. Tamen
ex toto hoc non habetur amplius quod substantia
spiritalis vnitur corpori coelesti, vt motor.

AD XI. dicēdū, quod corpora celestia dicit eē aīa
ta, quia substantiā spiritalis vnuntur ei vt moto
res, & nō vt formā. vnde super 7. Metaphy. dicit quod
virtus formatiua feminis non agit nisi per calorem
qui est in semine, non ita quod sit forma in eo sicut aīa
in calore naturali, sed ita quod sit ibi inclusa sicut anima
est inclusa in corporibus coelestibus.

AD XII. dicēdū, quod corpus celeste inquantum
mouetur a substantia spiritali, est instrumentū eius:
& ita mouetur in virtute substantiā spiritalis ad cau
sandam vitam in istis inferioribus, sicut terra agit in
virtute artis ad causandam arcam.

C AD XIII. dicēdū, quod ex illa ratione amplius ha
beri nō potest, quā quod corpora celestia a sub
stantiis spiritalibus moueantur.

AD XIII. dicēdū, quod secundum Damascenum
coeli dicuntur enarrare gloriam Dei, laudare & exul
tare materialiter, inquantum sunt hominibus ma
teria laudandi, vel enarrandi, vel exultandi. Similia
enim inueniuntur in scripturis de montibus & col
libus, & aliis inanimatis creaturis.

AD PRIMVM vero eorum quā in contrarium
obiiciuntur, dicēdū, quod Damascenus remouet corpo
ra celestia eē aīata, ita quod substantiā spiritalis vnian
tur eis vt formā, sicut corruptibilibus animalibus.

D AD SECVNDVM dicēdū, quod vnus Angelus depu
tatur ad custodiam vnus hominis quamdiu viuūt.
Vnde non est inconueniens si deputatur ad mouen
dum coeleste corpus quamdiu mouetur.

AD TERTIVM dicēdū, quod si corpora celestia
sunt animata spiritus eis praesidentes in societate An
gelorum computantur. vnde August. dicit in En
chiri. Nec illud certum habeo, vtrum ad societatem
Angelorum pertineant Sol & Luna & cuncta fide
ra, quamuis nonnullis lucida esse corpora, non ta
men sensitiua, vel intellectiua videantur.

AD QVARTVM dicēdū, quod in hoc nulla est dubita
tio si sequamur opinionē Damasc. ponentis Ange
los quod peccauerunt de numero eorū fuisse, quod corpo
ribus corruptibilibus praeserūt. Si vero sūm sūm
Greg. ēt de superioribus aliqui peccauerunt, dicen
dum quod Deus eos quos ad hoc ministerium depu
tauit, custodiuit a casu, sicut & plurimos aliorum.

AD QVINTVM dicēdū, quod non dicimus,
ora pro me Sol: quia substantia spiritalis non vn
itur corpori celi vt forma, sed vt motor tantum: vt
auferatur idolatriae occasio.

AD SEXTVM dicēdū, quod secundum Philo
sophum in 4. Physicorum, motor celi est in aliqua
parte eius, & non in toto. Et sic non circuit gyrum
celi. Secus autem est de anima, quā dat esse cor
pori secundum totum & partes.

QVÆST. VNICA DE SPIRITVAL. CREATV. ART. VII.

ARTICVLVS VII.

Vtrum substantia spiritualis corpori aereo vniatur.

SEPTIMO queritur vtrum substantia spiritualis corpori aereo vniatur. Et videtur quod sic. Dicit enim August. 3. super Genes. ad literam & 4. de ciuit. Dei. qd demones habent corpora aerea: sed demones sunt substantiæ spirituales. ergo substantia spiritualis corpori aereo vniatur.

¶ 2 Præt. Aug. in lib. de Diuinatione demonum, dicit quod demones subtilitate aerei corporis sensum humanum transcendunt: hoc autem non esset nisi aereo corpori naturaliter vniuerentur. ergo substantiæ spirituales aereo corpori vniuntur.

¶ 3 Præt. Medium non discrepat ab extremis: sed in regione coelestium corporum inuenitur vita secundum ponentes corpora coelestia animata. In regione autem terræ inuenitur vita in animalibus & plantis. ergo & in regione media quæ est aeris inuenitur vita: nec hoc potest referri ad vitam autum, quia aures ad modicum spatium aeris supra terram eleuantur, nec videretur conueniens quod totum aliud spatium aeris vacuum vita remaneret. Oportet ergo ponere ut videtur, ibi esse aliqua aerea animalia. Ex quo sequitur quod aliqua substantiæ spirituales aereo corpori vniuntur.

¶ 4 Præt. Nobilioris corporis nobilior est forma: sed aer est nobilior corpus quam terra, cum sit formalis & subtilius. Si ergo corpori terrestri, scilicet humano vniatur substantia spiritualis, quæ est anima, multo fortius corpori aereo vniatur.

¶ 5 Præt. Eorum que magis conueniunt, facilius est vnio: sed aer magis vni conuenire cum aia q̄ corpus commistum quale est corpus hois, quia ut Aug. dicit super Gen. ad literam, aia per aerem administrat corpus. ergo magis nata est vniiri anima corpori aereo quam etiam corpori commisto.

¶ 6 Præt. Dicitur in lib. de Substantia orbis. Motus circularis proprius est aia, & hoc ideo. q̄ aia quantum est de se indifferens est ut moueat in omnem partem. Sed hoc etiam videtur aeri conuenire, quia est cum leuibus leuis, & cum grauibus grauis. ergo anima maxime videtur aeri vniiri.

SED CONTRA. Anima est actus corporis organici: sed corpus aereum non potest esse organicum, quia cum non sit terminabilis termino proprio, sed solum alieno, non est figurabilis. ergo substantia spiritualis quæ est aia, non potest corpori aereo vniiri.

RESPON. Dicendum, quod impossibile est substantiam spirituales corpori aereo vniiri, quod potest manifestari tripliciter. Primo quidem, quia inter omnia alia corpora, corpora simplicia elementorum sunt imperfectiora, cum sint materialia respectu omnium aliorum corporum: vnde non est conueniens secundum rationem ordinis rerum, quod alicui corpori simplici elementari spiritualis substantia vniatur ut forma. Secunda ratio est, quia aer est corpus simile in toto & in omnibus suis partibus. vnde, si alicui parti aeris vniatur aliqua spiritualis substantia: eadem ratione & toti aeri vniatur, & similiter cuilibet alteri elemento, quod videtur absurdum. Tertia ratio est, quia substantia spiritualis dupliciter alicui corpori inuenitur vniiri. Vno modo ad exhibendum corpori motum, sicut dictum est, qd corporibus coelestibus spirituales substantiæ vniuntur. Alio modo ut substantia spiritualis per corpus vniatur ad propria sua operatione, q̄ est intelligere, sicut aia humana vniatur corpo-

Fri, vt p̄ sensus corporeos scientias acquirat. substantia spiritualis non potest vniiri, neq̄, ratione quia aeri est cō naturalis motus q̄ dā, qui continetur formā eius naturalē, nec inueniuntur aliqui motus aut in toto aere, aut in aliqua eius parte, q̄ non potest reduci in aliquā causam corporalem vniiri. non apparet q̄ aliqua substantia spūalis ei vniatur. Et vniatur spiritualis substantia corpori aereo p̄ perfectionē intellectuales operationis. Corpora simplex non potest esse instrumentū sensus, vt patet in lib. de Anima. vnde relinquitur sensus vt patet substantia nullo modo corpori vniatur.

AD PRIMUM ergo dicendum, qd vbi dicitur, dicitur dicit demones habere aerea corpora, non quitur asserendo quasi ex sententiā propria. sed inuentione aliorum, vnde dicit in 21. de Cui. Dei. quod quædā sua etiā demonibus corpora, sicut dicitur in minimis visum est, ex isto aere crallo atq̄. Si autē nulla quisquā habere corpora dicitur, non est de hac re aut laborandum operatione, aut contentiosa disputatione certandum.

¶ 2 Et per hoc, patet solutio ad secundum. **AD TERTIUM** dicendum, qd in inferiori regione circa terrā est locus mixtionis elementorum. Quia autē mixta quanto magis ad aequalitatem conueniunt, tātō magis recedūt ab extremis contrarietate, & sic quandā similitudinē contrarietatis in corpore, quæ sunt sine contrarietate. Et tunc, qd vita magis potest esse in suprema, & in regione quā in media, præsertim cum in inferioribus, tanto aptius est corpus ad vitam propinquius fuerit aequalitati complexionis.

AD QUARTUM dicendum, qd corpus aereum nobilior quā terra: sed corpus aequalis nobilitatis est nobilior vtroque, quasi magis contrarietate. Et hoc solum inuenitur in spirituali vniiri, in quo tū inferiora elementa necesse est abundare materialiter ad aequalitatem constituendam, propter excessum adhibentem in aliis elementis.

AD QUINTUM dicendum, quod dicitur administrare corpus iuum per aerem ad motum, quia est susceptibilior motui corporibus spūis.

AD SEXTUM dicendum, qd aer non est reus ad omnem motum, sed respectu quod est leuis, respectu aliorum grauis. vnde etiam habetur qd sit perfectibile per animam.

ARTICVLVS VIII.

Vtrum omnes Angeli differant specie abinuicem.

OCTAVO queritur, vtrum oēs Angeli differant specie abinuicem. Et videtur qd non. August. in Enchi. Creatura rationalis que in paradiso erat, qm̄ peccatis atque supplicis tota ex parte reparari meruit. Ex quo sic arguitur Angeli abinuicem differunt secundum naturam speciei, pluribus Angelis irreparabiliter petissent: sed plures natura irreparabiliter petissent: sed patitur diuina prouidentia, vt aliqua natura talis ex toto percat, vt patet ex auctoritate. Ergo non omnes Angeli differunt abinuicem secundum naturam speciei.

¶ 2 Præt. Quanto sunt aliqua propinquiora in quo nulla est diuersitas, tanto minus sunt diuersa. Angeli autem secundum ordinem propinquiores sunt Deo quā homines. Angeli diuersa sunt abinuicem, quæ differunt

li. 9. e. 10. in prim. tom. 3.

Co. 9. 1. psal. tom. 3.

li. 9. e. 15. in prim. tom. 3.

& specie, q̄ que differunt numero, & conueniunt in specie. Cum ergo hoies non differat specie, sed numero solum, videtur q̄ nec angeli specie differant.

¶ 3 Præt. Cōueniētia aliquorū in formali principio facit aliqua idē esse specie: differētia vero in principio materiali facit differre numero solum: in angelis autē ipsū eē se hēt vt formale ad essentiam angeli, vt supra dictum est. Cum ergo oēs angeli cōueniāt in esse, differant vero secundum essentiam, videtur quōd angeli non differant specie, sed numero solo.

¶ 4 Præt. Omnis substantia subsistens creata est indiuiduum contentum sub aliqua natura communi speciei, ita q̄ si indiuiduum sit compositum, natura speciei predicabitur de eo secundum rationem cōpositi: si vero indiuiduum fuerit simplex, natura speciei predicabitur de eo secundum simplices rationes. Angelus autem est substantia creata subsistens. Siue ergo sit compositus ex materia & forma, siue simplex, oportet q̄ continetur sub aliqua natura speciei: sed natura speciei non derogat q̄ possit habere plura supposita: similiter ēt nec indiuiduo sub ea existenti derogat si hēt aliquid secum compar in eadem specie. ergo videtur quōd possibile sit esse plures angelos vnus speciei. In perpetuis autem non differunt esse & posse, vt dicitur in 3. Physic. ergo in angelis sunt plura indiuidua vnus speciei.

¶ 5 Præt. In angelis est perfecta dilectio. Nihil ergo eis subtrahendum est, quod ad perfectionem dilectionis pertineat: sed q̄ sint plures vnus speciei, pertinet ad perfectionem dilectionis, quia omnia animalia vnus speciei naturaliter se inuicem diligunt, secundum illud. Eccl. 1. 3. Omne animal diligit simile sibi. ergo in angelis non sunt plures vnus speciei.

¶ 6 Præt. Cum sola species desiniatur secundū Boet. quæcunque in definitione conueniunt, videntur in specie conuenire: sed omnes angeli conueniunt in illa definitione, quam Damasc. ponit in 3. lib. Angelus est substantia intellectualis, temper mobilis, arbitrio libera, incorporea, Deo ministras, secundum gratiam non natura immortalitatem suscipiens. ergo omnes angeli sunt vnus speciei.

¶ 7 Præt. Angeli secundū ordinē naturæ sunt propinquiores Deo q̄ hoies: sed in Deo sunt tres personæ vnus naturæ secundum numerum. Cum ergo in hominibus sint plures personæ vnus naturæ: fm speciem, videtur q̄ multo fortius in angelis sint plures personæ in vna natura speciei conuenientes.

¶ 8 Præt. Greg. dicit, q̄ in illa cœlesti patria, vbi plenitudo boni est, licet quadam data sint excellenter: nihil tamen possidetur singulariter. Omnia enim in omnibus sunt, non quidem æqualiter, quia aliqui alijs sublimius possident, quæ tamen omnes habēt. Non est ergo differentia in angelis, nisi secundum magis & minus: sed magis & minus nō diuersificant speciem, ergo angeli non differunt specie.

¶ 9 Præt. Quæcūq; cōueniunt in nobilissimo. eōue niāt in specie, q̄ nobilior est quod ponitur sub specie, q̄ quod ponitur sub genere, est enim dīa specifica formalis respectu generis: sed oēs angeli cōue niāt in nobilissimo quod in eis est. In natura intellectuali, ergo omnes angeli conueniunt in specie.

¶ 10 Præt. Si aliquod genus diuidatur per duas differētiās, quarū vna altera sit imperfectior, differētia im perfectior magis est multiplicabilis q̄ pfectior, sicut irrationale p plures species multiplicatur q̄ rationale. Substantia autem spiritalis diuiditur per unibile & nō unibile: unibile autē corpori est imperfectius in

spiritualibus substantijs. Cum ergo substantia spūalis vnibilis corpori. anima humana non distingatur in multas spēs, multo fortius substantia spūalis non vnibilis. Angelus, nō multiplicat p multas species.

¶ 11 Præt. Bonifacius Papa dicit, q̄ ministraciones in Ecclesia militanti sunt ad exēplum cœlestis militia. In qua Angeli differūt in ordine & potestate: sed in Ecclesia militati differētia ordinis & potestatis non facit homines differre secundum spēm. ergo nec in cœlesti militia angelorū Angeli spē differūt, qui sunt diuersorum ordinum vel Hierarchiarum.

¶ 12 Præt. Sicut inferiora elementa sunt ornata plā tis & animalibus, & cœlum siderū stellis, & Sole, & Luna, ita etiā cœlū Empyreum ornātū est Angelis: sed in plantis, & animalibus inueniunt multa eiūsdē speciei. Similiter etiā videtur, q̄ oēs stellæ sint vnus speciei, quia cōmunicant ī vna forma nobilissima, quæ est lux. ergo videtur pari ratione, q̄ vel omnes Angeli, vel aliqui cōueniant in vna specie.

¶ 13 Præt. Si plures Angeli nō ponantur cōuenire in vna spē, hoc nō est nisi, quia in eis nō est materia: sed remotio materiæ nō solum tollit pluralitatem in diuiduorū, sed etiā vnitatē, quia indiuiduum nō ponitur sub spē, nisi per materiā: quia materia est indiuiduationis principiu. Si ergo necesse est poni Angelos esse indiuidua q̄dam, pari etiam ratione poni poterit, quōd sint plures in vna specie.

¶ 4 Præt. In his, quæ sunt separata a materia, idē est intellectum & intelligens, secundum Philo. Si igitur Angeli essent sine materia, idem essēt Angelus intellectus, & Angelus intelligens: sed quilibet Angelus intelligit Angelum quemlibet. ergo sequeretur q̄ non esset nisi vnus Angelus, quod est falsum. Nō est ergo ponendum, q̄ Angeli sint sine materia: & ita neq; ponendum est, q̄ oēs Angeli differant spē.

¶ 15 Præt. Numerus est species quantitatis, quæ nō est sine materia. Si ergo in Angelis non esset materia, non esset in eis numerus, quod est falsum. ergo idem quod prius.

¶ 16 Præt. In his quæ sunt sine materia, nō est multiplicatio, nisi fm causam & causatō, vt Rabbi Moyses dicit. Si igit Angeli sunt sine materia, aut nō est in eis multitudo, aut vnum est causa alterius, quorū vtrumq; est falsum. ergo idem quod prius.

¶ 17 Præt. Creaturæ a Deo sunt conditæ, vt in eis diuina bonitas representetur: sed in vna specie Angeli representatur diuina bonitas perfectius, quàm in vna specie hominis. Non ergo oportet ponere plures species angelorum.

¶ 18 Præt. Diuersæ species secundum differētiās específicas differunt, quæ ex opposito diuiduntur. Nō possunt autē designari tot differētiæ specificæ oppositæ, quanta ponitur multitudo angelorum. Nō ergo omnes Angeli differunt specie.

SED CONTRA, si aliqui Angeli in spē cōueniant, maxime hoc v̄ de illis, qui sunt vnus ordinis: sed illi qui sunt vnus ordinis non conueniunt in specie, cum in eodē ordine sint primi medij, & vltimi, vt Diony. dicit 10. ca. angelicę Hierar. Species autem non predicatur de suis indiuiduis secundum prius, & posterius, vt dicitur in 3. Metaphys. Non ergo sunt plures Angeli vnus speciei.

¶ 2 Præt. Illa sola videntur multiplicari secundū numerum in vna spē, quæ sunt corruptibilia, vt natura speciei, que non pot conferuari in vno, conferuetur in pluribus: sed Angeli sunt incorruptibiles, ergo non sunt plures angeli vnus speciei.

Quæst. di. S. Tho. CC ¶ 3 Præt.

Lib. 3. de sent. ma. tex. 15. tom. 1.

Cap. 10. efr. ca. medium. & c. 4. a medio illius. Lib. 3. cō. 11. tom. 1.

¶ 3 Præter Multiplicatio indiuiduorū in vna sp̄e est per diuisionē materiæ: sed Angeli sunt immateriales, quia vt Aug. dicit 13. Cōfessio. materia est prope nihil: Angeli autē ppe Deum. ergo in Angelis nō est multiplicatio indiuiduorum in eadem specie.

RESPON. Dicendum, q̄ circa hanc quæstionem diuersimode aliqui sunt locuti. Quidam, n. dixerunt q̄ omnes spirituales substantiæ sunt vnus speciei: alij vero q̄ oēs Angeli vnus Hierarchie, aut etiam vnus ordinis: alij autem q̄ omnes Angeli ab inuicem specie differunt. quod & mihi videtur propter tres rationes. Prima sumitur ex conditione substantiæ eorum. Necessē est, n. dicere, q̄ vel sint formæ simplices subsistentes absque materiā, vt supra habitum est: vel q̄ sint formæ compositæ ex materiā & forma. si autem Angulus est forma simplex abstracta a materiā, impossibile est etiā fingere, q̄ sint plures Angeli vnus speciei, quia quæcūque forma, quantumcūq; materialis & infima, si ponatur abstracta, vel secundum esse, vel secundum intellectū, non remanet nisi vna in specie vna. Si enim intelligatur albedo absq; omni subiecto subsistens, non erit possibile ponere plures albedines, cum videamus, q̄ hæc albedo non differt ab alia nisi per hoc, q̄ est in hoc, vel in illo subiecto, & similiter si esset humanitas abstracta, non esset nisi vna tñ. Si vero Angelus sit substantia ex materiā, & forma composita, necesse est dicere, q̄ materiæ diuersorum angelorū sint aliquo modo distinctæ. Distinctio autem materiæ a materiā non inuenitur nisi duplex. vna secundum propriā rōnem materiæ, & hæc est secundum habitudinē ad diuersos actus. cum, n. materia secundum propriā rōnem sit in potentia, potentia autē ad actum dicatur, necesse est q̄ secundum ordinem actū attendatur distinctio in potentijs & materijs. & hoc modo materia inferiorum corporū, quæ est potentia ad esse, differt a materia celestium corporum, quæ est potentia ad vbi. Secunda distinctio materiæ est secundum diuisionē quātitatis, put materiā existēs sub his dimensionibus distinguitur ab ea, quæ est sub alijs dimensionibus. & prima qdē materiæ distinctio facit diuersitatē secundum genus, quia secundum Philo. in 5. Meta. genere differunt secundū materiā diuersam. Secunda autē distinctio materiæ facit diuersitatē indiuiduorum in eadē specie. hæc autē secunda distinctio materiæ non pot esse in diuersis Angelis, cū Angeli sint incorporei, & omnino absq; dimensionibus quantitatis. Relinquitur ergo, q̄ si sint plures Angeli compositi ex materiā & forma, q̄ sit in eis distinctio materierum secundum primū modum: & ita sequitur, q̄ non solum specie, sed & genere differunt. Secunda rō sumitur ex ordine vniuersi. Manifestum est, n. q̄ duplex est bonum vniuersi, quoddam separatum, i. Deus qui est sicut dux in exercitu, & quoddā in ipsis rebus, & hoc est ordo partium vniuersi, sicut ordo partū exercitus est bonū exercitus. Vñ A post. dicit Rom. 13. Quæ a Deo sunt, ordinata sunt. Oportet autem q̄ superiores vniuersi partes magis de bono vniuersi participent, qd est ordo, perfectius autē participant ordinē ea in quibus est ordo per se, q̄ ea in quibus est ordo per accidens tantum. Manifestū est autem, quod in omnibus indiuiduis vnus speciei, non est ordo nisi secundum accidens: conueniunt, n. in natura, & differunt secundū principia indiuiduantia, & diuersa accidentia, quæ per accidēs se habent ad naturā speciei. Quæ autem specie dif-

Lib. 12. c. 7. in fine. to. 1.

Ar. 1. huius quæst.

Lib. 4. c. 6. 33. tom. 3.

Ferunt ordinē habent per se, & s̄m essentialia propria. Inuenitur, n. in speciebus rerū vna abundantius per aliā, sicut & in speciebus numerorū, vt dicitur Meta. In istis autē inferioribus, quæ sunt generabilia & corruptibilia, & infima pars vniuersi, & participant de ordine, inueniuntur non oēs habere ordinē per se: sed quædā habent ordinē accidens tñ, sicut indiuidua vnus speciei. In lapidibus autē parte vniuersi, s̄m corporibus celestibus, inuenitur ordo per accidēs: sed solum per se, cum corpora celestia ab inuicē specie differant, ut in eis plura indiuidua vnus speciei differant, & vna Luna, & sic de alijs. Multo ergo magis in prima parte vniuersi, nō inueniuntur aliqua per accidēs, & nō per se. & sic relinquitur q̄ oēs li ab inuicē specie differunt, secundum maiorem vel minorem perfectionē formatum simplicium, & maiori vel minori propinquitate ad Deū, q̄ est finis & infinita p̄fectionis. Tertia vero rō sumitur p̄fectione nature angelicæ. perfectum, n. dicitur quodq; qñ nihil deest ei eorum, quæ ad perfectionē pertinet. & huius qdem p̄fectionis gradus ex eorum rerum perpendi pot. Deo, n. q̄ est in supremo perfectionis, nihil deest eorum quæ pertinent ad totum esse, præhabet, n. in se oēs rerum p̄fectiones simpliciter & excellenter, vt Dionysius dicit. In inferioribus autem aliquod in infima parte rerum quæ generabilia & corruptibilia, p̄fectum immo eo q̄ habet quicquid ad se pertinet perfectionem indiuiduationis suæ, non autem ad naturam suam pertinet ad naturam suæ speciei, cum materiam speciei etiam in alijs indiuiduis inuenitur. Quæ fesse ad imperfectionem pertinere apparet in animalibus generabilibus, in quibus digerit alio suæ speciei ad cōiunctum, sed in animalibus animalibus ex femine, quæ licet generabilia, quibus mas indiget femina suæ speciei, ut dicitur: & vterius in omnibus generabilibus animalibus, in quibus necessaria est multiplicatio indiuiduorum vnus speciei, vt natura speciei, quæ perpetuo cōseruari in vno indiuiduo propriam corruptibilitatem cōseruetur in pluribus. In autem superiori vniuersi inuenitur alioquin perfectionis, vbi vnum indiuiduum vt Sol, sic dicitur, vt nihil ei deest eorum, quæ ad perfectionem pertinent, vnde & tota natura speciei dicitur sub vno indiuiduo: & similiter est de corporibus celestibus. Multo ergo magis in prima parte rerum creatarum, quæ est Deo propria, scilicet in angelis, hæc perfectio in vni indiuiduo nihil deest eorum, quæ ad perfectionem pertinent, & sic nō sint plura indiuidua speciei. Deus vero qui est in summo perfectionis, cum nullo alio conuenit non solum in perfectione in genere, nec in alio prædicato vniuersi. Ad PRIMVM ergo dicendum, q̄ Angeli in vniuersi de natura angelica & humana, non differunt in esse naturali: sed s̄m q̄ ordinantur ad naturam. Sic enim aliqui in natura angelicam perierunt. Quantum autem ad ordinem perfectionis nature humana diuiditur contrarium naturam angelicam, quia tota natura angelica in vno indiuiduo nata est peruenire ad beatitudinē, vel deesse irreparabiliter, s̄ statim ad primam beatitudinem. Natura vero humana per decursum temporis loquitur ibi Aug. de omnibus angelis sic: Natura, pp vnum modum ordinis ad beatitudinē.

licet differant secundum speciem naturae.

AD SECVNDVM dicendum, qd cum inquiritur de differentia, vel convenientia speciei, est consideratio de rebus fm naturas ipsarum. Et fm hoc nō est loquendū de omnibus angelis, sicut de natura vna Deo propinquissima: sed solus primus angelus erat secundum hoc natura Deo propinquissima. In qua quidem natura est minima diuersitas, quia nec secundum speciem, nec secundum numerum.

AD TERTIVM dicēdū, qd ipsum eē se hēt vt actus, tam ad naturas cōpositas q̄ ad naturas simplices. Sicut ergo in naturis cōpositis species nō sumitur ab ipso eē, sed a forma, q̄a species prādicatur in qd est, esse autem pertinere v̄ ad q̄onem an est: sic nec in substantijs angelicis species sumitur fm ipsum esse, sed fm formas simplices subsistentes, quarum differentia est fm ordinem perfectionis, vt dictum est.

AD QVARTVM dicēdū, qd sicut forma q̄ est in subiecto, vel materia īdiuiduatur p hoc qd est eē in hoc: ita forma separata īdiuiduatur p hoc, qd nō est nata in aliquo eē. Sicut enim eē in hoc excludit cōitātē vniuersalis, quod prādicatur de multis: ita nō posse eē in aliquo. Sicut ergo hęc albedo nō prohibetur habere sub se multa īdiuidua ex hoc qd est albedo, quod pertinet ad rōnem speciei, sed ex hoc qd est in hoc, quod pertinet ad rōnē īdiuidui: ita natura huius angeli nō prohibetur esse in multis ex hoc qd est natura in tali ordine rerū, quod pertinet ad rōnē speciei: sed ex hoc qd nō est nata recipi in aliquo subiecto, quod pertinet ad rationem īdiuidui.

AD QVINTVM dicēdū, qd cū affectio sequatur cognitionē, quāto cognitio est vniuersalior, tāto affectio eā sequēs magis respicit cōe bonū: & quanto cognitio est magis particularis, tāto affectio ipsam sequens magis respicit priuatum bonū. vnde & in nobis priuata dilectio ex cognitione sensitiua exoritur, dilectio vero cōis & absoluti boni ex cognitione intellectiua. Quia ergo angeli quanto sunt altiores, tanto habent sciētiā magis vniuersalem, vt Dionysius dicit 12. ca. angelicę hierar. iō eorū dilectio maxime respicit cōe bonū. Magis ergo diligunt se inuicem si specie differunt, quod magis p̄tinet ad perfectionē vniuersi, vt ostesim est, q̄ si in specie cōuenirent, qd pertineret ad bonū priuātū vnius speciei.

AD SEXTVM dicēdū, qd substantias separatas nō pōt aīa nostra corpore vnita fm essentias earū intelligere, vt sciat de eis qd sunt, q̄a earum essentia excedit genus sensibiliū naturarū, & earū proportio nē, ex qbus intellectus noster cognitionē capit. & iō substantia separata nō pnt detiniri a nobis p̄prie: sed solū p̄ remotionē vel aliquā operationē ipsarū. & hoc modo Damasc. definit angelū nō definitione pertinere ad speciem specialissimā, sed ad genus subalterniū, quod est genus & species. vnde definiti pōt.

AD SEPTIMVM dicendum, qd modus distinctionis personarum diuinarum est abiq; essentia diuersitate, quod non patitur natura creata. & ideo non est hoc ad consequentiam trahendum in creaturis.

AD OCTAVVM dicēdū, qd magis & minus dupliciter accipitur. vno modo fm diuersum modū participationis, & vnius, & eiusdē forme, sicut magis album dī magis clarū q̄ minus album, & sic magis & minus nō diuersificant speciem. Alio modo dicitur magis & minus secundum gradum diuersarum formarum: sicut album dicitur magis clarum, q̄ rubeū, aut viride. & sic magis & minus diuersificant speciem. & hoc modo angeli differunt in donis natu-

Aralibus secundum magis, & minus.

AD NONVM dicēdū, qd illud qd constituit in spē est nobilius eo, quod constituit in genere, sicut determinatū indeterminato. habet. n. se determinatū ad indeterminatū, vt actus ad potentiam. nō aut ita qd semper illud, quod constituit in specie, ad nobiliorem naturā pertineat, vt patet in speciebus animalium irrationalium. Non. n. constituuntur huiusmodi species per additionem alterius naturę nobilioris supra naturam sensitiuam, quę est nobilissima in eis: sed per determinationem ad diuersos gradus in illa natura. & similiter dicendum est de intellectuāli, quod est commune in Angelis.

AD X. dicēdū, qd hoc nō v̄ esse vniuersaliter verum, qd imperfectior differentia generis in plures species multiplicetur. Corpus enim diuiditur p animatum & inanimatum, plures tamen videntur esse species animatorum corporum, quā inanimatorum, p̄cipue si corpora cęlestia sint animata, & omnes stellę adiuicem specie differant: sed & in plantis, & in animalibus est maxima diuersitas specierum. vt tñ huius rei veritas inuestigetur, considerādum est, qd Dionysius Platonice contrariā sententiā proferre videtur. Dicitur. n. Platonice, qd substantia quo sunt primo vni propinquiores, eo sunt minoris numeri. Dionysius vero dicit in 14. ca. Angelicę hierarchie, qd Angeli omnē materialem multitudinem transcendunt. vtrumque autem verum esse aliquis potest ex rebus corporalibus percipere, in quibus quanto corpus aliquod inuenitur superius, tanto minus habet de materia: sed in maiorem quantitatem extenditur. vñ cum numerus quodammodo sit causa quantitatis continuę, secundum qd punctū constituit vnitas, & punctus lineam, vt more Platonice loquamur: ita est etiam in tota rerū vniuersitate, qd quāto aliqua sunt superiora in entibus, tāto plus hnt de formali multitudine, q̄ attendit secundū distinctionē spērum; & in hoc saluā dictum Dionysij: minus autē de multitudine materiali quę attendit fm distinctionē indiuiduorū in eadē spē, in quo saluā dictū Platonice. Quod autē est vna sola spē animalis rōnalis multis existentibus speciebus irrationaliū, ex hoc prouenit, quia animal rōnale constituitur ex hoc, qd natura corporea attingit in sui supremo naturam substantiarū spirituum in sui infimo. Supremus autē gradus alicuius naturę, vel etiam infimus est vnus tātum. quāuis posset dici plures esse species rōnalis animaliū, si aliquis poneret corpora cęlestia animata.

AD XI. Dicendum, qd homines continentur inter creaturas corruptibiles, quę sunt infima pars vniuersi, in qua inueniuntur aliqua ordinata nō solum per se, sed etiam per accidens. & ideo in ecclesia militant diuersitas secundum potentiam, & ordinem nō diuersificant speciem: secus autem est in Angelis, qui sunt suprema pars vniuersi, vt dictum est. Est autem in hominibus Angelorū similitudo nō perfecta: sed quale esse contingit, vt dictum est.

AD XII. Dicēdū, qd ornāmēta terrę & aquę, quia corruptibilia sunt, requirūt multitudinē in eadē spē, vt dictum est. Corpora autē cęlestia etiā sunt diuersarum specierū, vt dictum est. lux enim nō est forma substantialis eorum, cum sit qualitas per se sensibilis, quod de nulla forma substantiali dici potest. & p̄terea nō est eiusdem rōnis lux in omnibus, qd patet ex hoc qd diuersorum corporum superiorum radij, diuersos habent effectus.

AD XIII. dicendum, qd indiuiduatio in Angelis non est per materiam: sed per hoc quod sunt forma per se subsistentes, quæ non sunt natæ esse in subiecto vel materia, vt dictum est.

AD XIII. dicendum, qd antiqui Philosophi posuerunt, qd cognoscens debet esse de natura rei cognitæ. vnde Empedocles dixit, qd terram terra cognoscimus, & aquam aqua: sed ad hoc excludendū Arist. posuit, qd virtus cognoscitiua in nobis prout est in potentia, est denudata a natura cognoscibilium, sicut pupilla a colore: sed tamē sensus in actu est sensatum in actu, in quantum fit sensus in actu per hoc, qd informatur specie sensibilis. & eadem ratione intellectus in actu est intellectum in actu, in quantum informatur per speciem intelligibilem.

Non enim lapis est in anima, sed species lapidis, vt ipse dicit. Ex hoc autem est aliquid intelligibile in actu, qd est a materia separati: & ideo dicit, qd in his quæ sunt sine materia, idem est intellectus, & quod inteligitur. Non ergo oportet, qd Angelus intelligens sit idem in substantia, qd Angelus intellectus, si sunt immateriales: sed oportet, qd intellectus vnus formetur per similitudinem alterius.

AD XV. dicendū, qd numerus qd causatur ex diuisione cōtinui, est species quantitatis, & est tantū in substantiis materialibus: sed in substantiis immaterialibus est multitudo, quæ est de transcendentibus, secundum qd vnū, & multa diuidunt ens. & hæc multitudo consequitur distinctionem formalem.

AD XVI. dicendum, qd differentia secundū causam, & causatum ponitur a quibusdam multiplicare substantias separatas, in quantum per hoc ponit provenire diuersos gradus in eis, prout causatum est infra suam causam. vnde si ponimus diuersos gradus in substantiis immaterialibus ex ordine diuinæ sapientiæ causantis, remanebit eadem distinctionis ratio, etiam si vna eorum non sit causa alterius.

AD XVII. dicendum, quod quælibet natura creata cum sit finita, non ita perfecte representat diuinam bonitatem, sicut multitudo naturarum: quia quod in multis naturis multipliciter continetur comprehenditur in Deo vnite. & ideo oportet esse plures naturas in vniuerso, & etiam in substantiis Angelicis.

AD XVIII. dicendum, quod oppositio differentiarum constituentium angelicas species, accipitur secundum perfectum & imperfectum, vel excedens & excessum, sicut est etiam in numeris, & si cur se habent animatum, & inanimatum, & alia huiusmodi.

ARTICVLVS IX.

Vtrum intellectus possibilis sit vnus in omnibus hominibus.

NONO queritur, vtrum intellectus possibilis sit vnus in omnibus hominibus, & videtur qd sic. Dicit enim Aug. in lib. de quantitate animæ. Si dixeris multas esse animas ipse me ridebo. Derisibile ergo videtur dicere multas animas intellectiuas esse.

¶ 2 Præt. In his quæ sunt sine materia, est vnus tantum indiuiduum in vna specie, vt ostensum est: sed intellectus possibilis siue anima intellectiua, cum sit substantia spiritalis, non est compositus ex materia, & forma, vt prius ostensum est. ergo est vna tantum anima intellectiua, siue intellectus possibilis in tota specie humana. Sed dicebatur, quod & si anima intellectiua non habeat materiam ex qua sit, habet tamen materiam in qua

est, scilicet corpus, secundum quorum multiplicationem multiplicatur anima intellectiua. ¶ 3 Sed cōtra, remota causa remouetur effectus: ergo multiplicatio corporum est causa multiplicationis animarū, remotis corporibus non possunt animæ remanere.

¶ 4 Præt. Indiuiduatio fit secundū determinationem principiorum essentialium. Sicut enim de fructu minimis est vt componatur ex aia & corpore: ita ratione Sortis est vt componatur ex hac aia & corpore, vt patet per Philof. 7. Meta. Sed corpus est de essentia aia. ergo impossibile est qd aia duatur per corpus. & ita non multiplicatur anima secundum multiplicationem corporum.

¶ 5 Præt. Aug. dicit cōtra Felicianum. Si cōceptio animæ sit potentia regramus, prior est aia mater ex hac rursus nata vt eē cū sobole. & loquitur de re, per quā animata est mater, vt statim subdit. Hæc videtur dicere, qd sit eadem anima in matre & eadem ratione in omnibus hominibus.

¶ 6 Præt. Si intellectus possibilis in me est intellectus, oportet qd res intellecta eē aia in me. & sic res, cū res intellecta sit in intellectu, & sic res in aia numeraretur p numerationē indiuiduorum minū. sed oīa q numerantur p numerationē indiuiduorum habēt rē intellectā cōm. & sic res in aia erit alia res intellecta in infinitū, qd est impossibile.

¶ 7 Præt. Si nō eēt vnus intellectus possibilis in me & in aliis, cum cōtingit scientiā a Magistro scipulo causari, oportet qd vel eadē numeraria quæ est in Magistro deflueret ad discipulum, qd scientia Magistri causaret scientiā discipuli calor ignis causat calorem in lignis, vnde non esset aliud qd reminisci. Si enim discipulus antequā addidisset scientiā quā addidit, non est reminisci. Si vero nō heat eā prius, aut eam existētē prius in alio. Sin Magistro aut sciret prius in alio, & sic oportet qd in eo causetur ab alio: & hæc autē tria sunt impossibilia.

Cū enim scientia sit accidēs, nō pot eadē transire de subiecto in tubicūm, qd vt Boetius dicitur accidētia corrumpi possunt, transmutari nō possunt. Similiter est impossibile est qd scientia Magistri scientiā in discipulo, tum quia scientia nō est actiua, tum quia verba quæ Magister pronuntiat excitant discipulū ad intelligendum, vt Aug. in lib. de Magistro. Quod autē addidit discipulus est contra Philof. in 1. Poster. Non est ergo alius intellectus possibilis in omnibus hominibus.

¶ 8 Præt. Omnis virtus cognoscitiua quæ est in materia corporali, cognoscit eam tū quæ sunt in materia in qua est, sicut visus cognoscit colores q habēt affinitatē cum pupilla, quæ est in pupilla colorum pp suā diaphanitatē. Intellectus possibilis nō est susceptiuus eorum tū quæ sunt in materia in qua est, vel cum toto corpore, vel cum parte eius. Intellectus ergo possibilis non est susceptiuus cognoscitiua in materia corporali, neq; in corpore, neque in aliqua parte eius. ergo non multiplicatur secundum multiplicationem corporum.

¶ 9 Præt. Si aia intellectiua vel intellectus possibilis multiplicatur secundum multiplicationem corporum, hoc nō est nisi quia est corporis formalis, & hoc est corpus forma, cū sit cōposita ex materia & forma, vt a multis ponitur, cōpositum enim est ex materia & forma nō potest esse alicuius forma.

lib. 1. de anima apud Arist. cō. 25. 3. de anima scx. 14. 10 3.

3. de anima scx. 18. 10 2. 3. de anima scx. com. 15. som. 2.

Ca. 32. circa finem 10. 1.

In ar. præc.

Ar. 1. huius quest.

intellectua siue intellectus possibilis, non potest multiplicari secundum multiplicationem corporu. ¶ 10 Præ. Sicut Cyprianus dicit, dñs phibuit discipulis, ne in ciuitatem Samaritanorum intrarent pp peccatum sehisimatis, qa a regno Dauid recesserut decem tribus, in Samaria caput sibi regni postmodum stantes. Idem autē populus erat tpe Christi qui prius fuerat. Sic autē hēt populus ad populum sicut homo ad hominem, & anima ad animam. ergo eadē ratione vna anima est in eo qui prius fuit, & in alio qui post sequitur. & sic per eandem rationē eadem anima erit in singulis hominibus.

¶ 11 Præ. Magis depēdet accūs a subiecto q̄ forma a materia, cū forma det eē materia simpliciter, acci dens autē nō dat esse simpliciter subiecto: sed vnum accidens pōt esse in multis substantiis, sicut vnū tps est in multis motibus, vt Ansel. dicit. ergo multo magis vna anima potest esse multorum corporum, & sic nō oportet esse multos intellectus possibiles.

¶ 12 Præ. Aīa intellectiua virtuosior est q̄ vegetatiua: sed aīa vegetatiua est potēs vegetare aliqd extra corpus cuius est forma. Dicit. n. Aug. in 6. Musica q̄ radii vitales vegetantur ab aīa vidētis, et lōge pducti vsq; ad rē visam. ergo multo magis aīa intellectiua pōt p̄icere alia corpora p̄ter corpus in quo est.

¶ 13 Præ. Si intellectus possibilis multiplicatur fm̄ multiplicationē corporum, oportet q̄ species intelligibiles quæ sunt in intellectu possibili in me & in te secundum multiplicationē corporum multiplicentur: sed ab oībus formis multiplicatis fm̄ multiplicationē materiae corporalis pōt abstrahi aliqua intētio eōis. ergo a formis intellectus per intellectū possibilem pōt abstrahi aliqua intētio intellecta cōmunis. & eadem ratione cum illa intētio intellecta multiplicetur secundum multiplicationē intellectus possibilis, erit abstrahere aliam intensionem intellecta in infinitum, hoc autem est impossibile. est ergo vnus intellectus possibilis in omnibus.

¶ 14 Præ. Omnes hoīes cōsentiant in primis principis. sed hoc nō esset nisi quo cognoscūt prima principia, esset vnum commune in oībus hominibus. huiusmodi autem est intellectus possibilis. est ergo vnus intellectus possibilis in omnibus.

¶ 15 Præ. Nulla forma indiuiduata & multiplicata p̄ materia, est intellecta in actu: sed intellectus possibilis cū actu intelligit est intellectus in actu, & intellectus in actu est intellectus in actu, vt dī 3. de aīa, sicut sensus in actu est sensatum in actu. ergo intellectus possibilis non est indiuiduatus, neq; multiplicatus p̄ materia corporale, & ita est vnus in oībus.

¶ 16 Præ. Receptum est in recipiente per modum recipientis: sed species intelligibilis recipitur in intellectu vt intellecta in actu, & non indiuiduata per materiam. ergo intellectus possibilis non est indiuiduatus per materia. ergo neque multiplicatur per multiplicationem materiae corporalis.

¶ 17 Præ. Intellectus possibilis Sortis vel Platonis intelligit essentia suā, cū intellectus possibilis in seipsum reflectatur. ergo ipsa essentia intellectus possibilis est intellecta i actu. Sed nulla forma indiuiduata & multiplicata p̄ materia est intellecta in actu. ergo intellectus possibilis nō indiuiduatur nec multiplicatur p̄ materia corporale, & sic relinquatur quod sit vnus intellectus possibilis in omnibus.

SED CONTRA est, qd̄ dicitur Apocal. 7. Post hæc vidi turbā magnam quam dinumerare nemo poterat. Turba autē illa nō erat hominum corporaliter

viuentium: sed animarū a corpore absolutarū. ergo sunt multæ animæ intellectuæ: nō solum nunc cū corpori vniuntur, sed etiā a corporibus absoluta.

¶ 2 Præ. Aug. dicit cōtra Felicianū. Fingamus sicut pleriq; volunt esse in mūdo animā generalē. Et postea subdit. Cū talia proponimus impugnāda p̄dicamus. est ergo improbable, q̄ sit vna anima oīum.

¶ 3 Præ. Magis est alligata anima intellectuua corpori humano, q̄ corpori celesti motor eius: sed Cōm. dicit in 3. de anima, q̄ si essent plura corpora mobilia essent plures motores in orbibus celestibus. ergo magis cū sint multa corpora humana, erūt multæ aīe intellectuæ, & nō vn̄ tm̄ intellectus possibilis.

RESPON. Dicendū, q̄ ad euidentiā huius q̄stionis oportet p̄intelligere, quid intelligatur nominē intellectus possibilis, & agentis. Sciendum est autem, q̄ Arist. processit ad considerandum de intellectu per similitudinem sensus. Ex parte autem sensus, cum inueniamur quandoq; sentientes in potentia, quandoq; in actu, oportet ponere in nobis aliquam virtutem sensitiuam, per quam simus sentientes in potentia, quam oportet esse in potentia ad species sensibiliū, & nulla earum habere actū in sua essentia, alioquin si sensus haberet in actu sensibilia, sicut antiqui Philosophi posuerunt, sequeretur q̄ semper essemus sentientes in actu. Similiter cū inueniamur quandoq; intelligentes in actu, quandoque in potentia, necesse est ponere aliquā virtutem, per quam simus intelligentes in potentia, quæ quidem in sua essentia & natura, nō habet aliquam de naturis rerum sensibiliū, quas intelligere possumus: sed sit in potentia ad omnia. Et pp hoc vocatur possibilis intellectus: sicut & sensus secundū, q̄ est in potentia posset vocari sensus possibilis. Sensus autem, qui est in potentia reducitur in actum per sensibilia actu, quæ sunt extra animā. vnde nō est necesse ponere sensum agentem. & similiter nō esset necesse ponere intellectū agētē, si vniuersalia quæ sunt intelligibilia actu per se subsisterent extra animam, sicut posuit Plato: sed quia Arist. posuit ea nō subsistere, nisi in sensibilibus, quæ nō sunt intelligibilia actu, necesse habuit ponere aliquā virtutē, quæ faceret intelligibilia in potentia, esse intelligibilia actu, abstrahēdo spēs rerū a materia, & cōditionibus indiuiduātibus, & hæc virtus vocat intellectus agens. De intellectu ergo possibili Auerrois 1. 3. de anima, posuit q̄ esset quedā substantia separata secundum esse a corporibus hominum: sed q̄ continuaretur nobiscum per phantasmata, & iterum q̄ esset vnus intellectus possibilis omnium. Quod autē hæc positio sit contraria fidei, facile est videre. tollit. n. p̄mia. & penas facuræ vitæ. Sed ostendendū est hanc positionem esse secundum se impossibilem per vera principia Philosophiæ. Ostensum est autē supra cum de vniōne substantiæ spiritualis ad corpus ageretur, q̄ secundum hanc positionem sequeretur, q̄ nullus homo particularis intelligeret aliquid. sed dato disputationis gratia, q̄ aliquis homo particularis per intellectum sic separatū intelligere posset, sequuntur tria inconueniētia, si ponatur q̄ sit vnus intellectus possibilis omnium quo oēs intelligant. Primo quidem, quia non est possibile vnus virtutis simul, & semel esse plures actiones respectu eiusdem obiecti: cōtingit autē duos homines simul, & semel vnū, & idē intelligibile intelligere. si igif vterque intelligit p̄ vnū intellectū possibile, sequeretur qd̄ vna, & eadē numero esset intellectualis operatio

Ca. 13. parā a prin. 10. 6.

1. de anima text. 19. & sequet. tom. 2.

Lib. 1. meta. apud Arist. cō. 6. tom. 1.

Lib. 2. cō. 5. & 36.

Ar. 2. huius quest.

eio vtriusq; sicut si duo homines videret vno oculo, sequeretur qd eadē esset visio vtriusque, quod patet esse omnino impossibile. Nec potest dici, qd intelligere meū sit aliud ab intelligere tuo pp diversitatem phantasmatum: quia phantasma non est intelligibile in actu, sed id quod est ab eo abstractum, qd ponitur esse verbum. Vnde diversitas phantasmatum est extrinseca ab intellectuali operatione: & sic non potest diversificare ipsam. Secūdo quia impossibile est esse vnum numero in indiuiduis eiusdem speciei illud, per quod speciem sortiuntur. si duo equi conueniant in eodem secundum numerum, quo speciem equi haberent, sequeretur quod duo equi essent vnus equus, quod est impossibile. Et propter hoc in septimo Metaphy. dicitur, quod principia speciei secundū, quod sunt determinata constituunt indiuiduum, vt si rō hominis est, vt sit ex anima & corpore, de rōne huius hominis est, qd sit ex hac anima, & ex hoc corpore. vnde principia cuiuslibet speciei, oportet plurificari in pluribus indiuiduis eiusdem speciei. A quo autem aliquid speciem sortiatur, cognoscitur a propria operatione speciem consequente. Diuidicamus enim esse verum aurum, qd habet propriā operationem auri, propria autem operatio humanae speciei est intelligere. vnde secundum hanc operationem, ponit Philosophus vltimam hominis in 10. Ethicorum, felicitatem. Huius autem operationis principium non est intellectus passiuus, id est vis cogitativa, vel vis appetitiua sensitua, quæ participat aliquantulum rationē, cum hæ vires nō habeat operationē, nisi per organū corporale. Intelligere aut nō potest esse per organū corporale, vt 3. de Anima probatur, & sic relinquatur, qd intellectus possibilis sit, quo hic homo speciem humanam sortitur, non autem intellectus passiuus, vt Auerois fingit. Relinquitur ergo, qd impossibile sit vnum intellectum possibilem, in omnibus hominibus esse. Tertio, sequeretur qd intellectus possibilis non reciperet aliquas species a phantasmatis nostris, si sit vnus intellectus possibilis omnium, qui sunt & q fuerunt: quia iam cū multi homines pcesserint multa intelligētes, sequeretur qd intellectus respectu omnium illorū, q illi sciuerunt, sit in actu, & non sit in potentia ad recipiendum: qd nihil recipit, quod iam hēt. Ex quo ulterius sequeretur, qd si nos sumus intelligentes, & sciētes per intellectum possibilem, quod scire in nobis nō sit nisi reminisci, quāuis & hoc ipsum secundū se inconueniens videat, qd intellectus possibilis si sit substantia separata sū esse, efficiatur in actu p phantasmata, cū superiora in entibus non indigeant inferioribus ad sui pfectionē. Sicut, n. inconueniens esset dicere, qd corpora cælestia perficiantur in actu, accipiēdo a corporibus inferioribus, similiter & multo amplius est impossibile, qd aliqua substantia separata pficiatur in actu, accipiēdo a phantasmatis. Manifestū est etiā, qd hæc positio repugnat verbis Arist. Cū. n. incipit inquirere de intellectu possibili statim a principio, nominat eū partem animæ dicēs. De parte aut animæ, qua cognoscit anima & sapit. volēs aut inquirere de natura possibili præmittit quandā dubitationē. sc. vtrum pars intellectiua sit separabilis ab alijs partibus animæ subiecto, vt Plato posuit, vel ratione tm. & hoc est, qd dicit, siue separabilis existente, siue inseparabili secundū magnitudinē. sed secundū rōnē. Ex quo apparet, qd si vtrūlibet horū ponatur, stabit senten-

tia sua, quā intendit de intellectu possibili. Non enim stare qd esset separata secundum rationem, si prædicta positio esset vera. vnde prædictio non est sententia Arist. postmodum in 1. qd intellectus possibilis est quo opinatur & intelligit anima, & multa alia huiusmodi. Ex quibus manifeste dat intelligere, quod intellectus possibilis aliquid animæ, & non sit substantia separata.

AD PRIMUM ergo dicendum, qd Aug. in 2. derisibile esse, quod ponatur diuersorum hominum animæ multa, ita tamen quod numero & specierum, quod intellectus possibilis aliquid animæ, & non sit substantia separata.

AD SECUNDUM dicendum, qd angeli continent materiam ex qua sunt, ita non habent materiam in qua sunt: anima vero habet materiam in qua est & ideo angeli non possunt esse multi in vna specie animæ, possunt esse multe vnus speciei.

AD TERTIUM dicendum, qd sicut corpus est ad esse animæ, ita ad eius indiuiduationem, quod quodq; secundum idem est vnus & ens. Hæc animæ acquiruntur ei secundum qd vnitur corpore, cum quo simul constituit naturā vnā, cuiusque est pars. & tamen quia anima intellectus forma transcendens corporis capacitatem, habet esse suum eleuatum supra corpus. vnde de hoc corpore adhuc remanet esse animæ, & limitatum ad corpus multiplicatur animæ, & in partibus corporibus adhuc remanet licet in toto.

AD QUARTUM dicendum, qd licet corpus non esset anima, tamen anima sū suā essentiam habet ordinē ad corpus, inquantū hoc est ei essentia sit corporis forma, & ideo in definitione constituitur corpus. Sicut ergo de rōne animæ est quod corpus ita de rōne huius animæ inquantū anima, est qd habeat habitudinē ad hoc corpus.

AD QUINTUM dicendum, qd Aug. ibi suppositione opinionis ponentium esse materiam vniuersalem, vt ex præcedentibus patet.

AD SEXTUM dicendum, qd in hac rōne præposita Auerois constituitur, quia videlicet hoc est (vt ipse dicit) si intellectus possibilis non esset in omnibus hominibus, qd res intellecta indiuiduatur mereret p indiuiduationē & numerationē indiuiduū hominum, & sic esset intellecta in potentia ad actu. Ostendēdū est ergo primo, qd ista incoherēt nō minus sequitur ponētibus intellectū possibilem vnū, qd ponētibus ipsū multiplicari in primo quod quātū ad indiuiduationē materiae qd forma exis in aliquo indiuiduo eadē rōne, & aduā p ipsum, siue sit vnū tm in vna specie, siue multi in vna specie, sicut margaritæ. In enim est claritas indiuiduata. oportet. n. dicitur intellectus possibilis sit quoddā indiuiduū singularis actus. n. singulariū sūt. Siue ergo sit vnus in vna siue multi, eadē rōne indiuiduabitur res intellecta ipso. Quātū vero ad multiplicationē, manifestū est si nō sint multi intellectus possibiles i ipso huius sunt tm multi intellectus in vniuerso, quod nō intelligit vnū & idē. Remanebit ergo eadē rōne, vtrū res intellecta sit vna vel plures i diuerso, ergo potest p hoc pbare suā intentionē, qd illa rōne posita adhuc eadē inconueniētia remanebit ad huius solutionē considerandū est, qd de hoc est loq oportet sū similitudinē sentis, vt ex processu Arist. in 3. de Anima, oportet dicitur

Lib. 10. ca. 7. & 8. to. 5.

Lib. 3. ca. 6. tom. 2.

Lib. 2. de anima. ca. 5. & 36.

Lib. 3. de anima. in principio. tom. 2.

D. 751. res intellecta non se hēt ad intellectum possibile, vt species intelligibilis quo intellectus possibilis fit actu: sed illa species se habet vt principium formale quo intellectus intelligit. Intellectum autē siue res intellecta se habet, vt constitutum, vel formatum p operationē intellectus, siue hoc sit qd dicitur simplex siue sit cōpositio & diuisio propositionis. has enim duas operationes intellectus Arist. assignat in 3. de anima. Vnam, scilicet quam vocat intelligentiā indiuisibili, qua videlicet intellectus apprehēdit quod qd est alicuius rei, & hęc Arabes vocāt formationem vel imaginationem per intellectum. Aliā vero ponit. scilicet compositionē & diuisionem intellectuum, quam Arabes vocant credulitatem vel fidem. vtrique autē harum operationum praeintelligitur species intelligibilis, qua fit intellectus possibilis in actu: quia intellectus possibilis nō opatur nisi scdm quod est in actu, sicut nec visus videt nisi p hoc qd est factus in actu p speciem visibilem. vnde species visibilis nō se habet vt quod vī: sed vt quo vī. & simile est de intellectu possibili, nisi qd intellectus possibilis reflectitur supra seipsum, & supra speciem suā, non autē visus. Res igitur intellecta a duobus intellectibus est quodāmodo vna & eadē, & quodāmodo multā, qd ex parte rei quā cognoscitur est vna & eadem: ex parte vero ipsius cognitionis est alia & alia. Sicut si duo videant vnum parietē est eadē res vīsa ex parte rei, quā videtur: alia tamē & alia secundum diuersas visiones, & omnino simile esset ex parte intellectus, si res quā intelligitur subsisteret extra aiām sicut res quā vī, vt Platonici posuerunt: sed secundum opinionem Arist. vī habere maiorem difficultatem, licet sit eadem ratio si quis recte inspiciat. Non enim est differētia inter Aristotelem & Platonem, nisi in hoc qd Plato posuit qd res quā intelligitur eodē modo eē habet extra animā, quo modo eā intellectus intelligit. vt abstracta & cōis. Arist. vero posuit rē quā intelligitur esse extra animam: sed alio modo, quia intelligitur abstracte, & habet esse concrete, & sicut secundum Platonem ipsa res quā intelligitur est extra ipsam animam, ita secundum Aristotelem, quod patet ex hoc qd neuter eorum posuit sciētias eē de his quā sunt in intellectu nostro, sicut de substantiis: sed Plato quidem dixit sciētias esse de formis separatis, Arist. vero de quidditatibus rerum in eis existentibus: sed ratio vniuersalitatis quā consistit in communitate & abstractione sequitur solum modum intelligendi, inquantū intelligimus abstracte & communiter. Secundum Platonem vero sequitur etiā modum existendi formarum abstractarū, & ideo Plato posuit vniuersalia subsistere, Arist. autem nō. Sic ergo patet quomodo multitudo intellectuum non praeiudicat neque vniuersitati, neque communitati, neque vnitati rei intellectae.

AD SEPTIMUM dicendum, qd scientia a Magistro causatur in discipulo, non sicut calor in lignis ab igne: sed sicut sanitas in infirmo a medico, qui causat sanitatem in quantum subministrat aliqua adminicula, quibus natura utitur ad sanitatem causandā, & ideo eodem ordine medicus procedit in sanando, sicut natura sanaret. Sicut enim principaliter sanans est natura interior, sic principium principaliter causans scientiam & intrinsecum, est lumen intellectus agētis: quo causatur sciētia in nobis dū deuenimus p applicationē vniuersaliū principiorū ad aliqua specialia quae p experiētia accipimus in inueniēdo, & similiter Magister deducit principia vniuers-

A lia in cōclusiones speciales, vñ dicit Arist. in 1. Poster. qd demonstratio est syllogismus faciens scire. **AD OCTAVVM** dicēdū, qd ex hac ē rōe deceptus fuit Auerrois. Putauit. n. qd quia Arist. dixit intellectū possibilem esse separatum, qd esset separatus fm esse, & p consequens, qd nō multiplicaret scdm multiplicationē corporū: sed Arist. intendit, qd intellectus possibilis est virtus animae, quae non est actus alicuius organi quasi habeat operationē suā per organum corporale, sicut potentia visua est virtus organi habens operationem per organū corporale, & quia non habet operationē intellectus possibilis per organum corporale, ideo non oportet, qd cognoscat ea tū, quae habent affinitatem, vel cum toto corpore, vel cum parte corporis.

AD NONVM dicendum, qd opinio ponens animā esse cōpositā ex materia & forma, est omnino falsa, & improbabilis. Non. n. posset esse corporis forma si esset ex materia, & forma cōposita. Si. n. anima esset forma corporis secundum formam suam tū, sequeretur quod vna, & eadem forma perficeret diuersas materias diuersorum generum. sicut materiam spirituale animae & materiā corporale, quod est impossibile, cum proprius actus sit propriae potentiae, & praeterea illud cōpositum ex materia, & forma non esset anima, sed forma eius. Cum. n. dicimus animā intelligimus id, quod est corporis forma. Si vero forma animae esset forma corporis mediante materia propria, sicut color est actus corporis mediante superficie, vt sic tota anima possit dici corporis forma. hoc est impossibile, quia p materiam intelligimus id, quod est in potentia tantū. Quod autē est potentia tū non potest esse alicuius actus, quod est esse formam. Si vero aliquis nomine materiae intelligat aliquem actum, nō est curandum, quia nihil prohibet quod id, quod vocamus actum aliquis vocet materiam: sicut quod nos vocamus lapidem aliquis potest vocare asinum.

AD X. dicēdū, qd sicut fluvius Sequana nō est hic fluvius pp hanc aquā fluentē: sed propter hanc originē, & hunc aluē, vnde semper dī idē fluvius, licet sit alia aqua defluens. ita est idem populus non pp identitatē animae aut hominū, sed pp eandē habitationē, vel magis propter easdē leges, & eundē modum viuendi, vt Arist. dicit in 3. Politico.

AD XI. dicēdū, qd ipsi cōparatur ad vnum tantū motū, sicut accidēs ad subiectū. scilicet ad motum primi mobilis, quo mēsurant oēs alij motus. Ad alios autē motus cōparatur sicut mensura ad mensurātū, sicut vna cōparatur ad virgam lineā sicut ad subiectum, ad pānum autē qui per eam mensuratur, sicut ad mensuratum tantum, & ideo non sequitur, qd vnum accidēs sit in multis subiectis.

AD XII. dicēdū, qd visus non fit per radios extramissos secundum veritatem rei, sed August. hoc dicit secundum opinionem aliorū: hoc tū posito anima vegetaret radios quantumque extra missos, non quasi extranea corpora, sed inquantū continuarentur cum corpore proprio.

AD XIII. dicēdū, qd sicut ex praedictis patet, res intellecta non indiuiduatur, nec multiplicatur nisi ex parte operationis intellectualis. nō est autē in cōueniens, qd a re intellecta, inquantum est intellecta abstrahatur res intellecta simpliciter, sicut ab hoc intellectu abstrahitur intellectus simpliciter. Nec hoc praeiudicat rationi vniuersalitatis. Accidit. n. homini, aut intentioni speciei, qd intelligatur a me.

Quaest. dist. S. Tho. CC 4 vnde

lib. i. co. 14 tom. 1.

3. de anima co. 19. & seq. tom. 2.

lib. 3. co. 10 mo. 5.

In corp. ar. & ad 6. ar. 2. qu.

vnde non oportet, qd de intellectu hominis, aut in tione speciei sit, qd intelligatur a me, vel ab illo.

Ad XIII. dicendum, qd consensus in prima principia non causatur ex veritate intellectus possibilis: sed ex similitudine nature ex qua omnes in idem inclinamur. sicut omnes oves consentunt in hoc, qd existimant lupum inimicum: nullus tamen diceret in eis vnam tantum animam esse.

Ad XV. dicendum, qd esse individuale, non repugnat ei, quod est esse intellectum in actu, quia substantia separata sunt intellectus in actu, cum tamen sint individua, alioquin non haberent actiones, quæ sunt singularium, sed habere esse materiale, repugnat ei, quod est esse intellectum in actu. & ideo fortius individuales, quæ individuatur per materiam, non sunt intellectus in actu: sed in potentia tantum. Anima autem intellectiva non sic individuatur per materiam, vt fiat forma materialis, præcipue secundum intellectum, secundum quem transcendit materiam corporalem proportionem: sed eo modo individuatur secundum materiam corporalem, vt dicitur.

In corp. art. Cum est, in quantum, scilicet habet habitudinem, vt sit forma huius corporis, vnde per hoc non tollitur, quin intellectus possibilis hominis huius sit intellectum in actu: & similiter ea quæ recipiuntur in ipso. Et per hoc patet solutio ad duo sequentia.

ARTICVLVS X.

Vtrum intellectus agens sit vnus omnium hominum.

DECIMO quaeritur, Vtrum intellectus agens sit vnus omnium hominum. & videtur qd sic. Illuminare enim homines est proprium Dei secundum illud Ioan. 1. Erat lux vera quæ illuminat &c. Sed hoc pertinet ad intellectum agentem, vt patet in 3. de Anima, ergo intellectus agens est vnus tantum.

¶ 2 Præ. Nihil quod est a corpore separatum multiplicatur secundum multiplicationem corporum: sed intellectus agens est a corpore separatus, vt dicitur 3. de anima. ergo intellectus agens non multiplicatur secundum multiplicationem corporum, & per consequens secundum multiplicationem hominum.

¶ 3 Præ. Nihil est in anima nostra, quod semper intelligat: sed hoc conuenit intellectui agenti. Dicitur enim in 3. de anima, qd non aliquando quid intelligit, aliquando autem non. ergo intellectus agens non est aliquid animæ: & ita non multiplicatur secundum multiplicationem animarum, & hominum.

¶ 4 Præ. Nihil reducit se de potentia in actu: sed intellectus possibilis reducit in actu per intellectum agentem, vt patet 3. de anima. ergo intellectus agens non radicatur in essentia animæ, in qua radicatur intellectus possibilis, & sic idem quod prius.

¶ 5 Præ. Omnis multiplicatio consequitur aliquam distinctionem: sed intellectus agens non potest distingui per materiam, cum sit separatus, neque per formam, quia sic differret specie. ergo intellectus agens non multiplicatur in hominibus.

¶ 6 Præ. Illud quod est causa separationis, est maxime separatum: sed intellectus agens est causa separationis, abstrahit enim species a materia. ergo est separatus: & ita non multiplicatur secundum multiplicationem hominum.

¶ 7 Præ. Nulla virtus, quæ tanto magis potest operari quanto magis operatur, habet terminum suæ operationis: sed intellectus agens est huiusmodi, quia cum intelligimus aliquid magnum intelligibile, non minus

possumus intelligere sed magis, vt dicitur 3. de anima. intellectus agens non habet aliquem terminum operationis. Est autem creatum hæc terminum operationis, cum sit finita virtus, ergo intellectus agens non est aliquid creati, & sic est vnus tantum.

¶ 8 Præ. August. dicit lib. 83. Quæstionum. Quod corporeos sensus attingit, sine vlla intentione temporis commutatur. Apprehendunt autem potest, quod sine vlla intermissione mutatur, expectanda ergo sinceritas veritatis a sensibus corporis. Et postmodum subdit, Nihil est possibile quod non habeat simile falso, vt inter nos non potest.

¶ 9 Præ. Aug. dicit in 14. de Trin. qd in multis rebus repræhendunt, recteque laudant in hominibus. Quibus ea tandem regulis iudicant, quibus vident quemadmodum quisque vniuersi nec ipsi eodem modo viuunt. Vbi eas videntur enim in sua natura cum eorum mentes conduntur mutabiles, has vero regulas immutabiles tribuunt suæ mentis, cum illæ regulæ sint iustitiam, verum coram esse constet inuitas, vbi ergo sunt, nisi in libro lucis illius, quæ veritas dicitur quoque vt iudicare de iusto & iniusto, notandum secundum lucem, quæ est supra mentem iudicium autem, tam in rebus speculatiuis quam nobis conuenit secundum intellectum agentem.

¶ 10 Præ. Aug. dicit in lib. de vera religione. aliquibus duobus, quorum neutrum sit optimum, non possumus iudicare quod eorum sit melius, nisi per aliquid quod sit melius utroque. camus autem qd angelus est melior anima, neutrum eorum sit optimum, ergo oportet iudicium fieri per aliquid quod est melius utroque quod nihil aliud est quam Deus. Cum ergo agens sit Deus, & sic idem quod prius.

¶ 11 Præ. Philof. dicit in 3. de anima, qd intellectus se habet ad possibile, sicut ars ad materiam. sed in genere artificii ars & materia in eodem numero, vt dicitur in 2. phisic. ergo intellectus est aliquid in essentia animæ, in qua est materia, & sic non multiplicatur secundum multiplicationem animarum & hominum.

¶ 12 Præ. Aug. dicit 2. de libe. arbit. quod veritas numeri omnibus rationibus est vna. ergo oportet se aliquid vnum secundum quod prædicitur in rebus. hoc autem est intellectus agens, cuius rationes vniuersales a rebus abstrahimus, & per intellectus agens est vnus in omnibus.

¶ 13 Præ. In eodem lib. dicitur, Si sumamus omnibus vnus est, oportet eam veritatem in qua & tenetur. i. sapientiam omnibus vnam esse conuenientem.

3. p. q. 79. art. 5.

Lib. 3. c. 18. tom. 2.

Lib. 3. c. 19. & 20. tom. 2.

Lib. 3. c. 20. tom. 2.

Lib. 1. c. 17. & 18. to. 2.

sed summum bonum cernitur, & tenetur a nobis p
intellectum, & praecepit per agentem. ergo intell
agens est vnus in omnibus.

¶ 14. Præt. Idem natum est facere idem: sed vniuer
sale est unum in omnibus. Cum ergo intellectus a
gentis sit facere vniuersale, videtur quod etiam in
tellectus agens sit vnus in omnibus.

¶ 15. Præt. Si intellectus agens est aliquid animæ, o
portet, qd vel sit creatus vestitus seu opulentus spe
ciebus, & sic illas species ponit etiam in intellectum
possibilem, & nõ indigebit abstrahere species intel
ligibiles a phantasmatis: aut creatus est nudus,
& carens speciebus, & sic non erit efficax ad abstra
hendum species, a phantasmatis, quia non cogno
scit illam quam querit, postquam eam abstraxerit,
q prius aliquã rationem habuit. Sicut ille qui qua
rit seruum fugitiuum, non cognoscit eum cũ inue
nerit, nisi prius aliquam eius notitiam habuerit. Nõ
est ergo aliquid animæ intellectus agens: & sic non
multiplicatur secundum animas, & homines.

¶ 16. Præt. Posita causa sufficienti, superfluum est a
liam causam ponere ad eundem effectũ: sed est a
liqua cã extrinseca sufficiens ad illuminationẽ ho
minum. s. Deus. ergo non oportet ponere intell
ctum agentem, cuius officium est illuminare. Non
est ergo aliquid in anima hominis: & sic non multi
plicatur secundum animas & homines.

¶ 17. Præt. Si intellectus agens ponitur aliquid animæ
hois, oportet qd aliquid homini conferat, quia nihil
est otiosum & frustra in rebus a Deo creatis: sed in
tellectus agens non confert homini ad cognoscen
dum, quantum ad hoc qd illuminat intellectũ possi
bilem, qd intellectus possibilis cum fuerit factus in
actu p speciem intelligibilem, per se sufficit ad ope
randum, sicut & quodlibet aliud habens formam.
Similiter non confert quantum ad hoc, qd illustret
phantasmata abstrahẽs species intelligibiles ab eis,
quia sicut species quę est recepta in sensu, imprimi
t sui similitudinẽ in imaginatione: ita vñ qd forma quę
est in imaginatione cum sit spiritalior, ac per hoc
virtuosior, possit imprimere suam similitudinẽ in
viteriorem potentiam, s. in intellectum possibilem.
Non ergo intellectus agens est aliquid animæ, & sic
non multiplicatur in hominibus.

SED CONTRA est, qd Philos. dicit 3. de Anima, qd
intellectus agens est aliquid animæ. ergo multipli
catur secundum multiplicationem animarum.

¶ 2. Præt. Aug. dicit 4. de Trin. qd Philosophi ceteris
meliores, non sunt in illis summis æternisq; ratio
nibus intellectu contẽplati, quę ab historia veri
tatis differunt: & ita vñ quod in aliqua luce eis con
naturali sunt ea contẽplati. lux autem in qua con
templamur veritatem, est intellectus agens. ergo in
tellectus agens est aliquid animæ, & sic idem quod
prius.

¶ 3. Præt. Aug. dicit 12. de Tri. Credẽdũ est lucis in
tellectualis ita cõditam esse naturã, vt substantia ista
sic videat in quadã luce sui generis incorporea, quę
admodũ oculus carnis videt, quę in hac corporea
luce circumadacent. Lux autem ista qua mens nõ
stra intelligit, est intellectus agens. ergo intellectus
agens est aliquid de genere animæ, & ita multiplica
tur per multiplicationẽ animarum, & hominum.

RESPON. Dicẽdũ, qd sicut prius dictũ fuit, necesse
est ponere intellectum agentem Aristoteli, qd non
poneretur naturas rerum sensibilũ per se subsistere,
abiq; materia vt sint intelligibilia actu. & iõ oportet

esse aliquam virtutem, quã faceret eas intelli
biles actu abstrahendo a materia individuali. & hęc
virtus uocatur intellectus agens. Quam quidam po
suerunt quendam substantiam separatam, non mul
tiplicatam secundum multitudinem hominum:
quidam vero posuerunt ipsũ esse quendam virtu
tem animæ, & multiplicari in multis hominibus,
quod quidem vtrumque aequaliter est uerũ. Opor
tet enim quod supra animam humanam sit aliquis
intellectus, a quo dependeat suum intelligere, quod
quidem extrinsece potest esse manifestum. Primo
quidem, quia omne, quod conuenit alicui per par
ticipationem, prius est in aliquo substantialiter: sicut
si ferrum est ignitũ, oportet esse in rebus aliquid,
quod sit ignis secundum suã substantiam & naturã.

B anima autem humana est intellectiua per partici
pationem. non enim fm quamlibet sui partem intelli
git: sed secundum supremam tantum. oportet igitur
esse aliquid superius anima, quod sit intellectus
secundum totam suam naturam, a quo intellectiua
litas animæ deriuetur, & a quo eius intelligere de
pendeat. Secundo, quia necesse est qd ante omne
mobile inueniatur aliquid immobile secundum mo
tum illum, sicut supra alterabilia est aliquid non al
terabile, ut corpus cæleste. omnis enim motus cau
satur ab aliquo immobili. Ipsum autem intelligere
animæ humanæ est per modum motus. intelligit. n.
anima discurrendo de effectibus in causas, & de cau
sis in effectus, & de similibus in similia, & de opposi
tis in opposita. Oportet ergo esse supra animã ali
quem intellectum cuius intelligere sit fixũ, & quie
rum absque hmõ discursu. Tertio, quia necesse est
q licet in vno & eodẽ potentia sit prior qd actus, tñ
simpliciter actus præcedat potentiam in altero. &
similiter ante omne imperfectũ, necesse est esse ali
quid perfectum. Anima autẽ humana inuenitur in
principio in potentia ad intelligibilia, & inuenitur
imperfecta in intelligendo: quia numquam conse
quetur in hac uita omnem intelligibilium ueritatẽ.

Oportet ergo supra animã esse aliquem intellectũ
semper in actu existentẽ, & totaliter perfectũ intel
ligentia ueritatis. Non autem põt dici, qd iste intell
ctus superior faciat intelligibilia actu in nobis im
mediate, absq; aliqua uirtute, quã ab eo aia nostra
participet. hoc enim communiter inuenitur etiã in
rebus corporalibus, qd in rebus inferioribus inue
niuntur uirtutes particulares actiue ad determina
tos effectus, pter uirtutes ueritales agentes. sicut
animalia perfecta nõ generantur ex sola uniuersali
uirtute solis: sed ex uirtute particulari, qd est in femi
ne, licet quãdã animalia imperfecta generentur abs
que semine ex uirtute solis: quãuis etiam in horũ
generatione nõ desit actio particularis uirtutis alte
rantis, & disponẽtis materiam. Aia autem humana
est perfectissimũ eorum, qd sunt in rebus inferiori
bus. unde oportet, qd præter uirtutem uniuersalem
intellectus superioris participetur in ipsã aliqua uir
tute quasi particularis ad hunc effectũ determinatũ,

D vt. s. hãt intelligibilia actu. Et qd hoc uerum sit, expe
rimento apparet. vnus enim homo particularis, ut
Sortes uel Plato facit cũ uult intelligibilia in actu,
abstrahendo. s. uniuersale a particularibus, dum se
cernit id, quod est cõmune omnibus indiuiduis ho
minũ, ab his qd sunt propria singulis. Sic ergo actio
intellectus agens, quę est abstrahere vniuersale, est
actio huius hominis, sicut & cõsiderare uel iudica
re de natura cõmuni, quã est actio intellectus possi
bilis.

Et vt. s. hãt intelligibilia actu. Et qd hoc uerum sit, expe
rimento apparet. vnus enim homo particularis, ut
Sortes uel Plato facit cũ uult intelligibilia in actu,
abstrahendo. s. uniuersale a particularibus, dum se
cernit id, quod est cõmune omnibus indiuiduis ho
minũ, ab his qd sunt propria singulis. Sic ergo actio
intellectus agens, quę est abstrahere vniuersale, est
actio huius hominis, sicut & cõsiderare uel iudica
re de natura cõmuni, quã est actio intellectus possi
bilis.

aqua vero e conuerso, & pp hoc agentia naturalia simul patiuntur & agunt. Si ergo comparatur pars intellectiua ad phantasmata, quantum ad aliquid se habebit in potentia, & quantum ad aliquid in actu respectu eorum. Phantasma actu quidem est, quia habet similitudinem determinatam naturam: sed illa similitudo determinata speciei est in phantasmate in potentia abstrahibilis a materialibus conditionibus. in parte vero intellectiua est conuerso. Nam non hnt actu similitudines distinctarum rerum: sed tamen actu habet lumen immateriale habens virtutem abstrahendi, quae sunt abstrahibilia in potentia. & sic nihil prohibet in eadem essentia aia inueniri intellectum possibilem, qui est in potentia respectu specierum quae abstrahuntur a phantasmatibus, & intellectum agens qui abstrahit speciem a phantasmatibus, & est simile si esset aliquid vnum & idem corpus, quod esset diaphanum existens in potentia ad omnes colores, & cum hoc haberet in eam, qua posset illuminare colores: sicut aliquo modo apparet in oculo cati.

AD QUINTVM dicendum, quod lumen intellectus agentis multiplicatur immediate per multiplicationem animarum, quae participant ipsum lumen intellectus agentis. Anima autem multiplicatur secundum corpora, sicut supra dictum est.

AD SEXTVM dicendum, quod hoc ipsum quod lumen intellectus agentis, non est actus alicuius organi corporis, per quod operetur, sufficit ad hoc quod possit separare species intelligibiles a phantasmatibus, cum separatio specierum intelligibilium quae recipiuntur in intellectu possibili, non sit maior, quam separatio intellectus agentis.

AD SEPTIMVM dicendum, quod ratio illa magis concluderet de intellectu possibili quam de intellectu agente. hoc enim Philosopho inducit de intellectu possibili, quod cum intellexerit maximum intelligibile, non minus intelliget minimum. De quocumque tamen intelligatur, non sequitur ex hoc quod virtus intellectus, quo intelligimus, sit infinita simpliciter, sed quod sit infinita respectu alicuius generis. Nihil enim prohibet aliquam virtutem, quae in se finita est, non habere terminum in aliquo genere determinato: sed tamen habet terminum in quantum ad superius genus se extendere non potest, sicut visus non hnt terminum in genere coloris, quia si in infinitum multiplicarentur, omnes possent a visu cognosci: non tamen potest cognoscere ea quae sunt superioris generis, sicut uniuersalia. Similiter intellectus noster non habet terminum respectu intelligibilium sibi connaturalium, quae a sensibilibus abstrahunt: sed tamen terminum habet, quia circa superiora intelligibilia quae sunt substantiae separatae deficit, habet enim se ad manifestissima rerum, sicut oculus nocturne ad lucem solis, ut dicitur in 2. Metaph.

AD OCTAVVM dicendum, quod ratio illa non est ad propositum. Iudicare enim aliquo de veritate dicimus dupliciter, uno modo, sicut medio: sicut iudicamus de conclusionibus per principia, & de regulatis per regulam: & sic videntur rationes Augusti procedere. Non enim illud quod est mutabile, uel quod hnt similitudinem illius, potest esse infallibilis regula veritatis. Alio modo dicimus aliquo iudicare de veritate aliqua, sicut uirtute iudicatiua. & hoc modo per intellectum agens iudicamus de veritate. Sed tamen ut profundius intentione Augustini scrutemur, & quomodo se habeat veritas circa hoc, sciendum est quod quidam antiqui philosophi non ponentes aliam uiam cognosciti

uam praeter sensum, neque aliqua entia praeter sensibilia dixerunt quod nulla certitudo de veritate a nobis haberi potest. & hoc propter duo. Primo quidem, quia ponebantur sensibilia semper esse in fluxu, & nihil in rebus esse stabile. Secundo, quia inueniuntur circa idem aliquid diuersimode iudicantes, sicut aliter vigilans & aliter dormiens, & aliter infirmus, aliter sanus. Nec potest accipi aliquid, quo discernatur quod horum uerius existimet, cum quilibet aliquam similitudinem ueritatis habeat. & haec sunt duae rationes quas Augustinus tangit propter quas antiqui dixerunt ueritatem non posse cognosci a nobis. unde & Socrates de spe rans de veritate rerum capeffenda, totum se ad morem Philosophiam contulit. Plato uero eius discipulus consentiens antiquis philosopho, quod sensibilia semper sunt in motu & in fluxu, & quod sensus circa sensibilia non habet certum iudicium de rebus, ad certitudinem scientiae stabiliendam, posuit quidem ex una parte species rerum separatas a sensibilibus & immobiles, de quibus dixit esse scientias. Ex alia parte posuit in homine uirtutem cognoscitiua supra sensum. scilicet mentem uel intellectum illustratum a quodam superiori sole intelligibili, sicut illustratur uisus a sole uisibili. Augustinus autem Platonem secutus quantum fides Catholica patiebatur, non posuit species rerum per se subsistentes: sed loco earum posuit rationes rerum in mente diuina, & quod per eas secundum intellectum illustratum a luce diuina de omnibus iudicamus, non quidem sic quod ipsas rationes uideamus, hoc enim esset impossibile nisi Dei essentiam uideremus: sed secundum quod illae supremae rationes imprimunt in mentes nostras. Sic enim Plato posuit scientias de speciebus separatis esse, non quod ipsae uiderentur: sed secundum quod eas mens nostra participat, de rebus scientiam habet. Unde & in quadam glossa super illud. Diminuta sunt ueritates a filiis hominum, dicitur quod sicut ab una facie resplendent multae similitudines in speculis, ita ex una prima ueritate resplendent multae ueritates in mentibus nostris. Aristoteles autem per aliam uiam processit. Primo enim multipliciter ostendit in sensibilibus esse aliquid stabile. Secundo, quod iudicium sensus uerum est de sensibilibus propriis: sed decipitur circa sensibilia communia magis autem circa sensibilia per accidens. Tertio, quod supra sensum est uirtus intellectiua quae iudicat de ueritate, non per aliqua intelligibilia extra existentia: sed per lumen intellectus agentis quod facit intelligibilia. Non multum autem refert dicere, quod ipsa intelligibilia participantur a Deo, uel quod lumen faciens intelligibilia participetur.

AD NONVM dicendum, quod regulae illae quas impij conspiciunt sunt prima principia in agendis, quae conspiciuntur per lumen intellectus agentis a Deo participati, sicut etiam prima principia scientiarum speculatiuarum.

AD X. dicendum, quod illud quo iudicatur de duobus quod sit melius, oportet esse utroque melius, si eo iudicetur ut regula & mensura. Sic enim album est regula & mensura omnium aliorum colorum & Deus omnium entium, quia unumquodque tanto melius est, quanto magis optimo appropinquat. Illud autem quo iudicamus aliquid esse melius altero ut uirtute cognoscitiua, non oportet esse utroque melius. Sic autem per intellectum agentem, iudicamus angelum esse anima meliorem.

AD XI patet solutio ex dictis. Sic enim intellectus agens comparatur ad possibile, ut ars mouens ad materiam, in quantum facit intelligibilia in actu ad quae est

In lib. 32. de natura pau- lo ante mediam. & in dialog. 6. de reprob. inter mediis & fi.

Locis parit ante citatis.

Est Aug. super hunc locum Basilium. 11. tom. 8.

De anima co. 161. to. 3.

In corp. & art. preced.

In corp. art.

est intellectus possibilis in potentia. Dicitur est autem quomodo hæc duo in una substantia animæ fundari possint.

Ad xi dicendum, quod sic est vna ratio numerorum in omnibus mentibus, sicut & vna ratio lapidis: quæ quidem est vna ex parte rei intellectæ, nõ autem ex parte actus intelligendi, quod non est de ratione rei intellectæ. Non enim est de ratione lapidis, quod intelligatur. vnde talis vnitas rationis numerorum, uel lapidum uel cuiuscumque rei nihil facit ad vnitatem intellectus possibilis uel agentis, ut supra magis expositum est.

Ad xii dicendum, quod ueritas illa in qua tenetur summum bonum, est communis omnibus mentibus, uel ratione vnitatis rei, uel ratione vnitatis primæ lucis in omnes mentes influentis.

Ad xiii dicendum, quod uniuersale quod facit intellectus agens, est unum in omnibus, a quibus ipsum abstrahitur. vnde intellectus agens nõ diuersificatur secundum eorum diuersitatem. Diuersificatur autem secundum diuersitatem intellectuum, quia & uniuersale non ex ea parte habet unitatem qua est a me, & a te intellectum. intelligi enim a me & a te accidit uniuersali. vnde diuersitas intellectuum non impedit vnitatem uniuersalis.

Ad xv dicendum, quod inconuenienter dicitur intellectus agens nudus uel uestitus, plenus speciebus uel uacuus. Impleri enim speciebus est intellectus possibilis: sed facere eas est intellectus agens. Non est autem dicendum, quod intellectus agens seorsum intelligat ab intellectu possibili: sed homo intelligit per utrumque. Qui quidem habet cognitionem in particulari per sensitiuas potentias eorum, quæ per intellectum agentem abstrahuntur.

Ad xvi dicendum, quod non est ex Dei insufficientia quod rebus creatis uirtutes actiua attribuit: sed ex eius perfectissima plenitudine quæ sufficit ad omnibus communicandum.

Ad xvii dicendum, quod species quæ est in imaginatione, est eiusdem generis cum specie, quæ est in sensu, quia utraq; est indiuidualis & materialis: sed species quæ est in intellectu, est alterius generis, quia est uniuersalis. & ideo species imaginaria non potest imprimere speciem intelligibilem, sicut species sensibilis imprimit speciem imaginariam: propter quod necessaria est uirtus intellectiua actiua, non autem uirtus sensitiua actiua.

ARTICVLVS XI.

Vtrum potentia animæ sint idem quod animæ essentia.

VLTIMO queritur, utrum potentia animæ sint idem quod animæ essentia, & uideatur quod sic. Dicit enim Aug. 9. de Trinit. admonemur hæc scilicet mentem, notitiam, & amorem in anima existere substantialiter, siue essentialiter, non tamquam in subiecto, ut calor: aut figura in corpore, aut vlla alia quantitas, aut qualitas.

ll. 9. c. 4. aliquod aliquid a prim. tom. 3.

Cap. 13. circa finem to. 3.

¶ 2 Præter. In lib. de Spiritu & anima dicitur, quod Deus est anima sua. Anima uero est quedam sua scilicet potentia, & quedam sua non est, scilicet uirtutes.

¶ 3 Præter. Differentiæ substantiales non sumuntur ab aliquibus accidentibus: sed sensibile & rationale sunt differentiæ substantiales, quæ sumuntur a sensu & ratione. ergo sensus & ratio non sunt accidentia, & pari ratione neque alia anima potentia: & ita uidentur esse de essentia animæ. Sed dicendum, quod potentia animæ, neque sunt accidentia, neque sunt de essentia animæ: quia sunt proprietates

naturales siue substantiales, & ita sunt medium ter subiectum & accidens.

¶ 4 Sed cõtra, inter affirmationem & negationem non est aliquid medium: sed substantia & accidentia distinguuntur secundum affirmationem & negationem. Accidens enim est, quod est in substantia uero est, quæ non est in subiecto: inter essentiam rei & accidens, nihil est medium.

¶ 5 Præter. Si potentia animæ dicuntur proprie naturales, uel substantiales, aut hoc est, quia sunt res essentia: aut quia causantur a principiis essentia. Si primo modo, tunc pertinent ad essentiam animæ, quia partes essentia sunt de essentia rei. Si secundo modo, sic etiam accidentia possunt dici substantia: quia ex principiis subiecti causantur: oportet, quod potentia animæ, uel pertinet ad essentiam animæ, uel sint accidentia. Sed dicendum, quod licet accidentia causentur ex principiis substantia, non tamen omne, quod causatur a principiis substantia, est accidens.

¶ 6 Sed contra, omne medium oportet, quod distinguatur ab utroque extremorum. Si ergo potentia animæ sint media inter essentiam & accidens, oportet, quod distinguantur tam ab essentia, quam ab accidente: sed nihil potest distinguere ab alio, quod est commune utriusque. Cum ergo fuerint principiis substantia, propter quod potentia animæ esse essentialia, conueniat et accidentibus, potentia animæ non distinguantur ab accidente: ita uideatur, quod non sit medium inter substantiam & accidens. Sed dicendum, quod distinguuntur ab utroque, per hoc quod anima potest intelligi sine substantia, non autem potest intelligi sine substantia.

¶ 7 Sed contra, unumquodque intelligitur secundum essentiam: quia proprium obiectum intentionis quod quid est, ut dicitur 3. de anima. quæ ergo est sine quo res intelligi non potest, debet esse essentia rei. Si ergo anima sine potentia non potest intelligi, sequitur quod sint de essentia animæ, non sit medium inter essentiam & accidens.

¶ 8 Præter. August. dicit 10. de Trinit. quod ueritas, & uoluntas sunt vna uita, uel substantia, & ita uideatur, quod potentia animæ ipsa eius essentia.

¶ 9 Præter. Sicut se habet tota anima ad totum corpus, ita se habet pars animæ ad partem corporis: tota anima est forma substantialis corporis, pars animæ, ut uirtus est forma substantialis partem corporis. s. oculi: sed anima, secundum suam essentiam est forma substantialis totius corporis, & debet partium eius. ergo potentia uirtus est de essentia animæ, & eadem ratione omnes alie potentie animæ.

¶ 10 Præter. Anima est dignior, quam forma materialis: sed forma accidentalis actiua est sua materia: ergo multo magis anima est sine potentia.

¶ 11 Præter. Ansel. dicit in Monologio, quod uirtus animæ maius dari, quam remissio: & uelle: sed inter omnia, quæ conueniunt animæ, præcipuum est sua essentia, quæ a Deo est: ergo potentia animæ sunt idem quod eius essentia.

¶ 12 Præter. Si potentia animæ sunt alia, a substantia, oportet quod fluant ab essentia animæ: incipio: sed hoc est impossibile, quia sequitur principiatum esse immaterialius suo principiatum: sed hoc est impossibile, quia intellectus n. qui est potentia quedam, non est de essentia corporis. Anima autem secundum suam essentiam est actus corporis. ergo & primus est intellectus

scilicet q̄ potentia animæ non sunt essentia eius.

¶ 13. Præ. Maxime proprium substantiæ est esse susceptivum contrariorum: sed potentia animæ sunt susceptivæ contrariorum, sicut voluntas virtutis & vitij, & intellectus scientiæ & erroris. ergo potentia animæ sunt substantia aliqua. sed nō alia substantia q̄ substantia animæ. ergo sunt idem quod animæ substantia.

¶ 14. Præ. Anima immediate vnitur corpori, ut forma & non mediante aliqua potentia: sed inquantū est forma corporis, dat aliquem actū corpori: non autem hunc actum quod est esse, quia hic actus invenitur et in quibus non est anima. nec iterū hunc actum qui est vivere, quia hic actus invenitur in quibus non est anima rationalis. ergo relinquitur q̄ det hunc actum qui est intelligere: sed hunc actum dat potentia intellectiva. ergo potentia intellectiva est idem quod essentia animæ.

¶ 15. Præ. Anima est nobilior & perfectior q̄ materia prima: sed materia prima est idem q̄ sua potentia. non. n. potest dici q̄ potentia materiæ sit accidens eius, quia sic accidens præxisteret formæ substantiali, cum potentia in vno & eodem sit prius tēpore q̄ actus ut dicitur in 9. Met. nec iterum est forma substantialis, quia forma est actus qui opponit potentia. & similiter nec substantia composita, quia sic substantia composita præcederet formā, quod est impossibile: & ita relinquitur quod potentia materiæ sit ipsa essentia materiæ. multo igitur magis potentia animæ sunt eius essentia.

¶ 16. Præ. Accidens nō extendit ultra suū subiectū: sed potentia animæ extenduntur ultra ipsam animam, quia anima non solum intelligit & vult se, sed et animam. ergo potentia animæ non sunt eius accidentia. relinquitur ergo quod sint ipsa essentia animæ.

¶ 17. Præ. Omnis substantia ex hoc ipso est intellectiva, q̄ est immunita materia, ut Avic. dicit: sed esse immateriale convenit animæ secundum suam essentiam. ergo & esse intellectuale. intellectus ergo est ipsa essentia. & pari ratione alij eius potentie.

¶ 18. Præ. In his que sunt sine materia, idem est intellectus & intellectum secundum Philosophum: sed ipsa essentia animæ est que intelligitur. ergo ipsa essentia animæ est intellectus, & pari ratione anima est alia suæ potentia.

¶ 19. Præ. Partes rei sunt de substantia eius: sed potentia animæ dicuntur partes eius. ergo pertinent ad substantiam animæ.

¶ 20. Præ. Anima est substantia simplex, ut supra dictū est, potentia aut animæ plures sunt. Si igitur potentia animæ non sunt eius essentia, sed accidentia quædam, sequitur q̄ in uno simplici sint plura & diversa accidentia, quod videtur inconueniens. Nō ergo potentia animæ sunt eius accidentia: sed ipsa eius essentia.

SED CONTRA est, quod Dionysius dicit in c. angelicæ hierarchiæ, q̄ superiores essentia diuiduntur in substantia, virtutem, & operationem. multo ergo magis in animabus aliud est earū essentia, & aliud virtus, siue potentia.

¶ 2. Præ. Aug. dicit 15. de Trin. q̄ anima dicitur imago Dei, sicut tabula, propter picturā quæ in ea est: sed pictura nō est ipsa essentia tabulæ. ergo nec potentia animæ, secundum quas imago Dei assignat in anima, sunt ipsa animæ substantia.

¶ 3. Præ. Quæcumq; essentialiter numerantur, nō sunt una essentia: sed illa tria secundū que attendit imago in anima numerantur essentialiter uel substantia liter. Nō ergo sunt ipsa essentia animæ, quæ est una.

A ¶ 4. Præ. Potentia est medium inter substantiam & operationem: sed operatio differt a substantia animæ. ergo substantia differt ab utroque, alioquin nō esset medium, si esset idem cum extremo.

¶ 5. Præ. Agēs principale & instrumentale nō sunt vnum: sed potentia animæ comparatur ad essentia eius, ut agens instrumentale ad principale. Dicit. n. Ansel. in li. de concordia præscientiæ & lib. Arb. q̄ voluntas quæ est potentia animæ est sicut instrumentum. ergo anima non est suæ potentia.

¶ 6. Præ. Phil. dicit in li. de Memoria & remi. q̄ memoria est passio aut habitus sensitiui aut phantasti. passio autem & habitus est accidens. ergo memoria est accidens, & eadem rōne alia potentia animæ.

RESPON. Dicendum, q̄ quidam posuerunt potentias animæ nō esse aliud quā ipsam eius essentia, ita q̄ vna & eadem essentia animæ secundum q̄ est principium sensitiuæ operationis dicitur sensus: secundum vero q̄ est intellectualis operationis principium, dicitur intellectus, & sic de alijs. & ad hoc præcipue videtur moti fuisse, ut Avic. dicit, propter simplicitatem animæ, quasi non compateretur tantam diuersitatem quanta apparet in potentis animæ. sed hæc positio est omnino impossibilis. Primo quidem, quia impossibile est q̄ alicuius substantia creatæ, sua essentia sit sua potentia operatiua. Manifestū est enim q̄ diuersi actus diuersorum sunt. a semper enim actus pportionatur ei cuius est actus. Sicut autem ipsum esse est actualitas quædam essentia, ita operari est actualitas operatiuæ potentia, seu virtutis. Secundum enim hoc utrumque eorum est in actu, essentia quidem secundum esse, potentia uero secundum operari. unde, cum in nulla creatura solum operari sit suum esse: sed hoc sit proprium solius Dei, sequitur q̄ nullius creaturæ operatiua potentia sit eius essentia: sed solius Dei proprium est ut sua essentia sit sua potentia. Secūdo, impossibile apparet hoc speciali ratione in anima propter tria. Primo quidem, quia essentia una est, in potentis autē oportet ponere multitudinem, propter diuersitatem actuum & obiectorum. Oportet enim potentias secundum actus diuersificari, cum potentia ad actum dicatur. Secundo, idem apparet ex potentiarū differentia, quarum quædam sunt quarundam partium corporis actus, ut omnes potentia sensitiuæ & nutritiua partis: quædam uero potentia non sunt actus alicuius partis corporis, ut intellectus & uoluntas. Quod nō posset esse, si potentia animæ non essent aliud quā eius essentia. Non enim potest dici, q̄ unum & idē possit esse actus corporis, & separatū, nisi fm diuersa. Tertio apparet idem ex ordine potentiarū animæ, & habitudine earū adinuicem: inuenitur. n. q̄ una aliam mouet, sicut ratio irascibilem, & concupiscibilem, & intellectus uoluntatem, quod esse nō posset, si omnes potentia essent ipsa animæ essentia: quia idem secundum idem non mouet seipsum, ut probat Phil. Relinquitur ergo q̄ potentia animæ non sunt ipsa eius essentia, quod quidam cōcedentes dicunt, q̄ nec etiam sunt animæ accidens. sed sunt eius proprietates essentielles seu naturales. Quæ quidē opinio uno modo intellecta potest sustineri, alio uero modo est impossibilis. Ad cuius euidentiam considerandum est quod accidens a Philosophis dupliciter accipitur. uno modo secundum quod condiuiditur substantia, & continet sub se nouē rerum genera. Sic autē accipiendo accidens positio est impossibilis. Nō enim inter substantia & accidens potest

Pot medij illius.

Cap. 1. non procul a 6. tom. 3.

D. 55.

Cap. 2. de anima.

Cap. 1. de anima.

Cap. 1. de anima.

Cap. 1. de anima.

Cap. 1. de anima.

Cap. 1. de anima.

est esse aliquid medium, cum substantia & accidēs diuidant ens per affirmationem & negationem, cū proprium substantiæ sit non esse in subiecto, accidentis vero sit in subiecto esse. Vnde si potētia animæ nō sunt ipsa essentia animæ, & manifestum est, quod non sunt aliæ substantiæ, sequitur, quod sint accidentia in aliquo nouē generum contenta. Sunt enim in secunda specie qualitatis, quæ dicitur potētia uel impotentia naturalis. Alio modo accipitur accidens secundum quod ponitur ab Arist. vnum de quatuor prædicamentis in primo Topicorum, & secundum quod a Porphyrio ponitur unū quinquē uerūsalium. Sic enim accidēs non significat id quod commune est nouem generibus, sed habitudinem accidentalem prædicati ad subiectum, uel communis ad ea, quæ sub communi continentur. Si enim hæc esset eadem acceptio cum prima, cum accidens sic acceptum diuidatur contra genus & speciem, sequeretur quod nihil quod sit in nouem generibus posset dici vel genus uel species, quod pater esse falsum, cum color sit genus albedinis, & numerus binarij. Sic igitur accipiendo accidens, est aliquid medium inter substantiam & accidēs id est, inter substantiale prædicatum & accidentale, & hoc est proprium. Quod quidem conuenit cum substantiali prædicato, in quantum d causatur ex principijs essentialibus speciei, & ideo per definitionem significatē essentiam demonstratur proprietas de subiecto. Cum accidentali uero prædicato conuenit in hoc, quod nec a est essentia rei, nec pars essentia: sed aliquid præter ipsam. Differt autem ab accidentali prædicato, quia accidentale prædicatum non causatur ex principijs essentialibus speciei: sed accidit in diuiduo, sicut proprium speciei, quandoque tamen separabiliter, quādoque inseparabiliter. Sic igitur potentia animæ sunt medium inter essentia animæ & accidens, quasi proprietates naturales uel essentialis, id est, essentiam animæ naturaliter consequētes.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod quicquid dicatur de potētis animæ: tñ nullus unquam opinatur nisi insanus, quod habitus & actus animæ sint ipsa eius essentia. Manifestū autē est quod notitia & amor, de quibus ibi Aug. loquitur, non nominant potentias: sed actus aut habitus. vnde non intendit Aug. dicere, quod notitia & amor sint ipsa essentia animæ: sed quod insint ei substantialiter uel essentialiter. Ad cuius intellectum sciendum est, quod Aug. ibi loquitur de mente, secundum quod nouit se & amat se. Sic igitur notitia & amor possunt comparari ad mētem, aut sicut ad amantem & cognoscentem, aut sicut ad amatā & cognitā. & hoc secundo modo loquitur hic Aug. Ea enim ratione dicit notitiam & amorem substantialiter uel essentialiter in mente uel in anima existere, quia mens amat ipsa essentiam uel substantiā nouit. vnde postea lib. 9. cap. 13. subdit, quomodo illa tria non sint eiusdem essentia, nō uideo, cum mens ipsa se amet, atque ipsa se nouerit.

AD SECUNDUM dicendum, quod liber de spiritu & aīa est apochripus, cū eius auctor ignoret, & sint ibi multa, uel falsa, uel improprie dicta: quia ille qui librum cōposuit, nō intellexit dicta sanctorū, a quibus accipere conatus fuit. Si tamen sustineri debeat, sciendum est triplex esse totū. unū uniuersale quod adest cuilibet parti secundum totam suam essentia & uirtutē. unde proprie prædicatur de suis partibus, ut cū dicitur. homo est animal. Aliud uero est totū integrale, quod nō adest alicui suæ parti, neque secū-

rum totam essentiam, neque secundum totam uirtutem, & ideo nullo modo prædicatur de partibus, paries est domus. Tertium est totū materiale, quod est medium inter hæc duo. Ad hoc parti sūm totam suam essentiam: sed non totam suam uirtutem, vnde medio modo se in prædicando: prædicatur enim quodque partibus: sed non proprie, & hoc modo quando dicitur quod anima est suę potentia, uel com-

AD TERTIUM dicendum, quod forma substantialis seipsas sunt ignota: sed innotescunt nobis per uidentia propria. Frequenter enim differunt substantiales ab accidentibus sumuntur, loco formæ substantialium, quæ per huiusmodi accidentia testantur. Sicut bipes & gressibile, & huiusmodi, & sensibile & rationale ponuntur differētia substantiales. uel potest dici quod sensibile & rationale, prout sunt differētia, non sumuntur a ratione & a sensu secundum quod nominantur potētia ab anima rationali, & ab anima sensitua.

AD QUARTUM dicendum, quod ratio illa procedente, secundum quod est commune ad omnia, & sic nihil est medium inter substantialem accidens: sed alio modo, ut dictum est.

AD QUINTUM dicendum, quod potentia animæ possunt proprietates essentialis, non quæ sunt res essentialis: sed quia causantur ab essentialibus distinguuntur ab accidente quod est commune uel generibus: sed distinguuntur ab accidentali accidentale prædicatum, & non causantur a speciei. Vnde patet solutio ad sextum.

AD SEPTIMUM dicendum, quod duplex est intellectus: sicut dicitur in 3. de Aīa, una quæ intelligit quod est, & tali operatione intellectus potētia sentia rei, & sine proprio & sine accidentali, trum eorum ingrediatur rei essentiam, & intelligit.

AD OCTAuum dicendum, quod illa tria dicuntur una uita, una essentia uel secundum quod commune ad essentiam, ut ad obiectum: uel eo modo quod totum potentiale prædicatur de partibus.

AD NONUM dicendum, quod tota anima est substantialis totius corporis, non ratione potentiarum, sed per ipsam essentiam animæ præ dictum est. unde nō sequitur quod ipsa potentia sua sit forma substantialis oculi: sed ipsa essentia secundum quod est subiectum, uel principialis potentia.

AD X. dicendum, quod forma accidentalis quæ est principium actionis, ipsamet est potentia uel substantia agentis: non autem proceditur a toto: ut cuiuslibet uirtutis sit alia uirtus.

g. Topi. c. 4. tom. 1. Porphyrius in prædicabilibus cap. 6. to. 1. inter opera Arist.

D. 25.

D. 1040.

Lecc citato in argum.

lib. 9. cap. 4. tom. 3.

Ad xi. dicendum, qd essentia est maius donum quodammodo quam potentia, sicut causa est potior effectu. potentia etiam sunt quodammodo potiores, in quantum sunt propinquiores actibus, quibus anima suo fini inharet

Ad xii. dicendum, qd ex hoc contingit qd ab essentia animae aliqua potentia fluat, quae non est actus corporis, quia essentia animae excedit corporis proportionem, vt supra dictum est. vnde non sequitur qd potentia sit immaterialior qd essentia, sed ex immaterialitate essentiae sequitur immaterialitas potentiae.

Ad xiii. dicendum, qd accidentium vnum est alio subiecto propinquius, sicut quantitas est propinquior substantiae quam qualitas. & ita substantia recipit vnum accidens alio mediante, sicut colorem mediante superficie, & scientiam mediante potentia intellectiua. Eo igitur modo potentia animae est susceptiua contrariorum, sicut superficies albi & nigri, in quantum scilicet substantia suscipit, contraria secundum praedicta.

Ad xiiii. dicendum, qd anima, in quantum est forma corporis secundum suam essentiam, dat esse corpori in quantum est forma substantialis, & dat sibi hmoi esse quod est viuere in quantum est talis forma. scilicet anima, & dat ei huiusmodi viuere, scilicet in intellectuali natura, in quantum est talis anima, scilicet intellectiua. Intellegere autem quandoque sumitur pro operatione, & sic principium eius est potentia vel habitus: quandoque vero pro ipso esse intellectualis naturae, & sic principium eius quod est intelligere, est ipsa essentia animae intellectiuae.

Ad xv. dicendum, qd potentia materiae non est ad operari: sed ad esse substantiale. & ideo potentia materiae potest esse in genere substantiae, non autem potentia animae, quae est ad operari.

Ad xvi. dicendum, qd sicut supra dictum est, Augustinus comparat notitiam & amorem ad mentem, secundum quod cognoscitur & amatur. & si secundum hanc habitum dinem notitia & amor essent in mente, vel in anima, sicut in subiecto, sequeretur qd pari ratione esset sicut in subiecto in omnibus cognitis & amatis, & sic accidens transcenderet suum subiectum, quod est impossibile: alioquin si Augustinus intenderet probare, qd haec essent ipsa essentia animae, nulla esset eius probatio. Non enim minus verum est de essentia rei, quae non est extra rem, quam de accidente, quod non est extra subiectum.

Ad xvii. dicendum, qd ex hoc ipso qd anima immunis est a materia secundum suam substantiam, sequitur qd habeat virtutem intellectiuam: non autem ita quod eius virtus sit sua substantia.

Ad xviii. dicendum, qd intellectus non solum est potentia intellectiua: sed multo magis substantia potentiam. vnde intelligitur non solum potentia: sed etiam substantia.

Ad xix. dicendum, qd potentiae animae dicuntur partes, non essentiae animae: sed totalis virtutis eius, sicut si diceretur quod potentia balliui est pars totius potestatis regiae.

Ad xx. dicendum, qd potentiarum animae plures non sunt in anima, sicut in subiecto: sed in composito. & huic multiplicati potentiarum compositi inultiformitas partium corporis. potentiae vero quae sunt in sola substantia animae, sicut in subiecto, sunt intellectus agens, & possibilis, & voluntas. & ad hanc multiplicatam potentiarum sufficit, quod in substantia animae est aliqua compositio actus & potentiae,

A vt supra dictum est. & haec de spiritualibus creaturis dicta sufficiant.

S. THOMAE AQUINATIS

VNICA QVAESTIO

De anima.

In viginti & vnum articulos diuisa.

¶ Primo enim quaeritur, vtrum anima humana possit esse forma, & hoc aliquid.

¶ Secundo, Vtrum Anima humana sit separata secundum esse a corpore.

¶ Tertio, Vtrum intellectus possibilis, siue anima intellectiua sit vna in omnibus.

¶ Quarto, Vtrum necesse sit ponere intellectum agentem.

¶ Quinto, Vtrum intellectus agens sit vnus & separatus.

¶ Sexto, Vtrum anima sit composita ex materia, & forma.

¶ Septimo, Vtrum angelus & anima differant specie.

¶ Octauo, Vtrum anima rationalis tali corpori debeat vniri, quale est corpus humanum.

¶ Nono, Vtrum anima uniat materiae corporali.

¶ Decimo, Vtrum anima sit tota in toto corpore & in qualibet parte eius.

¶ Vndecimo, Vtrum in homine anima rationalis sensibilis & vegetabilis sit vna substantia.

¶ Duodecimo, Vtrum anima sit suae potentiae.

¶ Tertiodecimo, De distinctione potentiarum animae, vtrum videlicet distinguantur per obiecta.

¶ Quartodecimo, De immortalitate animae humanae, & vtrum sit immortalis.

¶ Quintodecimo, Vtrum anima separata a corpore possit intelligere.

¶ Sextodecimo, Vtrum anima coniuncta corpori possit intelligere substantias separatas.

¶ Decimoseptimo, Vtrum anima separata possit intelligere substantias separatas.

¶ Decimo octauo, Vtrum anima separata cognoscat omnia naturalia.

¶ Decimonono, Vtrum potentiae sensitiuae remaneant in anima separata.

¶ Vigesimo, Vtrum anima separata singularia cognoscat.

¶ Vigesimo primo, Vtrum anima separata possit pati poenam ab igne corporeo.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum anima humana possit esse forma, & hoc aliquid.

¶ V AESTIO est de Anima: vtrum anima humana possit esse forma, & hoc aliquid, & videtur qd non. Si enim anima humana est hoc aliquid, est subsistens, & habens per se esse completum. Quod autem aduenit alicui post esse completum, aduenit ei accidentaliter, ut albedo homini, & uestimentum. Corpus igitur vnium animae aduenit ei accidentaliter. Si ergo anima est hoc aliquid, non est forma substantialis corporis.

¶ 2 Praet. Si anima est hoc aliquid, oportet quod sit aliquid indiuiduatum: nullum enim vniuersale est hoc aliquid. Aut igitur indiuiduatur ex aliquo alio, aut ex se: si ex alio, & est forma corporis, oportet qd indiuiduetur ex corpore (nam forma indiuiduatur ex propria materia) & sic sequitur, qd remoto corpore tollitur indiuiduatio animae, & sic anima non poterit